פרשת **חקת** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקנ"ה שנה כ"ח

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דבש תפרים - לקיטת תפרים ..... ג
קדוש יאמר ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ו
שברי"ו רפבן ..... ז
עומד על הפר"ק ..... ח
חוקים להורותם ..... ט
פשיבכהלכה ..... י
הלכה ברורה - לשכתא דמסגא ..... יא
היכולא רבא ..... יב
דבר בעתו ..... יג
נועם שיחק ..... יד
פשוטלהן פלכים ..... טו

אגרת פרק ה'

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון

בבית רעוע עלובה וקטנה כותליו רעועים ונוטים לנפול בה היה דר בהשקט ושלוה כפרי עם משפחתו העניה והדלה, רק תרנגולת אחת קטנה ורזה היתה רכושם של משפחה זו.

ביום אחד הבחינה אשת הכפרי שהתרנגולת הטילה ביצה, שמחה האשה שמחה גדולה, ובלב מלא חדוה נטלה את הביצה בידה ונכנסה אל תוך ביתה והכריזה: הנה בעז"ה נתעשר עתה עושר רב, בעלה ובני ביתה הביטו עליה בתמהון, ושאלו אותה: מהיכי תיתי שמביצה קטנה תצמח לאדם עשירות.

ענתה האשה: התרנגולת הטילה עתה את הביצה, אקח את הביצה הלזו, ואשום אותה בחזרה תחת רגלי התרנגולת, ותצא מזה אפרוח, האפרוח שוב יגדל לתרנגולת, אשר גם היא תטיל ביצים וכן הלאה.

לאחר מכן – המשיכה האשה בדמיונה – אמכור את האפרוחים הרבים, ואקנה לי עז, והעז תתן חלב, ושוב אמכור את החלב שתתן העז, ומכסף זה אקנה לי פרה, עתה כבר תהיה לי עז ופרה אשר שניהם נותנים חלב ביתר שאת, כך המשיכה האשה בחשבונותיה והגיעה למסקנא שבתוך זמן קצר היא תתעשר בעושר רב.

בעמדה כך שקועה במחשבותיה מיד שרתה עליה שמחה גדולה, והתחילה לצהול ולרקוד, ומרוב שמחה היא שכחה כי הביצה בידה, וכך נפלה הביצה ונשתברה כשבד בבד עמה נשתברה לרסיסים כל דמיונותיה, וכל החשבונות הגדולים שלה ירדו לטמיון.

הוא הדבר אשר אמר הכתוב "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" בואו ונחשוב חשבונו של עולם, לדעת הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, דהנה הרבה אנשים חיים עפ"י דמיונם ואינם חיים עפ"י המציאות, כאותה אשה שכבר ראתה בעיני רוחה את עושרה הרב, ובאמת היא נותרה עניה מרודה, כמו"כ סבורים אנשים רבים שהם נמצאים במדריגות רוחניות עליונות, ואינם שמים על לב להבין מדריגותם האמיתית.

אלמלא היו אותם האנשים מכירים את מצב האמיתי אזי היו עובדים את ה' באותה מדריגה שהם נמצאים בה, וכך היו מתעלים ברוחניות מעלה מעלה, אולם הדמיון מטעה את האדם ואינו מאפשר לו להבחין אימתי יורד במדריגותיו, כי נדמה לו שכבר נתעשר בעושר רב.

אכן טעותם נמשכת מפאת חישג רוחני מסוים הנמצא בידם, וסוברים שיש בידם אוצרות רוחניים גדולים ורבים, אך כאשר יפול לאחמ"כ ממדריגתו עשרה מעלות אחורנית, ויהי' אצלו כדוגמת אותה הביצה שנשתברה לבסוף, וכל דמיונותיו יעלו בתוהו אז יתברר לו כי האמת לאמיתה שונה לחלוטין, ועליו מוטל עוד עבודה רבה בכדי להגיע לתכלית השלימות ולהתעשר על ידה בעשירות אמיתית.

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

בעזהשי"ת

ג חקת תשפ"ד לפ"ק

מודעה ב'

מודעה נחוצה

ווי שוין געמאלדן בקרב אנ"ש שיחי' וועט כ"ק רבינו שליט"א אינטערנעמען א קורצע נסיעה קיין אייראפע אין די וואך פון פר' מטו"מ הבעל"ט **לקראת ההילולא קדישא פון זקינו הק' מרן בעל ישמח משה זיע"א**, דער פלאן בעז"ה איז צו פראווען דעם געהויבענעם 'שב"ק הילולא קדישא' אינעם 'שוהל-הויף' בעיר האבות סיגוט, און ווי ערווארטעט האבן זיך איינגעשריבן גאר א גרויסער ציבור מאנ"ש פון אמעריקא, אייראפע און אר"י וואס ווילן מיטלעבן די נסיעה הרוממה.

דאס מציאות אז די נסיעה איז געווארן פון איין מינוט צו די אנדערע אהן קיין לענגערע פלאנירונגען, ווי אויך אז דאס קומט פאהר אין די זומער טעג, מאכט שווערער פאר די עסקני הנסיעה צוצוגרייטן אלע פרטי הנסיעה, א גרויס טייל פון די אכסניות אין שטאט סיגוט זענען אקופירט אין די זומער וואכן פאר ארטיגע מענטשן, און א טייל האבן נישט קיין עיר קאנדישן וכדו'. דערצו איז היבש שווער און קאמפליצירט אין די יעצטיגע וואכן אהערצושטעלן אינעם שוהל-הויף די סעודות און עריכת השולחנות פאר א גרויסן ציבור, און נאך פארשידענע פרטים וואס איז שווער אין די יעצטיגע טעג. **דערפאר איז לע"ע שווער אהנצונעמען אזא גרויסע צאל משתתפים צו די נסיעה.**

מטעם הנהלת ה'שוהל-הויף' איז די וואך אראפגעפארן קיין סיגוט העסקן הדגול הרבני החשוב מוה"ר שלמה הערש בר"ד עקשטיין הי"ו, מיט אים געפונען זיך דארט נאך 2 ממונים מטעם די 'ללכת' קאמפאני, צו פראבירן אלע מעגליכקייטן דארט, אז מיר זאלן קענען צושטעלן דאס מערסטע און בעסטע מעגליך פאר אנשי שלומינו וואס ווילן מיטהאלטן די געהויבענע נסיעה.

מיר בעטן יעדן איינעם וואס האט זיך שוין איינגעשריבן און האט נאך נישט באקומען קיין באשטעטיגונג מטעם 'ללכת', אזוי אויך די אלע וואס רופן און ערווארטן מאהל זיי צוריק רופן, מ'זאל אויסווארטן מיט געדולד ביז ענדע וואך, וועט מיר וועלן האפענטליך קענען בעז"ה אויפנעמען און אקאמאדירן מער משתתפים אויף די רשימת הנסיעה עצהיו"ט.

וועד הנסיעה

קודם עשיה, קבלה כגזירה. ואחריה אין להרהר בה

זאת חקת התורה וגו'. כתב רש"י ז"ל: "**לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות לחרהר אחריה**" פירש **הצדיק הקדוש מוה"ר מאיר מפרימישלאן זי"ע:** הנה, דרך היצר הרע לבא אל האדם כשרוצה לקיים איזו מצוה ולפתותו: למה לך לעשות מצוה זו, ומה תועלת תהיה לך בזה וכדומות, וזהו אומרו: "**מה המצוה הזאת**", ולמה לך לעשותה וכו'. ואח"כ כאשר נצחו האדם והתגבר עליו, וקיים המצוה, שוב רוצה היצר להביאו עכ"פ לידי גאות והתנשאות, ואומר לו: "**ומה טעם יש בה**", כלומר, ראה והתבונן איזו מצוה גדולה קיימת, ומה נעמה טעם מתיקות המצוה. על כן הזהיר לבל ישמע אליו האדם ואמר: **'לפיכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפני'** דהיינו קודם עשיית מצוה עליך לדעת שגזרה היא, ואתה מוכרח לעשותה, ואל תפן ליצר לבטלה, וגם **'אין לך רשות להרהר אחריה'** אחר שעשית המצוה אין לך רשות להרהר ולהתבונן בנועם זיוה, כנ"ל, כדי שלא תבוא ח"ו לידי פניה וגיאות ח"ו, עכ"ד ודפח"ת. ובזה יש לפרש מה שאנו מתפללין בתפלת ערבית: "**והסר שטן מלפנינו ומאחרינו**", ר"ל, שנוכל להנצל ממנו בעת שבא בטענותיו מלפנינו קודם עשיית המצוה, וגם במה שבא לפתותינו לאחר עשיית המצוה ומאחרינו והבן.

אמרי יוסף

[אמנם יש לציין דאי' בספה"ק דצריך לחזור על אור המצוה והרשימו הנשארת ממנה, וכדאי' מהרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל עה"פ 'וזכרתם את כל מצוות ה" שתזכה קדושת המצוות שזכיתם לעשות ועי"ז 'ועשיתם אותם וגו', ויש בזה כמה חילוקים ולמשל הא דאי' בספה"ק תוי"ש פ' אמור עפ"י הזה"ק (ראה לקמן) ועוד, ואכמ"ל]

נגיעה בעבודה מטמא טהורים, אך מטהר טמאים

וכבש בגדיו הכהן, יש שני מיני מוסר אחד לתלמידי חכמים ואחד להמוני עם, ולכל אחד צריך לומר לפי בחינתו ומדרגתו, וכמ"ש בזוהר הק' (יתרו עמ:) **'כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל' וכו', שצריך להזהיר על שום פנייה חיצונית לתלמידי חכמים, משא"כ להמוני עם שרי'** שזהו כוונת חכמינו ז"ל (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך וכו', ובזה שמעתי מהרב המגיד מוריני הרב מנחם מענדל ענין פרה אדומה שמטמא טהורים ומטהר טמאים וכו', ודפח"ת.

תולדות יעקב יוסף (ר"פ אמור)

אין מציאות לקבל מתורת הצדיק, בלי שישפיל א"ע

ולקח אזוב וטבל במים איש טהור. לכאורה מהופך לשון הכתוב והיה לו לומר: ולקח איש טהור אזוב וטבל במים. אולם י"ל **שהתורה מרמז בזה להורות דרך הישר איך יתנהג האדם הרוצה לקבל דברי תורה מרבו, שצריך להיות שפל בדעתו מאוד כמו האזוב הנמוך מכל האילנות,** ולא ירים לבבו. וזהו: **'ולקח אזוב'** כאשר יהיה בעצמו בבחינת אזוב, אז: **'וטבל במים'** הוא התורה (ב"ק יז.) של **'איש טהור'** הוא הצדיק"

תפארת שלמה

המחשיב א"ע ש'אין בו מום', ודאי 'לא עלה עליו עול'

אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול. ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה וגו'. "מי שמחזיק עצמו לצדיק, שתיקן הכל, ואין בו מום, בודאי איש כזה **'לא עלה עליו עול'.** וזהו: **'ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה'**, רצ"ל, שצריך העובד את ה' שיראה לו שהוא עדיין בחוץ ולא התחיל בעבודת ה' כלל".

עבודת ישראל (לפר' פרה)

אם אין עומד כשוטר על שערי הגוף, טמא הוא

וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא. "יש לרמז ע"פ מ"ש בפסוק (דברים טז, יח) **'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך'**, שהן המה השערים אשר פתח הבורא בגוף האדם; עינים ואזנים וחוטם ופה וברית, למנות לכל שער שופט שישפוט בצדק אימתי יפתח זה השער ואימתי יסגור, דהיינו, עינים יפתח אותם להסתכל בתורה ובמצות ובגדולת הש"י, ובבוא לנגד עיניו דבר ערוה אזי מהרה קל חיש יעצום עיניו, וכדומה בכל השערים. ובאם ח"ו עבר על זה, ופתח איזה שער במקום ובזמן שראוי לסתום אזי יהיה ממונה שוטר לכל שער להעניש היינו שיקנום את עצמו בקנס ויקבל על עצמו תשובה, כמו שהיו נוהגין תלמידי הרמ"ק שהיו מקבלין על עצמם קנס בעת שיעשו כך וכך וכו'. וזהו שרמז כאן הכתוב: "**וכל כלי פתוח**" ר"ל הכלים שפתחם הבורא ית"ש בגוף האדם, "**אשר אין צמיד פתיל עליו**" שאין מחובר עליו צמידת הכיסוי, לסוגרו ולסותמו בעת הצורך, והוא עושה הכל בלי שיעור מוגבל עם כלים אלו: "**טמא הוא**" "**כי יבוא ח"ו לכל עבירות שבתורה, חש"י יצילנו**"

אגרא דכלה

תורה

כדי שתהא התורה נחקקת בו, מיבעי ללמוד בפה מלא

או יאמר זאת חקת התורה. ונראה לבאר על דרך הרמז, במאמר חז"ל (עירובין נז.) על פסוק 'כי חיים הם למוצאיהם' (משלי ד, כב), **אל תקרי למוציאיהם אלא למוציאיהם בפה,** יעו"ש. נודע **כי אין התורה מתקיימת אלא המוציאם בדיבור בפה דייקא, ולא לחשוב בלב.** וזהו אמרו 'זאת חקת התורה', רצ"ל שבזה יהיה התורה חקוקה על לוח לבך. 'אשר צוה ד' לאמר', **רצה לומר 'לאמר' בפה מלא** וכנ"ל.

דעת משה – קאזניץ

בלא קדושת התורה ושב"ק לא יטהר לעולם טהרה גמורה

הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר. כי 'יום השלישי' ירמוז על התורה הקדושה הנקראת אוריאן תליתאי כמאמר חז"ל (שבת פ"ח). **ו'יום השביעי' מרמז על יום השבת ואם בשני הדברים האלה הוא מתחטא ומטהר אז ודאי יטהר כנאמר.** ומכלל הן אתה שומע לאו **כי אם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי שהן כללות התורה לא יטהר לעולם טהרה גמורה הראוי.**

באר מים חיים

כיון שנשמתינו חקוקה מתחת כסא הכבוד, בכחינו להעלות עפ"ק תורתינו עד מקום שרשה, ולעורר על ידה שמחה

וידבר ה' אל משה מאהל מועד לאמר. רוצה לומר שהשם יתברך ב"ה למד משה רבינו ע"ה **איך יהא התעסקו ולימודו בהתורה הקדושה** דהיינו מעולם התחתון עד העלותה לעולמות עליונים לשורשה. והיינו 'מאהל מועד לאמר' פירוש שתאמר את התורה 'מאהל' היינו מעולם הזה עד העולמות עליונים הנקראים 'מועד' ששם הוא מקום שורשה של תורה * וזהו 'זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל' רוצה לומר משה רבינו ע"ה למד לפני בני ישראל גם כן סדר הלימוד כך כמו שמסר לו השם יתברך * וזהו דאמרינן בגמרא 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו' **דלכאורה הוא דבר רחוק שיהא הכח ביד האדם להעלות התורה עד מקום שורשה, אך מחמת שאדם נחצב מתחת כסא הכבוד ממקום שורש התורה ובזה הוא יכול להעלות עצמו עם התורה לשרשה * והיינו אשרי מי שבא** כו' **למשל האדם שלוה מחבירו מעות ובהחזירו לו הוא נושא מעותיו צרורות בידו בשמחה להשיבו את מעותיו כמו כן התורה שנחקקה עמו בהחצובו מתחת כסא הכבוד הוא מביאה בידו לשם.**

וזהו 'זאת חקת התורה' מלשון חקיקה דהיינו **שהתורה נחקקה עם האדם ועל ידי זה יוכל האדם לעורר חדוה ושמחה להשפיע על ידי התורה הנקרא זאת** * אך זאת התורה שעל ידם יכול לפעול כנ"ל היינו מי שלומד במסירת נפש יכול להעלות התורה בעודו בחיים ע"ד שאמרו חז"ל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה היינו שלומד במסירת נפש וזהו זאת התורה אדם כי כו':

נועם אלימלך

ע"י עפ"ק התורה יושפע בריות גופא ורוח והצלה וכל טוב

או יאמר עד"ז **ויקחו אליך פרה אדומה** רוצה לומר שעל ידי התורה ימשיכו למטה פרה אדומה כידוע תמימה פירוש **שיהיה ישראל תמימים שלא יהיה להם חסרון בשום אבר מאבריהם * אשר אין בה מום פירוש שלא יהיה להם חסרון בשום דבר הצריכה להם * אשר לא עלה עליה עול * רוצה לומר שלא יהא כח לעלות עליהם עול מלכות ועול דרך ארץ וכל זה יפעול על ידי התורה דכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו כו' ועול דרך ארץ * וגורם חירות ממלאך המות ומשעבוד מלכיות** *

נועם אלימלך

יגיעתינו בתורה כדי שנבא על ידו לידי מעשה ובזה אנו מעולים מכל אומה ולשון בשהם ילמדו תורה

זאת התורה אדם כי ימות באהל. הנה גלוי וידוע דגוף הענין של לימוד תורתנו הקדושה היא גם כן בעצם דבר טוב ומחכימת פתי, וא"כ אף האוה"ע אף על פי שאין לבם מכוונת לשם שמים כלל, עכ"ז שייך שיהיו מתאוים לעסוק בחכמתה כמו שמתאוים לחכמה אחרת, **משא"כ עמו בית ישראל זרע אברהם יצחק ויעקב, שהם מייגעים עצמם בדרכה של תורה פת במלח תאכל וכו'** (אבות פ"ו מ"ד), **ורק בכוונה כמ"ש** (תבא כט ח) **למען תשכילו את כל אשר תעשון, שיבא הלימוד הזה לידי מעשה וקיום המצוה לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו.** וזה נראה לי פירוש הכתוב 'זאת התורה אדם כי ימות באוהל', כי הנה חז"ל אמרו (יבמות ס"א ע"א) אדם כי ימות באוהל, אתם קרוים אדם ואין אומות העולם קרוים אדם, ואפשר לרמז דקאי על רישא דקרא, דכתיב 'זואת התורה אדם' וגו', **ור"ל שהתורה לא נתנה אלא לישראל שנקראים אדם, ועל זה מפרש ואומר מחמת 'כי ימות באוהל' ר"ל שממית עצמו עליה, כדברי המאור עינים 'שממית המחשבה שבשביל עצמו' ולומד רק לשמו יתברך,** משא"כ אוה"ע אין כוונתם אלא לשם עצמם לדעת בחכמה שבה.

קדושת יום טוב

ע"י עפ"ק התוה"ק לא יצטך לחזור בגלגול

ונתן עליו מים חיים אל כלי. ובבעל הטורי: 'אל כלי' כ' בממורה, דין, ואידך: 'ולא הורק מכלי אל כלי' (ירמי' מח, יא).

יש לפרש הכוונה, עפ"י מה שמבואר בכמה מקומות שהאדם צריך להתגלגל כמה פעמים בזה העולם, עד שיקיים את כל התרי"ג מצוות שלא היתה לו אפשרות לקיימם בגלגול הראשון, כגון להיות כהן או לוי, וכן שאר דברים. **אבל מבואר, שהתקנה לדבר היא, שבחיות האדם עוסק בתורה לשמה, והעוסק בפרשת קרבנות כאלו הקריב קרבן** (מנחות קי:), **הוא הדין שאר הדברים הכל מתוקנים על ידי עסק התורה, וא"כ שוב אין צריך להתגלגל.** וזהו הרמז: **"ונתן עליו מים חיים אל כלי" 'אין מים אלא תורה'** (ב"ק יז.) ואמר, כשיתן האדם בעוה"ז עול תורה, מים חיים, אל גופו שהוא כלי לנשמתו, אז: **"ולא חורק מכלי אל כלי" אין צריך שוב להתגלגל בגוף אחר.**

תפארת עוזיאל
להרה"ק רבי עוזיאל ז"ל תלמיד המגיד ממעזריטש ז"ל

תפילה

בכח התפילה שאבות תקנום, וכנגד תמידין תקנום, לא יוכלו אומות העולם לשלוט בנו

על כן יאמר בספר מלחמת ה' כו' ואת הנחלים ארנון. ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב. ר"ל שזה פועל ע"י תפלותיו וכו', **שנחלים רמז על התפלה על דרך דאי' בגמרא המתפלל על חברו צריך שיחלה עצמו עליו** וכו', ואיתא בגמ' 'תפלות אבות תקנום', ר' יהושע אמר תפלות כנגד תמידין תקנום וכו', **ועתה בעוה"ר שחרב ביהמ"ק התפלות מכפרין במקום התמידין לזה תקנו התפלות** וכו', והנה כתיב 'והי' זרעך כחול הים' היינו כמו שהים יש לו גבול ואינו יכול להעבירו **כך האומות לא יוכלו לעבור הגבול עם זרעך להרע להם ח"ו והוא מחמת התפלות שלנו שמכפרים עלינו אין כח בידם לעבור הנבול, וזהו ונשען לגבול מואב הוא לשון מאב דהיינו מאבות** (היינו התפלות שתקנו לנו האבות) וכו'.

נועם אלימלך

בלב נשבר בחשבון נפש פועל בתפלתו לעורר רצון העליון

תבנה ותכונן עיר סיחון. הנה **'עיר סיחון'** היא התפלה שנקראת שיחה בשין שמאלית, וכמ"ש **ויצא יצחק לשוח בשדה** ופירש"י לשון תפלה כמו **'ישפוך שיחו'** וכמארז"ל **אין שיחה אלא תפלה,** ולהבין הטעם למה נקרא התפלה 'שיחה', אך הענין הוא כי מלבד דשיחה לשון דבור ומה גם לפי מה שכתוב בפרי עץ חיים דשיחה הוא הדבור בלחש ובחשאי ובהסתר וזה ענין צלותא בלחש, **אך עוד זאת יש בפי' שיחה שהוא מענין הסחה וחזזה ממקום אל מקום אחר** וכו', [וכמו"כ מצאנו שפי' רז"ל בפסוק 'דאגה בלב איש ישיחנה' ב' פירושים הנ"ל ישיחנה מדעתו לשון היסח הדעת וישיחנה לאחרים לשון דיבור]. **ופי' ענין 'חזזה' בתפלה הוא בחיות שעיקר הבקשה בתפלה הוא שיתגלה בחי' סובב כל עלמין לחיות מתלבש תוך כל עלמין.** וזה שאנו אומרים 'יהי רצון' כי הוא ית' למעלה מן הרצון וכדי שיהי' לו בחי' רצון בברכות שמו"ע כמו גואל ישראל ומברך השנים וכיוצא היינו ג"כ ענין הסחת והזזה ממקום למקום וכו', **אך בחי' שיחה זו מלמעלה למטה באה ע"י אתערותא דלמטה בשיחה שבתפלה שהאדם מתפלל** כו', **כי עיקר התפלה היינו בחי' צעקה בצר לו וזהו 'לפני ה' ישפוך שיחו' לשון ישפוך היינו שפיכת הנפש כאשר צר לה מאד מאשר בהכל בא ובחשך וצלמות ילך רוב הזמן כו', והיינו ע"י קדימת בחינת 'בואו חשבון' להיות ממארי דחושבנא בכל לילה וגו', ועי"ז 'ישפוך שיחו' במפירות נפשו מעומקא דלבא לחיות נעתק ונבדל מדעתו ממדותיו הבהמיות,** וזהו שע"י **'בואו חשבון' אזי 'תבנה ותכונן עיר סיחון' להיות התפלה כדבעי בבחי' שפיכת הנפש** וכו'.

לקוטי תורה

ע"י תפילה בהתלהבות מקירות הלב, בהקדם לב נשבר בהרהורי תשובה כל הרשעה וכל הצרות וחלאים בעשן יכלו

כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון. שהוא 'סיחה נאה' היינו כשישראל מדברים דיבורים נאים מקירות לבבם נוכח פני ה' בהתלהבות הלב בבחי' 'להבה מקרית סיחון', קרי"ת **מרומז לקירות הלב עי"ז זוכים לבחי' הכתוב 'להבה תלחט רשעים', שהתלהבות חזה תלחט ותשרוף כל הרשעים וכל הרעות.**

והנה בחי' זו שהאדם מדבר דיבורים אמיתים בהתלהבות מקירות הלב נמשך מבחי' בינה שהיא בסוד בינה ליבא, ובינה היא עולם התשובה, חמשים שערי בינה חמשים שערי תשובה, **כי א"א לבוא לדרגא דא עד שישובו מקודם בתשובה שלימה בלב נשבר ונדכה באמת לפניו ית',** וזה **'בי"ת יוסף להבה'** מרומז לב"פ יום"ק שבגימ' יש"ב בחי' תשובה, **שע"י התשובה ושבירת הלב באמת זוכים לבחי' להב"ה מקרי"ת סיחון"ן לדבר דיבורים נאים בהתלהבות גדול מקירות הלב בבחי' ודרגא דיוסף הצדיק מדת ההתקשרות לקשר הדיבור למלכות שמים, ועי"ז להבה תלחט רשעים,** וכנ"ל. **'ובית עשו לקש' ב"פ עש"ו עם הששה אותיות ושני כוללים בגימ' כמנין צרע"ת שמעשו הרשע נמשך הצרעת וכל החולאים והחולשות ר"ל,** וזה 'לקש' בחי' קש ותבן שנתרוקן מכל לחלוחית חיות ר"ל, **"והאש ולהב מיעקב ויוסף שורף ומבטל זאת".**

מגן אברהם – ויצא
[להרה"ק המגיד מטריסק זי"ע – יומא דהילולא ב' תמוז]

קודם התפילה צריך לעסוק בתורה

על כן יאמר בספר מלחמות ה' וגו'. על דרך הפשוט, על פי מה דאיתא בספרים, **שהאדם צריך ללמוד קודם שיתפלל** (ע' ברכות לא.). וזה נרמז בהכתוב שלפנינו. **דמלחמות ה',** רמז **אל התפלה. כנודע מהכוונות של פסוקי דזמרה, שהוא להכרית הקליפות והסטרא אתרא. ובפרט בכוונת קריאת שמע, וכדאיתא בתיקוני זוהר הקדוש** (בהקדמה יא.) שהוא הקורטא לירות המיצים להסטרא אחרא. וזהו מאמר הכתוב. **'על כן יאמר בספר', ירצה, שתחלה מוכרח להאמר בספר תורת ה', דהיינו ללמוד קודם התפלה. ואחר כך 'מלחמות ה', עמוד להתפלל וללחום מלחמת ה'.**

באר משה

ויקחו אליך פרה אדומה. ויובן דהנה בכל המצוות יש תיקונים וכל התיקונים הם ע"י הכוונות, לספי"ז יעלה על הדעת שאותם אשר אינם יודעים לכוון אינם פועלים חיו בעשיית המצוות אך מחסד השי"ת שאם אחד עושה מצוה כראוי עושה סולם לכל העושים מצוה זו שיעלו בסולם ההוא אף שאין אתם יודעים עד מה רק שיעשו לשמה, וזה העושה בכוונה הראויה נחשב לו כאילו הוא העושה מצוה לפי שזכות הרבים תלוי בו, ועד"ז כל תפילותיו ע"ד אנשי כנסת הגדולה ואמירת תהלים ע"ד דוד המלך, ולכן אנו מתפללין שיהא נחשב כאילו אמרם דוד המלך בעצמו והחיקש ע"ז בכל המצוות, וא"כ מפני שמשה זכה לדעת סודה של פרה ופרה ראשונה נעשה בכוונתו והא סולם לכל הפרות שיהיו, ע"כ אמר ויקחו אליך, היינו על יד היא לקוחה, משום דלך אני מגלה טעמה, וכל הפרות יעשו על כוונת פרה זו.

(ישמח משה)

☆

ויראו כל העדה כי גוע אהרן. דרשו חז"ל אל תיקרי ויראו אלא ויירא, יש לפרש לפי מה שאמרו רז"ל שהיה אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, הכוונה כי עיקר מחלוקת נצמח מכח גאות שכל אחד רוצה להשתרר על חבירו אבל מי שהוא בחינת מה ושפל בעיניו לא תקוטט ולא יקפיד על שום דבר נגד חברו, וע"כ היה אהרן מלמד לכל א' מישראל להיות שפל ונבזה בעיניו וממילא בזה הגדיל השלום בין איש לאשתו ובין איש לרעהו ובזה עצמו היה מקרבן לתורה כי כבר א' חז"ל למה נמשלו דברי תורה למים מה מים מניחין את גבוה ויורדים לנמוך אף ד"ת מניחין את הגבוה ויורדים לנמוך נמצא כ"ז שהיה אהרן חי והיה מלמד להם מדעתם לא היה אדם רואה א"ע ולא נחשב בעיניו לכלום ואחר שמת אהרן עזבו מדה זו ואחזו במדת הגאוה וגבהות וראו א"ע במעלה

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

"דברי תורה אשר צוה ה' לאמר", כל אשר עושה פעולה לטובה אצל השומעים

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל וגו'. בימים הראשונים כשבת רביה"ק זללה"ה בסאטמאר בא פעם הרה"ק מסטראפקוב רבי אברהם שלום האלברשטאם זללה"ה [בן הרה"ק משינאווא זללה"ה] לשבות בעיר סאטמאר, והפצירו בו החסידים שיבוא להתפלל בביהמ"ד דחסידים שבעיר, אבל התעקש להתפלל דווקא אצל בנו של הגה"ק הקדושת יו"ט, שנקרא אז "בן הרב מסיגעט" הוא רבינו ז"ל שכבר הי' לו ביהמ"ד בפני עצמו, ואנ"ש אמרו לו שלתועלת הענין שבא, טוב לו יותר להתפלל בביהמ"ד הגדול שבעיר, אבל הוא באחד רצה להתפלל דווקא אצל בן הרב מסיגעט, והחליטו לבקש את רבינו ז"ל שהוא בעצמו ידבר על לבו שיתפלל בביהמ"ד הגדול, והרב מסטראפקאב הסכים בתנאי שאת השולחן יערוך דווקא בביהמ"ד של רבינו ז"ל, וכן הי'.

ובליל שב"ק הי' שם קהל עצום שבאו לכבוד האורח הגדול הרה"ק מסטראפקוב, ובשעת עריכת השולחן כשראה רבינו ז"ל שרוצה לברך ברכת המזון, הציע לו רבינו ז"ל שיאמר דברי תורה, אך הרה"ק מסטראפקוב לא רצה, באמרו שאביו הרה"ק משיניאווא זי"ע לא אמר תורה, רק אם גילו לו מן השמים שיאמר (כידוע), וצוה לברך ברבהמ"ז. ושוב בסעודה השני' גם כן הציע לו רבינו ז"ל שיאמר דברי תורה, ולא רצה.

בסעודת רעוא דרעווין ביקשו רבינו ז"ל עוד הפעם שישמיע מדברו"ק לפני הקהל, ואז ענהו הרה"ק מסטראפקוב **ואמר "אבי הק' אמר שאינו אומר תורה רק מה שמשפיעים לו מן השמים, ובזה אפשר לפרש "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר", אם יש צווי ה' אז, לאמור, יאמרו תורה ואם לאו אל יאמרו".** ורבינו ז"ל ענה לעומתו ואמר: **זקינינו הרה"ק בעל ייטב לב זללה"ה צוה לבניו ולזרעו אחריו שיאמרו תורה לישראל, וע"כ לדרכינו נראה לפרש באופן אחר 'אשר צוה ה', דהיינו אם ע"י דברי תורה יגרום שעי"ז ישמרו ציווי ה', אז 'לאמר', צריך לומר דברי תורה, כי כך מקובלני משם זקינינו מרן הייטב לב זי"ע.**

וכשמוע הרה"ק מסטראפקוב זצ"ל את דברי רבינו ז"ל, אמר לו, אם כן אז תאמרו אתם ד"ת, ורבינו ז"ל הי' כמחריש לכבודו של האורח הגדול, וכפל ושנה הרב מסטראפקוב להפציר את רבינו ז"ל, עד שהכריז ואמר הנני מצווה על כבודו. ואז התחיל רבינו ז"ל לומר דברי תורה כדרכו בקודש, והפליא את כל השומעים שהי' שם ציבור גדול ורב, ומני אז נתוספו ספסלי ביהמ"ד של רבינו ז"ל. ונהרו אליו חסידים ואנשי מעשה בראותם רב כוחו וחילו ורב טוב תורה ויראה הצפון בו אף כי היה אז עדיין צעיר לימים.

זמירות דברי יואל (ח"א עמ' ק"ח)

ולא את זולתם, ומזה עצמו הרגישו כי מת אהרן כי אינם במעמדם ומצבם הראשון, וז"ש ויראו כל העדה כי גוע אהרן ומהיכן ראו לזה ארז"ל אל תיקרי ויראו אלא ויראו שנראו בעיני עצמם לאנשים חשובים מזה ראו וידעו כי מת אהרן.

(ויטב לב)

☆

זאת חוקת התורה. ודקדקו המפרשים דהול"ל חוקת הפרה, אך נראה דהנה בכלי יקר פי' הטעם על שמטמא טהורים ומטהר טמאים משום דכל דבר מתפעל מהיפכו, ובזה פי' בישי"מ הפי' מי יתן טהור מטמא לא אחד, כי עיקר טעם של פרה מרמז שנתפעל מפכו ולא שיך זה רק במי שיש לו עוד התנגדות וצריך לו ללחום בלבבו כמוש"כ בשני לבבך בשני יצריך בזה נפעל מהפכו, אך באמת אנחנו עם הי קבלנו ברכתנו ויושם לך שלום ומבואר בספה"ק שהשלום היא הן החיצוניות הן בפנימיות הלב א"כ כשיהי שלום א"כ אין מה להתפעל מהפכו שוב אין טעם לפרה אדומה, והנה גם ע"י התורה נעשה שלום על ישראל כמד"א הי עוז לעמו יתן ההתורה נקראת עוז וע"י הי יברך את עמו בשלום וא"כ אם יש שלום ממילא אין כאן טעם על פרה אדומה כנ"ל, וזש"ה זאת חוקת התורה ר"ל זה שהפרה אדומה היא חק בלי טעם הוא ע"י התורה שנתיבותיה שלום בחצוי ופנימיות הלב א"כ אין כאן מה להתפעל מהפכו ונשאר הפרה אדומה חק בלי טעם.

(קדושת יו"ט)

☆

זאת חוקת התורה. ובמדרש אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחרים חוקה דאמר רב הונא כתיב כי אקח מועד אני מיעשרים אשפוט וכתיה והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון דברים המכוסין מכם בעוה"ז עתידים להיות צופים לעוה"ב, וי"ל לפי משי"כ בישי"מ לפי המדי עתיד הקב"ה להביא סיני ותבור וכרמל ולבנות ביהמ"ק על גביהן, וקשה דהרי הקב"ה בוחר בנמוכין כדאי' לעולם ילמוד אדם מדעת קונו שהניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, והתי' דבאמת ודאי כבוד שמים הוא להיות מקום כבודו ולהשראת שכינתו ברומו של עולם ולו ית"ש נאה להתלבש בעטרת גיאות אך מקודם שנתגלה מלכותו כי בכל משלה רצונו להסתיר לבוש הגיאות על כן בחר יה לשכון במקום נמוך, אבל לעתיד שיתגלה מלכותו לעין כל אז יתלבש בלבוש הגיאות ע"כ, ונראה שזה הטעם שלא נתגלה טעם פרה לכלל ישראל כדי להביאם לשפלות וענוה כי מאחר שלא זכו שיתגלה להם טעמי כל המצוות מזה יתעוררו להכיר שעדיין לא הגיעו לתכלית השלימות ויאחזו במדת הענוה, אבל לעוה"ב כאשר ההנהגה תהיה במדת הגיאות ושוב לא יהא שיך טעם זה אז יתגלה טעם פרה לכל ישראל, וזהו הכוונה לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחרים חוקה, כדי ללמד את ישראל לאחוז במדת הענוה, אמנם זה שיך רק בעוה"ז כאשר בוחר בנמיכין, אבל לעת"ל כתיב והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון דברים המכוסין מכם בעוה"ז עתידים להיות צופים לעוה"ב כי אז יתקיים הי מלך גאות לבש ולכן כל הדברים מכוסין מכם בעוה"ז מטעם מדת הענוה ועתידים להיות צופים לעוה"ב שאז תהא ההנהגה בעטרת גיאות.

(ברך משה)

☆

זאת חוקת התורה. ופירש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה גזירה היא וכו', ונל"פ דידוע דישרא"ל ר"ת יש שישים ריבוא איותיות לתורה ולכל איש מישראל יש אחיזה באות אחר ורבים מקשים דאם ניתי ספר ניחזי שאין כמנין הזה ויש מתרצים שמנין האותיות הוא ביחד עם התרגום ולפי"ז יל"פ שהשטן ואוה"ע מונין את ישרא"ל שרוצים לספור האותיות ולמצוא אם אכן יש שישים ריבוא אותיות לתורה [ר"ת ישראל] והם לא מוצאים לפיכך כתב בה "חוקה" וגם "גזירה" הוא מלפני לרמז שמונין גם התרגום שאומר על זאת "יחוקת" התורה דא "גזירת" אורייתא לומר שגם התרגום נחשבין למנין.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

כשיראי השם עושים דבר, אז מתקבצים ומונים אותם לומר 'בואו חשבון'

על כן יאמרו המשולים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון. בגמרא ב"ב (ע"ח ע"ב) דרשו חכמז"ל המושלים, אלו המושלים ביצרם. אמר רביה"ק זללה"ה לרמז בזה בדרך שחוק מכאיב, דהנה בשעה שבנה משה רבינו את המשכן, מצינו במדרש (תנחומא שמות לח כח) עה"פ ואת האלף וגו' שחשדו למשה, ותבעו ממנו חשבון על המעות שנתנו, ולעומת זה כשנתנו כסף וזהב למעשה עגל לאהרן, לא מצינו שיתבעו לו שיעשה להם חשבון על המעות שנתנו, ורק כשנותנים לדבר מצוה אז תובעים חשבון. וזה הפירוש **'על כן יאמרו המושלים'** וגו' והיינו המושלים ביצרם, כשיראי ה' המושלים ביצרם עושים דבר, אז נתקבצו אצלם לאמר **'בואו חשבון'**, משא"כ להיפך.

זכר צדיק לברכה (ח"א אות שכ"ו)

בס"ד

ברכת התורה

ברגשי הודאה וחיבה, נשגר בזה ברכה מרובה, ונקדם בברכת ברוך הבא, את פני מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, תומך נלהב למוסדותינו המעטירה, מריחוק מקום מצודתו עלינו פרוסה ברוח נדיבה ומסורה, נודע לתהילה ולתפארה, **ישרא"ל** אשר בך אתפארה, **אר"י** שבחבורה, לבו ער וחם לכל דבר שבקדושה, במידה מרובה וגדושה, מקבל את כל אדם בנהורא נפישא

הרבני הנגיד הנכבד והנעלה, נודע לשם ולתהילה

מו"ה ישראל ארי' פישער הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בנארא פארק יע"א

לרגל אשר חבלים נפלו לו בנעימים לשוש ולשמוח בשמחת התורה

חגיגת הכנסת ספר תורה

אשר יכנס אי"ה ברוב פאר והדר

להיכל בית מדרשינו בעיה"ק ירושלים ת"ו

וצרופה בזה ברכתינו החמה, שמשמחה גדולה זו יושפע לו רב ברכות ושובע שמחות, מתוך תענוג ורב נחת, וזכות התורה יגן בעדו ובעד כל אשר לו, להתברך בעושר ואושר בכל גבולו, וכל טוב סלה.

החותמים למען שמו באהבה ובשמחה

הנהלת מוסדות סאטמאר בני ברק

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. ק"ז **הייטב לב** לוה לבניו ולזרעו לחמריו שילמדו תורה לישראל, להדריכם על דרך התורה. וזהו **זאת חוקת התורה,** אם יגרום על ידי זה שישמרו **אשר צוה ה',** לו **למד.** (זמירות דברי יואל ח' קה)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. הפרה היתה מטהרת טמאים, ועל כן כתיב **זאת חוקת התורה,** שענין פרה אדומה הוא **חק,** וזה יסוד כל **התורה** כולה, שלא יטעו ללמוד ממעשי פרה לטהר טמאים בשאר מקומות, ועל כן אמר **אשר צוה ה',** לדוקא בפרה אדומה מותר לעשות כן משום שנצטוינו כן מפי הגבורה, ושי אפשר ללמוד ממנה למקום אחר. (דברי יואל)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. לע כתיב זאת חקת 'הפרה', להורות כי לעתיד תתקיים מצות פרה אדומה על ידי לימוד תורת הפרה, ויחשב להם לימוד דיני הפרה כאילו קיימוה בפועל, ויש גו כמ כפרה, על דרך (מנחות קי.): כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה; וזהו **זאת חוקת התורה,** דעל ידי עסק התורה במצות פרה יתכפר להם כאילו הקריבו פרה. ומיוחד זה יתור **אשר צוה ה' לאמר,** להורות גם על הצווי לקיים מצות פרה אדומה, בחמירת הפה ולימוד ההלכות. (שמיני רמד)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. תשע פרות נעשו עד שחרב הבית השני, ראשונה עשה משה, שניה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד המורגן (פרה ג ה). לכאורה מימות משה עד עזרא שהיה בתחילת בית שני, היה קרוב לאלף שנה, והיו מתפקים מפרה שעשה משה, ולמה מתחילת בית שני ועד למורגנו הוזקקו לעשות עוד משה. ונריך לומר שאותה פרה שעשה משה, הרי לפי ערכם הגדול של בני הדורות הללו, היתה נפרה אותו הבחינה של גר מערבי שנכנסה בו הברכה, ויתכן שאם היו זוכים שישאר בית המקדש הראשון, היו יכולים להסתפק גם להלאה מפרה שעשה משה, ומנם אחר כך אוב לע היה עוד אותו כח מיוחד בפרה אדומה, ולכן הוזקקו לעשות עוד פרות. וזהו **זאת חוקת התורה,** להורות שבחינת קיום מצוה זו תלויה אם יתנהגו בדרכי התורה בשלימות, ואם יזכו אז יוכלו להסתפק מפרה שעשה משה במדבר, ואם לע יזכו ותהיה ירידה במשך הדורות, יצטרכו לפרות אחרות. (דברי יואל)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. אין משובה מועלת אלא לישראל ולא להאומות (תנחומא תזריע). **הבני ישמכר** (סיון ג) כתב הטעם: היות שה' הרבה לישראל תורה ומצות, ודקדוקי המצות וענפיהן, כדי לקדם כל מיבריהם עד שיהיו כמלאכי קודם, והנה האדם יכול חומר יבבד עליו משא עבודת הקודש, ואין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז), על כן משובים כאנוסים, אבל הגוים מעט המצות שניתנו להם, אם לא ישמרו מזידים הם נגד כבוד המלך, ומלך שאחל על כבודו אין כבודו מחול (סנהדרין יח.); והנה על ידי מצות פרה אדומה נתכפר להם חטא העגל (רש"י). וזהו **זאת חוקת התורה,** שכיון למצוה זו אם כללות התורה, שעל ידי שקבלו ישראל את כל התורה והמצות ודקדוקי המצות, לכן הועילה תשובה על חטא העגל, ונתכפר על ידי מצות פרה אדומה. (דברי יואל)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. הפרה היתה מטמאת טהורים ומטהרת טמאים, **נכלי יקר** כתב הטעם: דכל דבר נתפעל מהפכו ולע ממה שהוא מינו, שכח הקדושה נתפעל

מהטומאה, וכן להיפוך, ולכן מי חטאת היה מעורב בהם אפר פרה ומים, המים הוא מהקדושה, ואפר פרה המרמזת על חטא הוא מהטומאה, על כן כשיורק על אדם טמא, אין האדם מתפעל מהאפר שהוא מינו, אבל הוא נתפעל מכח המים שהוא היפך מהטומאה, על כן מנגח כח המים ומטהרו, ולעומת זה כשנוגע בהאדם טהור נתפעל כח האפר ומטמאו; וזהו מה דאיתא **בפרי עץ חיים** (הנהגת הלימוד פ): כשהיה קורע **המר"י** בהלכה, היה מקשה בכח גדול, עד שהזיע, ואמר: שאזה משבירים כח הקליפה; ונראה דמה שנתעורר קושיות בלימוד, זהו לגד שנולד סברות הפכיות מההבנה האמיתית בהתורה, וזה נובע מהקליפה, ולכן על ידי שמתייגע ביגיעה היה משבר הקליפה, ובזה היה זוכה להבין ההבנה האמיתית. נמצינו שעל ידי ההפכיות מגיע להבנה האמיתית. וזהו **זאת חוקת התורה**, ולא אמר 'זאת חוקת הטהרה', שצ"ל בזה להורות שנלמד מכאן על כל התורה שזקוקים לכח ההפכיות, ולריבים להתגבר לשבר כח הקליפות המתעוררים בקושיות.

(דברי יואל)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. ענין משה ומדריגתו היה למעלה מהטבע, והשלימו ה' בענין נסיי, דמה שאין בכח שום אדם להשיג, והוא כדי שלא יוכל שום איש בעבודתו להגיע למדריגתו של משה, כדכתיב (דברים לד): ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, ובזה נדע שכל מי שיחלוק עליו הוא מכוז (דרשות הר"ן ג). והנה אמרו (מדרש): אמר ה' למשה לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחרים חוקה; נמצינו שבפרשת פרה אדומה מתבאר גם כן שמשה היתה מדריגתו גדולה מכל אדם, שגילה לו ה' טעם פרה מאחר שנשגבה מעלתו, ולא יוכל שום איש להגיע למדריגות אלו, ועל ידי זה יוכל להיות קיום נצחי להתורה, שלא יוכלו עוד לכוז דבריו. ויובן בזה למה כינה למצות פרה אדומה בשם כללות התורה, ואמר **זאת חוקת התורה**, כיון שבזה יש נקודות לכל התורה כולה. (דברי יואל)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. פרה אדומה יש בה נחינת לטהר טמאים ולטמא טהורים (יומא י:). **השל"ה** כתב: כן הוא גם בכל התורה כולה, כי זכה נעשה לו סם חיים (שם עב:), אבל אם לא זכה נעשה לו סם המות, שאומר דרכים רעים בתורה, ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה, ועל ידי שהוא עוסק בתורה עולה בידו לתפוס בראשו מצחים תמימים, ונמצא שעל ידי התורה עצמה היא מטמא טהורים; וזהו **זאת חוקת התורה**, שזוקקים לסייעתא דשמיא בכל התורה כולה, שיוכלו לראות בה בעיני מאירות.

(דברי יואל)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. זאת מיעוטא הוא, דבאמת יש הרבה מצות שהמה חוקים בלי טעם, כגון שעטנז, כלאים, בשר וחלב ועוד. ובאמת מי שאינו משיג המצות בשרשן וטעמן, הרי באמת אין הבדל אצלו בין מצות פרה לשאר מצות, כי כל המצות כולם לחוק נחשבו לו, אולם יש שנם כאלו שזכו לחטט בגנזיו דמלכא, ולהשיג בשורש טעמי שאר המצות, ואפילו בשותם המצות שהמה חוקים בלי טעם, כדאמר שלמה (קהלת ז): כל זה נסיתי בחכמה, שזכה לעמוד על כוונת טעמי כל המצות בשורשם עד אין שיעור וערך. וזהו **'זאת' חוקת התורה**, ומיעוטא הוא, להורות שרק חוק הפרה נעלם אפילו מהיותר סגולה שהשיגו טעמי כל המצות והחוקים. (דברי יואל)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. משנה מצוה זו שלא בכל עת היא קרויה חוק, דלוקח במעמד הר סיני ובשעה שניתנה מצות פרה במרה, עוד טרם שחטאו בעגל, אז היתה חוק בלי טעם, אבל אחר שחטאו שוב אינה חוקה, שהרי ישנו הטעם שנתה לכפר על חטא העגל וזהו **'זאת' חוקת התורה**, ומיעוטא הוא, להשמיענו דלוקח בזמן של נתינת התורה נקראת פרה חוקה, ועתידה היא להשתנות ויתנו בה טעם. (טיב לבב)

סיפורי צדיקים, גבי אור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה לפיקים

זאת חקת התורה

הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע שבת פע"א בשבת פר' שלח אצל אחד הצדיקים, וכאשר נתכבד ע"י אותו צדיק לומר תורה סירב בכך, אמר לו הצדיק: "חובה מוטלת לומר תמיד תורה, ולאו דווקא בשעה שיש לו טעם וסיבה על אמירתו" כעבור שבועיים בפר' חקת, שבת הרה"ק מדאמבראווא אצל צדיק אחר וגם הוא כיבדו לדרוש לפני העם וגם אז סירב בכך באמתלא שלא הכין עצמו לכך, אמר לו הצדיק: "צריכין לומר תורה מבלי לחשוב ולהרהר מה לומר" נענה הצדיק מדאמבראווא ואמר: נראה להעמיס את אשר אמרתם עתה ואת אשר שמעתי לפני שבועיים מפי צדיק אחר בדברי רשיז"ל בראש פרשתן "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר" שצוה השי"ת לאמר חקת התורה בכל עת ועידן, ופרש"י "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר" היינו לומר תורה, אך ורק בשעה שיודעין "מה טעם יש בה" איזה טעם דוחף אותם לומר תורה, "לפיכך כתב בה חוקה" שלא ירצה לומר דווקא בטעם ולא יחפש אחר סיבה, וגם "אין לך רשות להרהר אחריה" שאין להרהר ולחשוב מראש מה לומר אלא את אשר ישים אלוקים בפיו אותו ידבר, ובדברים הללו יצא ידי חובתו למלאות רצון אותו צדיק באמירת תורה.

*

בסגנון דומה מובא בספר מעדני מלך כדלהלן: מעשה שהי' אצל הרה"ק מאפטא זי"ע שבא אליו גדול אחד, וכיבדו לומר ד"ת על שולחנו, והרגיש תיכף הרה"ק מאפטא שהתורה שאמר הרב היה בהכנה שהכין התורה הלזו עוד כמה ימים קודם בואו אליו כדי להראות לפניו שהוא נאה דורש, תיכף כשסיים הרב הנ"ל את הדרשה אמר לו הרה"ק מאפטא: הנה כתיב (דברים י"ג ט"ו) "ודרשת וחקרת ושאל היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת" פי' אם אתה "דרשת" וחקרת "היטב" מקודם את הדרשה בחקירות, "והנה אמת" פי' אפי' כוונת לפשט האמת, רק מחמת "נכון הדבר" שהיה לך מקודם הכנה על הדבר הזה, "נעשתה התועבה הזאת" ר"ל, תדע שאין זה תורת אמת רק תועבה היא לפני ה', וסיים ואמר שעיקר אמירת התורה היא לאמר רק דברים שנשלח לו מן השמים, ולא יהרהר מקודם לאמר דרשות לפני העולם היושבים לפניו, אך באם ישפיע לו השי"ת משמי מרום איזה מחשבה טובה ורמז טוב על איזה פסוק בהתורה, יכול לומר הרמז הזה גם לפני בני אדם, עכדה"ק ודפח"ת. ולדעתי זה מרומז בפסוק שלפנינו: "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר - "זאת חוקת התורה" כלומר זה הוא החוקה בענין אמירת תורה לפני בני אדם, "אשר צוה ה' לאמר" היינו לומר רק דברים אשר צוה אותו ה' בשעת ישיבתו אצל השולחן שנשפע לו משמי מרום, וזהו שפי' רש"י ז"ל: "אין לך רשות להרהר אחריה" שאסור להרהר ולחקור בחקירות כדי שיזדמן לפניו דרשה נאה להתפאר בפני אנשים בדרשותיו הנעימים, רק באם נשלח לו דיבורים מן השמים אזי יאמר, והוי כעין שכינה מדברת מתוך גרונו מחמת שלא היה לו שום הכנה להתורה.

דא גזירת אורייתא

במג"א (או"ח סי' תק"פ) מסופר בשמו של בעל התניא שבשנת ה' אלפים וד' לבריאת העולם נגזרה בצרפת גזירה על שריפת התלמוד, וביום ו' ערש"ק פר' חוקת ט' תמוז נשרפו בצרפת כ"ד קרונות מלאים כת"י של ספרי התלמוד, ושאלו הרבנים שהיו אז שאלת חלום לדעת מה זה ועל מה זה, הראו להם בחלום את הפסוק הראשון של פרשתן "זאת חוקת התורה" ואת דברי התרגום על פסוק זה "דא גזירת אורייתא", לרמז שהיה צפוי מראש שבשבוע של פרשת חוקת תצא הגזירה על התורה, אותו היום גזרו גזירת תענית וקבעוהו כיום צום לדורות אבל דרך קביעתו של יום הצום שונה מן המקובל שבדרך כלל קובעים תענית ציבור בכל שנה לפי ימות החודש, ואילו הפעם הזאת גמרו והחליטו שתענית זו תיקבע לא עפ"י ימות החודש, אלא שיהיו מתענין בכל שנה ביום ו' לפרשת חוקת, על האסון הנורא הזה חיבר המהר"ם מרוטנבורג זצ"ל את הקינה המפורסמת "שאלי שרופה באש", ובספר מועד לכל חי לרבי חיים פלאג'י כותב שבעירו איזמיר לא היו הסוחרים יוצאים לעבודתם ביום ו' ערש"ק פר' חוקת.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ויישרים, כדרך צחות ומליצה נאמרים

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. אפשר לומר בדרך הלצה, דאיתא בגמרא (ביצה טז.) מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, שנאמר (תהלים פא, ה) כי חק הוא לישראל, ופריך מאי משמע דחוק לישנא דמזונא, שנאמר (משלי ל, ח) הטריפני לחם חקי, ורבים הם שניזונים מן התורה, חלף עבודתכם ותורתם רבו המפתים תורה ברבים, יש נאה אומר פשטים ונאה דורש רמזים, ודורש דמים לשאול אוכל לנפשו. וזהו **זאת חוקת התורה** מזונות התורה, כי בודאי לית לך שום דבר בעולם שלא נרמז בתורה, ואיה אפוא המקום שמרומז מזון בתורה, לזה גמר אומר **אשר צוה ה' לאמר**, היינו ללמד תורה ומוסר להזהיר ולצוות בטוב, ומהאמירה המה ניזונים, **וזאת** הוא **חקת** התורה, היינו מזונות של **התורה**, וקל להבין.

אור המאיר

מ' מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים

קודשא בריך היא
אורייתא וישרא"ל חד הוא

זאת השירה, מעומק הלב נזמרה, לכבוד האי גברא רבא אר"י שבחבורה, נודע לכל באי השערה, בונה עולמות של תורה, לא יגוח ולא ישקוט להגדיל תורה ולהאדירה, צורבא מדרבנן ומתמיד נפלא בעסק התורה, עוסק בכל ג' עמודי עולם באורח ישרה, נודע שמו לשבח בנעם לבבו היקרה, חכמת אדם האיר פניו ביום הדרה, רבים נהנין ממנו עצה ותושיה במענה רך וברוח מסורה, תומך נלהב למוסדותינו המעטירה, לו יאתה נזר ועטרה.

הרה"ח המפואר כש"ת

מוה"ר ישראל ארי' פישער הי"ו

מנכבדי קהלתינו הק' בבארא פארק יצ"ו

נקדמה פניו בתור"ה

לרגל האי יומא טבא אשר זכה לקיים בהידור רב מצות ועתה כתבו לכם את השירה הזאת
וזוכה לחגוג את המעמד הגדול והנהדר לגמרה של תורה

חגיגת הכנסת ספר תורה

לבית מדרשינו ברך משה פעיה"ק תובב"א

ובכן נקדם בברכה, בשיר ושבחה, את מע"כ חתנו החשוב, זר זהב לו סביב, איש המעלה, מאד נעלה, ידיד כל בית ישראל עדת מי מנה, העומד לימינינו בכל עת ועונה, בעושה ובמעשה ברוח נבונה, משליך עצמו מנגד לטובת מוסדותינו הק' במסירות לב ונפש נאמנה.

ה"ה כש"ת

מוה"ר משה חיים קאהן הי"ו

מחשובי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק

וכברכת ברוכים הבאים בשם ה' מקדמים אנו

את פני כל המשפחה החשובה שיחיו

אשר עלו לציון ברינה לשמוח בשמחת התורה

חדוות ה' היא מעוזינו, לברך ברכת התורה לכבוד ידידינו, תורת"ו מגן לנו, להשפיע שפע רב לו ולזרעו אחריו, ברכת ה' בכל דרכיו, ולא ימיש ספר התורה הזאת מפיו ומפי זרעיו, יברכנו ה' מציון ויראה בטוב ירושלים כל ימי חייו, ועוד רבות בשנים, דשנים ורעננים, להמשיך במפעלותיו הכבירים, קרן התורה להגדיל ולהרים, עדי מכה לקול מבשר על ההרים, בקיבוץ נפוזים, בביאת גואלינו, ומלכינו בראשינו, בב"א.

החותמים בברכת התורה

הנהלת המוסדות

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

זאת חוקת התורה. ופירש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין וכו'. וי"ל דהנה רשיז"ל פי' בשם ר' משה הדרשן הטעם פרה אדומה הוא כדי לכפר על חטא העגל והנה אמרו רז"ל כשקיבלו בני ישראל את התורה נעשו חירות ממלאך המות וחירות מן המלכיות וכשחטאו בעגל בטל החירות וחזרו להיות כבתחלה והשתא אם איתא דפרה אדומה היא כפרה על העגל הו"ל לחזור להיות חירות ממלאך המות ומאוה"ע אלא וודאי מוכח דלא כר' משה הדרשן והדרא קושיא לדוכתא מה טעם יש במצוות פרה אדומה והנה אם השטן הוא המלאך המות היה בא לבדו היינו יכולים לומר לו דהטעם של פרה אדומה הוא כדי לכפר על חטא העגל ואהני לן להיות חירות מן האוה"ע המלכיות ואם אוה"ע המשתעבדים בנו היו באים לבדם היינו יכולים לומר להם דאהני לן פרה אדומה להיות חירות ממלאך המות אבל השתא דהשטן ואוה"ע באים כאחד לשאול מה טעם יש בה אז אין לנו פתחון פה להשיב ולכן כתב בה חוקה.

(גן רוזה)

☆

במדרש אמר שלמה דרשתי וחקרתי על כל טעמי מצוות עד שמצאתי בהם טעם עד שהגעתי לפרשת פרה אדומה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. ולכאורה מ"ש דרשתי על כל טעמי מצוות היא כשפת יתר וצ"ב, ונל"פ דהנה באמת יש על פרה אדומה טעם כמ"ש רש"י בשם ר' משה הדרשן תבוא אמה ותקנח צואת בנה והיא לכפר על חטא העגל, אך אי נימא דמצות פרה אדומה עוד במרה נצטוו קודם חטא העגל דכתיב שם שם לו חוק ומשפט חוק זה פרה דהיא בלי טעם, אבל אי אשכחן איזה מצוה אחרת שהיא בלי טעם הוי מצי למימר דחוק קאי על אותו מצוה אבל פרה י"ל טעם ליה כדברי ר' משה הדרשן, לכן אמר שלמה המלך דרשתי וחקרתי אחרי כל טעמי המצוות ויש להם טעם ומוכח דחק קאי על מצות פרה אדומה, וע"כ דאין הטעם כדי לכפר על מעשה העגל.

(קהלת משה)

☆

עוד יתבאר דברי המדרש הנ"ל, דהנה באמת פרה אדומה יש לה טעם כדברי ר' משה הדרשן שבא לכפר על חטא העגל, אבל זה אינו שהרי על פרה אדומה נצטוו קודם חטא העגל כדאיתא בגמ' שם שם לו חוק ומשפט שנצטוו על פרה אדומה במרה, ואז עדיין לא עשו את העגל, וז"ש שלמה אמרתי אחכמה להבין טעמה של פרה אדומה כדברי ר' משה הדרשן לכפר על חטא העגל, אבל זה אינו כי רחוקה היא ממני, שנצטוו ע"ז זמן רחוק מחטא העגל.

(דברי מהרי"א)

☆

בגמרא בקש קהלת להיות כמשה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת. והוא תמוה. ויש לפרש לפי דברי המדרש ויקחו אליך לך אני מגלה טעמי פרה אבל לאחרים חוקה אמר שלמה על כל עמדתי ופרשה של פרה אדומה וכו' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ובספרים איתא רמז בפסוק ולקח ל'טמא מ'עפר ש'רפת ה'חטאת ראשית תיבות "למשה" אמנם יתכן גם שזה הרמז ירמז על שלמה שאותיותיו ג"כ רמוזים בראשי תיבותיו אולם ההבדל ביניהם הוא שאותיות "למשה" רמוזים בר"ת ל'טמא מ'עפר ש'רפת ה'חטאת על הסדר ביושר משא"כ באותיות שלמה הרמוזים בר"ת שלא כסדרן. וזהו שאמרו בקש קהלת להיות כמשה היינו שרצה שגם אליו יתגלו טעמי פרה כי היה סבור דכמו שנרמזו בר"ת הללו אותיות למשה כך נרמזו בהם אותיות שלמה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת דרק אותיות למשה רמוזים בראשי תיבות ביושר משא"כ אותיות שלמה.

(בנין אריאל)

דורש טוב

זאת חקת התורה, איתא במדרש הדא היא דכתיב 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני', **וכשהיא רחוקה אז רחוקה ממני**. וקשה להבין הכונה בזה.

ונ"ל לבאר דהנה מצינו דפרה אדומה חק נפלא שהוא מטהר טמאים ומטמא טהורים, **והקשה התוס'** מאי חוק הוא זה דלמא כך טבע פעולתה של פרה אדומה שמטמאה את הנוגע בה, אלא שטומאה זו טבע שלה שאין מחזקת אלא עד הערב, **ולכן שניהם - הן הטמא והן הכהן - טמאים עד הערב ואז מסתלקת עם כל טומאה שעליהם.**

ונ"ל לתרץ קושיית תוס' דהרמב"ם פסק דאם אין לו ביום השביעי אפר פרה טובל בו ביום, ואם ימצא אפר פרה ביום ח' או ט' מזה וטהר מיד, ואין צריך להמתין עד הערב, אבל המזה טמא עד הערב והוא חק. **ולפי"ז** כשיש לו אפר פרה ביום ז' אין כאן חק וכקושיית תוס' דשניהם טמאים עד הערב. **רק כשאין כאן אפר פרה ביום ז והזה ביום ח' או ט' אז הוא נראה בחוש שאופן פעולתה הוא חק בלא טעם.**

וזהו שאמר המדרש 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, וכשהיא רחוקה ממני' היינו **כשאין כאן אפר בו ביום אלא רחוק ממנו האפר או רחוקה ממני הטעם של פרה אדומה:**

חתם סופר

הטעם שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל דווקא במצות פרה אדומה

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל: (פרק יט פסוק ב).

זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת. לפיכך כתב כאן חקה, גזירה היא מלפני ומין לך רשות להרהר ממניה. לשון רש"י מדברי רבותינו (יומא סז).

וכבר כתבתי בענין שעיר המשתלח (ויקרא טז ח) **מה טעם למומות שיהיו מונין אותנו בזאת יותר משאר הקרבנות, לפי שכשאר קרבנות יש מהם שיכפרו ויש מהם שיטהרו, בקרבנות הזב והיולדת[א]. כי מפני היותה נעשית כחוץ ירמה להם שהיא נזכחת לשעיריים על פני השדה[ב]. והממת שהיא להעביר רוח טומאה ושריפתה כריח ניחוח כחוץ[ג]. וטעם טומאת המת כעטיו של נחש וכו'.**

סמיכות פרשת חקת לסוף פרשת קרח

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר וגו': (שם).

זאת חקת התורה... והפרקה הזאת [של פרה אדומה] **תעלוס תורת הכהנים** [הרי היא השלמה לחומש ויקרא, ששם נתפרשו רוב דיני הקרבנות[ד]], **ונכתבה כאן מחר מתנות כהונה** [הנזכר בסוף פרשת קרח[ה]], **לומר** [שלא רק קרבנות הבאים לכפר, מתכפר על ידי אכילתן של הכהנים, אלא] **שגם טהרתן של ישראל על ידי כהן תהיה[ו].**

מעשה חש"ב

א כוונת רבינו להקשות דהנה דברש"י מבואר רק שאומות העולם מונין את ישראל במצות פרה אדומה, אבל לא מבואר למה באמת מונין את ישראל דווקא בקרבן חטאת זו של פרה אדומה. הרי איכא עוד הרבה קרבנות ואין אומות העולם מונין את ישראל. ועוד קשה שהרי האומות העולם בעצמם מקריבים קרבנות. א"כ למה דווקא בקרבן זו מונין את ישראל. ואת"ל דשאר קרבנות באים 'לכפר', משא"כ פרה אדומה בא 'לטהר' מטומאת המת. וקרבן טהרה לא שייך באומות העולם, ולכן מונין את ישראל דווקא במצוה זו. ע"ז קאמר רבינו דשפיר מצאנו עוד קרבנות 'טהרה' כקרבנות הזב והיולדת. וא"כ למה דווקא כאן מונין את ישראל.

ב מבאר רבינו החילוק בין קרבן זו לשאר הקרבנות, דשאר הקרבנות מקריבים ע"ג המזבח, נראה דשוחטים אותו להקב"ה, משא"כ פרה אדומה כתיב 'והוציא אותה אל מחוץ למחנה ושחט אותה לפניו', דשחטו את הפרה בחוץ, ולכן נראה דשוחטים אתה הקרבן לס"מ. דאילו היה מקריבים להשי"ת היו צריכים להקריב את זה בפנים. ולכן מונין את ישראל שגם הם מקריבים לעבודה זרה.

ג רבינו מבאר למה באמת שוחטים את הקרבן בחוץ. ע"ז כתב 'ושריפתה כרי ניחוח בחוץ', דהיינו כמו שכתב רבינו בשעיר עזאזל הטעם דשוחטים אותה מבחוץ כדי שהשטן לא יקטרג על כלל ישראל נותנים לו איזה קרבן. ה"נ בטומאת המת שהוא בעטיו של נחש הקדמון, דהיינו היצה"ר, ולכן אי אפשר להוציא את הטומאה רק ע"י שנותנים לו איזה ריח ניחוח להס"מ. אבל באמת אין הכוונה שח"ו מקריבים קרבן לעבודה זרה כמבאר רבינו בשעיר המשתלח שם.

ד כמו שכתב רבינו (בהקדמה לספר במדבר) "ואין בספר הזה מצות נוהגות לדורות, זולתי קצת מצות בעניני הקרבנות שהתחיל בהן בספר הכהנים ולא נשלם באורן שם, והשלימן בספר זה".

ה הנה רבינו לשיטתו בכמה מקומות הסובר שכל התורה כתובה כסדרן, ולא אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה, אלא כשיש טעם נכון לומר למה לא נכתבה כסדרן, אם כן לכאורה קשה דהיה צריך לכתוב פרשה זו בפרשת נשא, דשם מקומו שהרי אמרו חז"ל (גיטין ס), והובא ברש"י בפרשת נשא (ז א ד"ה ביום כלות וכו') דבר"ח ניסן הוקם המשכן, וב' ניסן נשרפה הפרה, ולמה נכתבה כאן אחר מתנות כהונה המבואר בסוף פ' קרח.

הטעם שהוכפל הכתוב העונש בנכנס לקודש בטומאה

כָּל הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן ה' טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ: (פרק יט פסוק יג)

את משכן ה' טמא... והזכיר הכתוב הכרת שני פעמים [כאן, ובפסוק כ' 'ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה'], **ועל דעת לכותינו** (ספורנו ט"ז) **הוא לחייבו כמשכן מהל מועד וכמקדש כית עולמים. ומפסר כפי פשוטו', 'כי מקדש ה'' – קדשי הקרבן** [היינו האוכל בשר קדשים בטומאה]. **כי ככר חייב כרת בלוכל כשר מזבח השלמים משר לה' וטומאתו עליו', וכמו חייב עוד גם על מי שלא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי, לף על פי שטהל. ויהיה פירוש 'מקדש ה'' – קדשי ה', כמו את מקדשו ממנו, הנה הכרת נפרשה על טומאת מקדש** וקדשיו [שהכרת הנאמר בפסוק זה אמור על הכנס בטומאה למקדש, והכרת הנאמר בפסוק כ' 'כי את מקדש ה' טמא', אמור על אוכל קדשים בטומאת הגוף]...

אהרן הכהן ביומו האחרון, עוד הקריב קרבן תמיד והקטיר הקטרת, והעלה הנרות

וְהַפְשֵׁט אֶת אַהֲרֹן אֶת בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאַהֲרֹן יֶאֱסֵף וּמֵת שָׁם: (פרק כ פסוק כו)

והפשט את אהרן את בגדיו. הס כגדי כהונה גדולה שנתרכה כהס עתה מלעזר כנו. והקרוב כי כמקר ירל מהרן מעשות התמיד והקטיר הקטורת והעלה הנרות העלה לותו מל הר ההר כשהיה לבוש כגדי כהונה והפשיט לותם".

מעשה חש"ב

א פירוש דלכן נכתבה פרשה זו אחרי מתנת כהונה, לומר שכמו ש'כפרתן' של ישראל נעשית ע"י הכהנים המקבלים מתנות הכהונה, כמו שאמרו חז"ל (פסחים נט:) שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים, ורוב מתנות כהונה בא מקרבנות שמקריבים ישראל (רמב"ם פ"א מהל' בכורים), כך 'טהרתן' של ישראל מטומאתן, תעשה דווקא ע"י כהן. וכיון דשניהם ע"י הכהן, לכן סמכם אהדדי.

וזהו כוונת רבינו 'שגם טהרתן' של ישראל, דהיינו חוץ מ'כפרתן' של ישראל הבא ע"י המתנות כהונה, שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים, גם 'טהרתן' בא ע"י הכהנים, ולכן נכתבה פרשת פרה אדומה אחר מתנות כהונה.

ז הטעם שהוצרך רבינו לומר טעם על דרך הפשט. דלפי דרשת חז"ל דפסוק א' קאי על טומאת משכן, ופסוק א' על טומאת מקדש, לכאורה קשה, דהרי אמרו חז"ל (שבועות טז:) 'משכן איקרי מקדש, ומקדש איקרי משכן', א"כ בקרא של 'את משכן' ה' טמא', מרומז הן טומאת משכן והן טומאת מקדש. ולמה צריכים עוד קרא 'את מקדש ה' טמא', לכן מפרש רבינו שקאי על אכילת קדשים בטומאה.

ח מבואר בדברי רבינו שמסתבר לומר, שאהרן הכהן ביומו האחרון עלי האדמות, עוד הקריב קרבן תמיד והקטיר הקטורת, והעלה הנרות. ורק אח"כ העלה אותו משה אל הר ההר. ואפשר לבאר מהיכן מסתבר לומר כן, בהקדם מה שכתב רבינו (פרשת בהעלותך פרק ח פסוק ג) עה"כ ויעש כן אהרן "לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו אע"פ שהמצוה כשרה בבניו וכו', אבל היה הוא מזדרז במצוה הגדולה הזאת, הרומזת לדבר עליון וסוד נשגב". עכ"ל.

הרי מבואר בדברי רבינו שאהרן הכהן היה מזדרז במצוה זו והדליק כל ימיו, א"כ מסתבר לומר שגם ביומו האחרון נהג כמו שנהג בכל ימי חייו, ועשה כל העבודות.

עוד אפשר לומר דלכן מסתבר שרק אחרי שעשה אהרן את כל העבודות של הכהן גדול, העלהו על הר ההר, מכיון דמיד אחרי פטירתו של אהרן הכהן, אלעזר בנו נהיה כהן גדול, והוא היה צריך להשלים העבודות של הכהן גדול. נמצא שהיה צריך לעשותו כשהיה אונן. ואע"פ שע"פ הלכה כהן גדול מקריב כשהוא אונן, מ"מ לא רצה משה רבינו שיצטרך לעבוד עבודתו כשהוא אונן, ובפרט עבודתו הראשונה ככהן גדול, כשהוא אונן. לכן קודם עשה אהרן הכהן את כל עבודת כהן גדול, ואח"כ העלהו, ורק למחר עשה אלעזר הכהן את העבודות כהן גדול, דאז כבר אינו אונן, שהרי אונן הוא רק ביום הקבורה.

ואולי אפשר לחזק תירוץ זה, ולומר דזה שכה"ג מקריב כשהוא אונן הוא רק אם אירע שנעשה אונן, כמו בנדב ואבוהו שמתו פתאום, ואהרן הכהן הצריך להמשיך לעשות העבודה. אבל לכתחילה לגרום שכהן גדול יקריב כשהוא אונן אסור. כעין מה שמצאנו בירושלמי (פ"ב סנהדרין ה"א) דנחלקו התנאים האם מותר לכה"ג להקריב לכתחילה כשהוא אונן, עיי"ש. ולכן מסתבר לומר כמו שכתב רבינו שרק אחר שאהרן הכהן גמר את כל עבודתו של אותו היום, העלהו אל הר ההר.

מסאטמאר
מה טובו אהליך יעק"ב
מריחוק מקום וקירוב ליבאה, נשגר ברכת הודאה, מזלא טבא וגדיא יאה, לידידינו היקר המהולל בתשבחות, כליל המעלות המידות, עסקן נמרץ לכל דבר קודש, עוזר ומטיב לכל מבקש, יעק"ב איש תם יושב אהלים, שמו הטוב מהולל בהילולים, עושה ומעשה למען מוסדותינו הק' בלונ"ח יומם וליל, אין גומרין עליו את ההלל, נודע לשם לתפארת ולתהילה, מופלג בכל מידה ומעלה
הלא הוא ידידינו החשוב והמפואר
יעקב יחזקי' מו"ה גאנדעל הי"ו
מגדולי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק
לרגל השמחה הכפולה בהולדת הבן עם הבת למז"ט
וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה חזיכה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.
המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה
יחזקאל האלטער
בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

◆ פרק ה' - משנה א' ◆

בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים.

הקשו המפרשים הרי הקב"ה הוא טוב ומטיב לכל, ואיך יפעל לומר שהוסיף עשרה מאמרות כדי להגדיל את העונש. ובמקדי אבות להחיד"ל מפרש שזה בא להורות רחמי ה' המרובים ית"ש, ולדרכו פלך.

וע"ל בהקדם מה שאמרו חז"ל (ב"ר פי"ב סט"ו) בתחלה עלה במחשבה לפני הקב"ה לברוא את העולם במדת הדין, רצה שעל השולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין. וכתב התלשין הקדוש (פ' בראשית) כי המאמר הראשון בראשית, היא המחשבה שעלתה לפניו לברוא העולם, וזו היתה במדת הדין, ושאר המאמרים היינו בריאת העולם במעשה, הן היו במדת הרחמים, עכ"ד.

והנה כתב השל"ה הקדוש (פ' בראשית) בביאור מאמרם (יבמות קכא:) הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, כי שורש נשמת הצדיקים הוא מהמחשבה העליונה, על דרך לשיטת בגמרא (מנחות כט:) שאמר הקב"ה על רבי עקיבא כך עלה במחשבה לפני, וכל הקרוב למלך מלכי המלכים צריך להיות יותר מזוכך וטהור, ולכן עמהם מתנהג במדת הדין ומדקדק ביותר, אבל בשאר הנבראים לפיכך התרחקם ממקור כל המקורות, הקב"ה מתנהג במדת הרחמים, ולזה אמרו בתחלה עלה במחשבה לברוא במדת הדין, פי' אותן שעורר נשמתם מרצונו הטמיר והנעלם בסוד המחשבה, הבריאה הוא במדת הדין, עכ"ד.

וזה י"ל המכוון באמר המשנה, בעשרה מאמרות נברא העולם, ופירש הברטנורא תמה ויאמר, ובראשית נמי מאמר הוא (וכן הוא בגמרא רפ"ק דשבת לב:). ופריך ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות, פי' שהיה יכול להבראות במאמר הראשון בראשית שהיתה ברוץ במחשבה, שהוא נגד מאמר בראשית שהיתה במחשבה, וגם ניטול דיבור מנכי הוא במחשבה, שתתע עצומה זה המחשבה נחשב כמעשה.

ועל פי זה יתבארו דברי המשנה, בעשרה מאמרות נברא העולם, ופריך ומה תלמוד לומר, פי' למה הוצרכו להיות עשרה מאמרות, והלא במאמר אחד יכול ומתרץ אלא להפרע מן הרשעים, והיינו כדי שיהיה העונש מצורף עם מדת הרחמים, כי אלמלי היו כל ברואים ועומדים במאמר הראשון בראשית אז היו כולם קרובים לשורש עליון, והיה הקב"ה מתנהג עמהם בדקדוק מדת הדין, ואם תמצה שומק הדין מי יצדק בדין, לכן הקב"ה ברוב רחמיו ומסדיו ברע את העולם בעשרה מאמרות, כדי שתהיה התנהגת העולם בצירוף עם מדת הרחמים.

◆

עד יבואר על פי מה לשיטת במס' ראש השנה (דף לב.) בעשרה מאמרות נתן נברא העולם, ופריך מי ניתנו, ויאמר לבראשית משעה הוו, ומשני בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב (משלי ג ו) בדבר ה' שמים נעשו. וכתבו המפרשים (מהר"ק פ"ג ס"ד) הטעם שלא נכתב בבראשית לשון אמירה, מפני שלא היה מאמר בפירוש אלא במחשבה, עכ"ד. וכתב בנועם מגדים (פתיחת הספר) שיש ללמוד מזה שהמחשבה כמעשה, כי כן מצינו בבריאת העולם שתחילתו היתה במחשבה לבד, עכ"ד.

ובזה יש לתת טעם להא דאמרינן (קידושין לט:) בכל עבירות שבתורה מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ובעבודה זרה המחשבה נחשב כמעשה. ביאור הענין, דשיטת בוה"ק (ויקרא רפ יב.) עשרה מאמרות מכוונים נגד עשרת הדברות. ולפי זה מאמר בראשית הוא מכוון נגד הדיבור הראשון אנכי ה' אלהיך, שהוא מצות עשה להאמין בשמות ה' (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ג ה"ו), ולכן קיום מצות דיבור אנכי ה' אלהיך הוא רק במחשבה, שהוא נגד מאמר בראשית שהיתה ברוץ למחשבה, וגם ניטול דיבור אנכי הוא במחשבה, שתתע עצומה זה המחשבה נחשב כמעשה.

להבדלות, היינו במאמר הרשות בדשמים לבד, ולמה נאמרו עוד פעמים מאמרות, אלא להפרע מן הרשעים, היינו להעניש על מעשיהם הרעים ולא על מחשבתם, דמחשבה רעה אינו מצטרף למעשה, ואלמלי היתה כל הבריאה במאמר אחד היינו בדשמים לבד, והיה נכלל בו כל התורה כולה, אז היה מחשב כל העבירות המחשבה כמעשה, וזהו מחסד ה' שאמר עוד פעמים מאמרות.

◆ משנה ב' ◆

להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין. גל"פ שהקדים מה לשיטת במס' עבודה זרה (דף ד:) תנו רבנן, שאלו פילוסופין את הזקנים ברומי, מס שלשים יש ללוט בעבודת כוכבים, מפני מה אינו מצטלה, אמרו להם אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין, הרי הוא מצטלה, הרי הן עובדין לחמה ולבנה ולכוכבים ולמזלות, יבוא עולם מפני השוטים, אלא עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין, דבר אחר, הרי שבע על שבע תבירו, דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין, והיינו דשמר ריש לקיש שמר הקב"ה לא דיין לרשעים כו' אלא שמטרידין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי, ע"ש.

ובזהיה זו כתב הרמ"ק ז"ל בתומר דבורה (פרק ג) על הכתוב (מיכה ז יח) מי אל כמוך, כי הקב"ה סובל עלבון מה שלא יכילהו לשיון, הלא אין דבר נשמר מבשמתו ואין רגע שלא יהיה שלשם ניזון ומתקיים מכח עליון השופע בו שפע קיומו ותנועת חבריו, ועם היות שהשלשם חוטא בכח ההוא שלא מנעו ממנו כלל, אלא משפיע בו כשדר כח תנועות חבריו, והשלשם מוציא אותו כח בחומו רגע בחטא ועון ומכעיס, והנה שהקב"ה ביכולתו ברגע כמימרא להמזיר הכח הנשפע ההוא ולייבש ידיו ורגליו, והיה יכול לומר כיון שאתה חוטא נגדי, תחטא בשלך ולא בשלי, מכל מקום אינו מונע הטוב מן השלשם ומשפיע הכח לשלשם, הרי זה עלבון ושבלנות מה שלא יסופר, ועל זה קורשים מלאכי השרת להקב"ה מלך עלוב (פרקי היכלות פכ"ה), והיינו אומרו מי אל כמוך, כי אתה אל בעל חסד המטיב ובעל כח לינקם ולשסוף את שלך, ועם כל זה אתה סובל ומעלה עד יאוב בחשובה, עכ"ל.

ובדרך זה יתבארו דברי המשנה, להודיע כמה ארך אפים לפניו", דאף שכל הדורות היו מכעיסין לפני הקב"ה עם הכח אלהי המשפיע חיות לכל הנבראים, עם כל זה היו בחין דור אחר דור בעלי עבירה, והיה העולם כמנהגו נוהג והולך אף שלא היו לדיקים, כי הקב"ה סובל עלבון ומאריך אפו וממתין עולי יאובו.

◆ משנה ה' ◆

עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, לא הפילה אשה מריח בשר הקודש. ר"ל על פי מה שהיה מבואר בשל ק"ז דישמת משה זללה"ה שהיה מבדק"ק מוהעל יל"ו, לעת זקנתו יבד בחסיפה עם פרנסי הקהילה, ושמרו לו בקובלנא למה אינו מתעסק בריבוי בצרכי העיר, בהיותו טרוד בעבודת ה' ביום קונו יומם ולילה, אמר להם שהוא מקבל משכורתו במור שומר העיר, לכו נא ותעיינו בפנקס הקהלה שנכתב שם כל מאורעות העיר מעת בוא לכאן, שם תרע כל השנים אחת מצרות הלזה, שהפילה אשה את עוברה ח"ו, או שמתו ילדים קטנים ח"ו, או היה אויר שריפה רח"ל כי הוא ברוב קדושתו ותפלתו הגין על העיר שלא יתרע שום נזק. ועל דרך זה יתפרש הנס שנעשו לנשותינו בבית המקדש, לא הפילה אשה מריח בשר הקודש, היינו שמכח ריח בשר הקודש של הקרבת הקרבנות, נשפע קדושה ושמירה על כל העיר שלא תפיל אשה פרי בטנה.

◆

ולא הסריח בשר הקודש מעולם. ר"ל בהקדם מה שכתב בספר החינוך (מצוה רמח) לוד חטאות בני אדם יעשו בסיבת ריבוי המכילה והשמיים, כמו שאמרו (בראשית לג.) שלא כריסקו זני בישע, והענין לפי שהמזונות הם עיסת החומר, וההתבוננות במוסכל ובירלת אלהים ובמצותיו היקרות היא עיסת הנפש, והנפש והחומר הפכים גמורים, ולכן בהתגבר עיסת החומר מחלש קלת עיסת הנפש, עכ"ל. וכך נודע מאמר הקדמונים (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ) מורכן הנפש בתיקון הגוף, ותיקון הנפש בחורבן הגוף.

אמנם זה שייך רק בהכילה של רשות, שזה המזונות הם עיסת המומר ותיקון הגוף, והוא מנגד על תיקון הנפש, אבל בהכילה של מצוה, הרי המזונות הם תיקון הנפש ומזון הנשמה כיון שהוא לצורך מצוה, ויחד עם זה יש גם תיקון לגוף בגשמיות וברוחניות, כי מלבד מה שבגשמיותו הגוף נהנה שהוא אוכל ושותה, יש לו גם תיקון רוחני, שעל ידי שהמאכל שהיא חפץ של מצוה נכנסת לתוך הגוף, יש תוספת קדושה להגוף, שהוא מזדכך ומתקדש בקדושת ההכילה של מצוה.

ובזה י"ל הטעם שנקרע לחם הפנים (שמות כה ל) כי לחם לחם גשמי הוא תיקון הגוף ומורכן הנפש, מה שאין כן לחם קודש זה היה לו שני פנים, מלד אחד תיקון הנפש על ידי קיום מצות הכילת לחם הפנים, ומלד השני תיקון הגוף, שעל ידי הכילה של מצוה ניתוסף גו קדושה והתגבר הטוב על החומר.

וזה שאמר ולע הסריס בשר הקודש מעולם, כי ריבוי הכילה של גשמי גורם דבר עבירה הנקרע סרסון מ"ו, מה שאין כן הכילת מצוה של הקרבנות בבית ה' במקום המקדש, לע הסרי"ס בשר הקודש מעולם, אלא נמשך ממנה שוס סרסון ודבר עבירה חס ושלוס להחדש החוכל, כי הכילה של מצוה לשם שמים מכניסת קדושה בתוך הגוף לקדשה ולטהרה בקדושה עליונה.

◆

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם. יתבאר על פי מה דאיתא בגמרא (ברכות לג.) מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות, בא והודיעו לו לרבי חנינא בן דוסא, אמר להם הרחו לי את מורו, הרחוהו את מורו, נתן עקבו על פי המור יצא ונשכו ואת מותו ערוד, נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש, אמר להם רואו בני אין ערוד ממית אלא החטא ממית.

והנה אמו"ל (במ"ר פכ"ג ס"ט) מעולם לע היה אדם בירושלים ובידו עון, כיצד תמיד של שחר מכפר על עבירות שבלילה, ושל בין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ביום, שנאמר (ישעיה ו כא) צדק ילין בה.

והנו ולע הזיק נחש ועקרב בירושלים, כי היושבים בה היו נקיים מכל חטא ופשע, מפני שהתמידים היו מכפרים עליהם, לכן לע היה בכח נחש ועקרב להזיק בירושלים.

◆ משנה ו' ◆

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ. כתב בתוספות יום טוב אלו עשרה דברים שויס לעשרה המאמרות שבהן נברא העולם, וכן במאמר הראשון סיפר הכתוב בענין הארץ שהיתה תוהו, ע"ש ולדרכו נלך.

וא"פ בהקדם מה שנאמר בבריאת האדם (בראשית ו כו) ויאמר אלהים נעשה אדם, ואמרו חז"ל (סנהדרין לח:) מכאן פקרו המינים לומר שתי רשויות מ"ו, משום דכתיב נעשה לשון רבים. ומלינו שתי תשובות לדבר, הע' אמרו במדרש (ב"ר פ"ח ס"ח) שרצה הקב"ה ללמד לאדם מדת ענוה שיהא הגדול נמלך בקטן, כאשר שנמלך הקב"ה בשמליה של מעלה בבריאת האדם, וכ' הבית ע"ז זללה"ה בישעתי משם (פ' יתרו) משמיה דרב הוא, על פי המדרש (ויק"ר פכ"ד ס"ג) הטוב נותן הקב"ה בעלמו, ועל הרע הוא מתייעץ עם בית דינו. וכיון דנוח לו לאדם שלע נברא (עירובין יג:), על כן נאמר נעשה אדם בלשון רבים, שהתייעץ בכיכול עם בית דינו, עכ"ל.

אמנם כתב המהרש"ל בחידושי אגדות (מכות כג:) בביאור מאמרם נמ"ו וגמרו נוח לו לאדם שלע נברא משנברא, דהיינו שאנו מוני המצות ורבו הלאוין שהן שס"ה על העשין שהם רמ"ח, וקרוב הדבר להפסד ורחוק מהשכר, עכ"ל. ומתקשו בזה המפרשים הלע מפי עליון לע תלע הרעות, והלוי יתכן שברא את האדם קרוב אל ההפסד ורחוק מן השכר.

ומתאמרע משמיה דהרה"ק הרבי ר' שמעלקע מניקלשבורג זי"ע (הובא בהקדמת מזיר השם) על פי מה שאמרו חז"ל (קידושין לט:) מחשבה טובה הקב"ה מלרפה למעשה ומחשבה רעה אין הקב"ה מלרפה למעשה. ואם כן יש בקיום מלות עשה שני פעמים רמ"ח, פעם אחת על המעשה ופעם אחת על המחשבה, מה שאין כן בלע תעשה לע נחשב רק המעשה, והוי קרוב להשכר ורחוק מן ההפסד, וזהו ביאור הכתוב (בראשית ו ה) וירע ה' כי רבה רעת האדם בארץ, היינו שרבו הלאוין על העשין, וממילא רבה רעת האדם כי קרוב להפסד מלשכר, אך אלמלי

היו לו מחשבות טובות היה מדה טובה מרובה, אבל לע"ע נקט כי כל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, ולפ"ז בעשותו נחת רוח ממלות ה' מעורב בהמחשבה מחשבת פיגול, ולכן וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ, לנוח לו אלא נגרע, עכ"ל ודפח"ם.

והנה כתב בנועם מגדים (פתיחת הספר) לפי שהמחשבה נחשב כמעשה, כי אמרו חז"ל בסמ' שבת (דף קיט:) מנין שהדיבור כמעשה שנאמר (תהלים לג ו) בדבר ה' שמים נעשו. והנה זה נלמד גם לענין המחשבה, כי יהוש (ריש הענה לב) דברחשים נמי מחמר הוא, וכתבו המפרשים (נר הקודש ב"ר פ"ג ס"ד) למשוס הכי לע כתיב בה לשון ויאמר, שלע היה מחמר בפירוש אלא במחשבה, ולכן תרגם יהושלמי על תיבת ברחשית, בחוכמע. ומעתה ממעשה שמים וארץ שנברלו במחשבה, נלמד למחשבה כמעשה, עכ"ל.

ומבואר מזה כי מאמר הרחשון במעשה ברחשית זה מורה שאלל הקב"ה המחשבה נחשב כמעשה, וממילא מחשבה טובה הקב"ה מלרפה למעשה, ונוח לו לאדם שנברא, וכיון דנוח לו לאדם שנברא, אם כן מה שנאמר נעשה אדם בלשון רבים הוא כדי להורות מדת ענוה שיהא הגדול נמלך בקטן.

ובזה יתפרש מה שנברא פי הארץ מכוון נגד מאמר ברחשית, כי מאמר ברחשית מורה על מדת הענוה, שהרי כיון שברחשית נחשב למאמר מזה נלמד שהמחשבה כמעשה, וכיון שמחשבה טובה הקב"ה מלרפה למעשה הרי אמרינן נוח לו לאדם שנברא, וכיון דנוח לו לאדם שנברא הרי מה שנאמר נעשה אדם בלשון רבים בא להורות מדת ענוה, ולכן נגד זה נברא פי הארץ לבלוע את קרח ועדתו שבאו בטענה נגד משה רבינו, כי מאמר ברחשית מורה על ענוה, ולכן רצוי לענוה את קרח ועדתו לפי הכניע מפני משה ואהרן.

ולכוונה זו אמרו חז"ל (סנהדרין נט:) ויקח קרח, שלקח את עלמו לדבר בה"ר, ואם כן בזה שנטגאה נקח מקח רע לעלמו. פי' לפי"ז שהתנהג במדת הגאוה, על כרחך מה שנאמר נעשה אדם בלשון רבים הוא משום דנוח לו לאדם שלא נברא, ועל הרע הקב"ה מתייעץ עם בית דינו, ואם כן זה שנטגאה לקח מקח רע לעלמו, היינו מלידת בריאתו נעשה רע דנוח לו שלא נברא.

◆

יש לתת טעם לשבח למה נברא פי הארץ בין השמשות דייקא. והקדש מה שמלינו בגמרא (נדרים לט:) בשעת מחלוקת קרח ועדתו עלו שמש וירח ועמדו, רבונו של עולם אם אתה עושה דין בבן עמרם אנו מתירים, ואם לאו אין אנו מתירים. ולכאורה צריך ביאור למה בקשו למנוע את תורם אם לא יעשה דין לטובת משה רבינו.

וביאר ע"ז זללה"ה בעלי חיים (פ' קרח) על פי מה דלתיא בגמרא (שבת פח:) הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין, עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ופירש הרי"ף בעין יעקב, על פי הגמרא (חולין ס:) שאמרה ירח לפני הקב"ה מי יפסיד לשני מלכים שימחשו בכתר אחד, אמר לה לכי ומעטי את עלמך, עי"ש. הרי שהקב"ה נתן מעלה ויתרון לשמש למשול ביום ובלילה, ויש השמש בגבורתו להיותו נעלב מן הירח, כן יהיו מעלה ויתרון האדם הנעלב, עכ"ל. ולכן בהתלוקמו של קרח ועלתו לחלוק על מלכותו של משה רבינו, והיה משה רבינו נעלב ממנו, השמש והירח חגרו עוז לעזרת ה' בגבורים וחסו על כבוד לדיק, ואמרו שלריך לעשות משפט לקרח, באמרם כמותו כמותם כאשר הירח נתמעטה מפני שקנאה על השמש וכן השמש נתעלה עבור שהיתה עלובה, כן בדין הוא שיטול משה את שכרו וקרח יבוא על עונשו, עכ"ל.

והנה בשעת בין השמשות כאשר יצטו בללי ערב והשמש בע והלבנה יוצאת אז ניכר מעלת השמש על הירח, שהשמש יש לו מעלמו אור בהיר בשחקים, והלבנה אין לה זהרורית מעלמה והיא מקבלת אור מן השמש והכוכבים מסייעים לה, וזה נרמה בעלל שנתן הקב"ה שכר לשמש להיותו עלוב, ועוגש ללבנה על שנתקנאה בזולתה.

ולכן בשעה זו של בין השמשות נברא פי הארץ, כדי להעניש קרח ועדתו שנתקנאו במשה, ולרומם קרן הלדיקים משה ואהרן שהיו נעלבים ואינם עולבים.

◆

ובאופן אחר י"ל בטעם שנברא פי הארץ בערב שבת בין השמשות, על פי מה שביאר ע"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (פ' בלק) כי בלשון רבה לשלוט ביברואל, מחמת דשכר מלוה בהאי עלמא ליכא, ואין להם שום זכות

להגיל היינו, ומנס לע מצה ה' לשמוע אל בלעם, בזכות ההכנה לדבר מלוה, כי מצוחר בספרים (אהל יעקב פ' וירא) דהע דשכר מלוה בהאי עלמא ליכא, היינו דוקא על עסק המלוה, אבל על ההכנה להמלוה מגיע שכר גם בעולם הזה, עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש מה שאמרה האתון לבלעם (במדבר כב כח) מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים, ופירש"י רמז לו אתה מבקש לעקור אומה המוגנת שלש רגלים בשנה. היינו שבזכות ההכנה לדבר מלוה, יש להם שכר בעולם הזה, ולע תוכל לשלוט בהם.

ולכן בערב שבת בין השמשות, שהיה גלוי לפני ה' בשעת בריאת שמים וארץ שעתידין בני ישראל בשעה זו לעשות את ההכנות המחרונות לכבוד שבת מלכתא, והם מקבלים עליהם קדושת היום, אז נברא פי האתון שהשיבה לבלעם דבר זה שים שכר מלוה בעולם הזה על ההכנה לדבר מלוה, ועל ידי זה לע יוכל להם.

◆ משנה ז' ◆

חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין. יתבאר בהקדם מה שכתב בנועם מגדים (פ' מטות) בשם הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלטשוב זללה"ה לפרש הכתוב (קהלת י ג) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, כי לומות הקודמין מימין של ל"ב המה לומות ת"ך, וכל חכין ורקין מיעוטין, וזהו לב חכם לימינו, כי החכם ממעט ומשפיל את עצמו, ולב כסיל לשמאלו, היינו לומות השמאלים של ל"ב שהם ג"ס לשון ריבוי, שהוא מתגאה ומרבה בכבוד עצמו, עכ"ד.

ובזה יתבאר לומרו החכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, כי החכם מתנהג בענוה ושפלות הרוח, ועל כן הוא מכיר את מקומו וערכו ומבין שיש מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, ואינו מדבר בפניו, מה שאין כן הגוסס הסוטה ומתגאה, אינו מכיר את שפלות עצמו, ואינו רואה את גדולתו של מביכו הגדול ממנו, ולכן הוא מרבה בדיבורים בפני כל.

ולזה ענינו לעיל (פ"ג מ"ג) סיג לחכמה שתיקה, על דרך שענינו (פ"ע מ"ו) לומר רבן שמעון בן גמליאל כל ימי גדלתי בן החכמים ולע מצאתי לגוף טוב משתיקה, והיינו כי החכם הוא רואה את מעלת זולתו שהוא יותר ממנו, ולכן הוא שותק תמיד.

◆ משנה ב' ◆

יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. כתב ע"ז זללה"ה בשמת משה (עמ"ס שבות) הפירוש בזה, על פי מה שפירש בעולות לפרים (ח"ב מאמר רל) הכתוב (משלי ו ה) הנצל כצבי, מפח, שדרך הצבי לחזור לחמוריו. והיינו ורץ כצבי, לחזור לחמוריו, שלע יבוא היצר הרע דרך סדק וחור, עכ"ל. ולדרכו נלך לפרש כוונת לומרו רץ כצבי שחוזר לחמוריו.

וע"ל על פי מה דהוה עובדא אצל הרה"ק משינעווע זללה"ה (הובא בדברי תורה ח"ע שות מב) פעם אחת היו אצלו מנשים רבים בשבת קודש, ובעת לקיחת השיריים דחפו כל כך עד כי נכנה נר של שבת, מובן מחילע שהיה בשוגג וחולי בחוסם, עם כל זה הקפיד מאד ואמר כי זהו סימן שלע היה כוונתם לשם שמים לעשות רצון הבורע יתברך שמו, שהרי אם היה כוונתם להגיל הימנו, חמנס לע מצה ה' לשמוע אל בלעם, בזכות ההכנה לדבר מלוה, כי מצוחר בספרים (אהל יעקב פ' וירא) דהע דשכר מלוה בהאי עלמא ליכא, היינו דוקא על עסק המלוה, אבל על ההכנה להמלוה מגיע שכר גם בעולם הזה, עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש מה שאמרה האתון לבלעם (במדבר כב כח) מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים, ופירש"י רמז לו אתה מבקש לעקור אומה המוגנת שלש רגלים בשנה. היינו שבזכות ההכנה לדבר מלוה, יש להם שכר בעולם הזה, ולע תוכל לשלוט בהם.

ולכן בערב שבת בין השמשות, שהיה גלוי לפני ה' בשעת בריאת שמים וארץ שעתידין בני ישראל בשעה זו לעשות את ההכנות המחרונות לכבוד שבת מלכתא, והם מקבלים עליהם קדושת היום, אז נברא פי האתון שהשיבה לבלעם דבר זה שים שכר מלוה בעולם הזה על ההכנה לדבר מלוה, ועל ידי זה לע יוכל להם.

◆ משנה ז' ◆

חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין. יתבאר בהקדם מה שכתב בנועם מגדים (פ' מטות) בשם הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלטשוב זללה"ה לפרש הכתוב (קהלת י ג) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, כי לומות הקודמין מימין של ל"ב המה לומות ת"ך, וכל חכין ורקין מיעוטין, וזהו לב חכם לימינו, כי החכם ממעט ומשפיל את עצמו, ולב כסיל לשמאלו, היינו לומות השמאלים של ל"ב שהם ג"ס לשון ריבוי, שהוא מתגאה ומרבה בכבוד עצמו, עכ"ד.

ובזה יתבאר לומרו החכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, כי החכם מתנהג בענוה ושפלות הרוח, ועל כן הוא מכיר את מקומו וערכו ומבין שיש מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, ואינו מדבר בפניו, מה שאין כן הגוסס הסוטה ומתגאה, אינו מכיר את שפלות עצמו, ואינו רואה את גדולתו של מביכו הגדול ממנו, ולכן הוא מרבה בדיבורים בפני כל.

ולזה ענינו לעיל (פ"ג מ"ג) סיג לחכמה שתיקה, על דרך שענינו (פ"ע מ"ו) לומר רבן שמעון בן גמליאל כל ימי גדלתי בן החכמים ולע מצאתי לגוף טוב משתיקה, והיינו כי החכם הוא רואה את מעלת זולתו שהוא יותר ממנו, ולכן הוא שותק תמיד.

◆ משנה ב' ◆

יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. כתב ע"ז זללה"ה בשמת משה (עמ"ס שבות) הפירוש בזה, על פי מה שפירש בעולות לפרים (ח"ב מאמר רל) הכתוב (משלי ו ה) הנצל כצבי, מפח, שדרך הצבי לחזור לחמוריו. והיינו ורץ כצבי, לחזור לחמוריו, שלע יבוא היצר הרע דרך סדק וחור, עכ"ל. ולדרכו נלך לפרש כוונת לומרו רץ כצבי שחוזר לחמוריו.

וע"ל על פי מה דהוה עובדא אצל הרה"ק משינעווע זללה"ה (הובא בדברי תורה ח"ע שות מב) פעם אחת היו אצלו מנשים רבים בשבת קודש, ובעת לקיחת השיריים דחפו כל כך עד כי נכנה נר של שבת, מובן מחילע שהיה בשוגג וחולי בחוסם, עם כל זה הקפיד מאד ואמר כי זהו סימן שלע היה כוונתם לשם שמים לעשות רצון הבורע יתברך שמו, שהרי אם היה כוונתם

ומרדכי יושב בשער המלך

מריחוק מקום וקירוב ליבאה, נשגר ברכת הודאה, מזלא טבא וגדיא יאה, לידידינו היקר המהולל בתשבחות, כליל המעלות והמידות, עסקן נמרץ לכל דבר קודש, עחר ומטיב לכל מבקש, מרדכ"י רצוי לכל אחיו וידידיו, שמו הטוב הולך לפניו, עושה ומעשה למען מוסדותינו הק' בלונ"ח יומם וליל, אין גומרין עליו את ההלל, נודע לשם ולתהילה, מופלג בכל מידה ומעלה

הלא הוא ידידינו החשוב והמפואר

מוה"ר

מרדכי בלומענטאהל

הי"ו

מגדולי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחת הולדת בתו בכורתו למז"ט

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יצחקאל סאטמאר

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

אזהרת כהנים בבתי חולים

בפרשתן "זאת חוקת התורה אשר ציוה ה'... כל הבא לאהל יטמא", ובס' החינוך (מצוה שצה) כתב נצטוינו להתנהג בענין טומאת המת כמו שצותה אותנו התורה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל יטמא, משרשי ענין טמאות הגוף כתבתי בסדר אמור אל הכהנים וקחנו משם.

ובאוהחה"ק בפרשתן הביא משל לשני כלים שהיו אצל בעל הבית, אחת מלאה דבש, ואחת מלאה זבל, ופינה אותם והוציאם לחוץ מההדר, אותה שהיתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזובובים והרמשים, ואותה שהיתה מלאה זבל הגם שיכנסו לה קצת מהרמשים לא ישוה לשל דבש כמו כן אדם מישראל שמת להיותו מלא קדושה המתוקה והעריבה, בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות לאין קץ, שהם כוחות הטומאה, התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מהערב, ולזה יטמא באהל, ואפילו אלף בתים מקורים, ואחת פתוחה לחברתה הטומאה תמלא כל החדר המקורה, מה שאין כן אשר לא מזרע ישראל להיותו מושלל מהקדושה אין כל כך התקבצות הטומאה אלא חלק הממית הנדבק בגוף, ואשר יסובב הכל היא התורה.

בית שיש בו טומאה

בית שיש בו מת אסור לכהן ליכנס לתוך הבית, ואפילו הבית גדול הרבה, דהטומאה מתפשטת בכל הבית.

ואסור ליכנס לכל החדרים וכן לכל הבתים הפתוחים לאותו חדר, ובתנאי שהם פתוחים בחלל שיש בו טפח על טפח במקום אחד.

ואם נסתם החלל בדבר שאינו מקבל טומאה, הרי זה חוצץ בפני הטומאה, ואינה עוברת לבית השני או לחדר השני

(שו"ע יו"ד סי' שע"א סעי' א').

סוף טומאה לצאת

יש אופנים שיש טומאה בחדר אף שהפתח שבין החדרים סתום ונעול - והיינו בענין שעתידים להוציא את המת דרך אותו חדר, ולכן אף שהפתח סגור, מכל מקום כיון דסופו להיפתח והטומאה תצא דרכו, נחשב הפתח כאילו הוא פתוח, ואסור לכהן לעמוד תחת כל הגגות שעתידים לעבור תחתיו.

(מתני' אהלות פ"ז מ"ג, שו"ע שם סעי' ד', והטעם בזה אף דהפתח נעול, עכ"ז כיון דסוף הטומאה לצאת דרך שם, רואין כאילו כבר יצאה משם).

אם יש לחדר או לבית כמה פתחים ובדעתו להוציאו דרך פתח אחד, הרי זה מציל על כל הפתחים. ואין טומאה אלא באותו פתח שעתידים להוציא משם.

(מתני' שם, רמב"ם פ"ז ה"ב, ולפלא דבשו"ע לא הובא הדין דאם חשב מהני).

דאו' או דרבנן

ונחלקו האחרונים בדין סוף טומאה לצאת אי טומאתו מה"ת או מדרבנן, דיש סוברים שהוא מה"ת הלכה למשה מסיני.

(רש"י ביצה ל"ח ע"א ד"ה בדאו', ובעירובין ס"ח ע"א ד"ה כולן, ובקישו"ע סי' ר"ב סעי' ו', ובחכמ"א כלל קנ"ט ס"ח).

ויש סוברים דטומאתו מדרבנן.

(רש"י ביצה י' ע"א ד"ה כולם, שכתב דגזרו חכמים על דרך שעתיד לצאת, ועי' בשיטמ"ק, ובר"ש פ"ז דאהלות מ"ג, וכן נקט הש"ך סי' שע"א סק"ח דכתב דהוי גזירה).

ויש מחלקים בין הפתח של החדר שהטומאה נמצאת בה, דהיינו חלק הפתח שמחוץ לדלת הנעול, דבזה הוא דאורייתא, לשאר הפתחים והחדרים שסוף הטומאה לצאת בו שזהו מדרבנן.

(ספר מכתם לדוד יו"ד סי' נ"א ומובא בשו"ת שבה"ל ח"ה סי' קפ"ד, ובשבה"ל מיישב בזה סתירת רש"י בביצה י' ע"א שכתב שזהו מדרבנן ובדף ל"ח ע"א כתב שזהו מה"ת).

כהן ישן

כהן שהוא ישן ויש טומאה במקום ההוא - באיסור דאורייתא צריך להקיצו ולהגידו לו בכדי שיצא.

(רמ"א סי"ש ע"ב סעי' א' עפ"י תשו' מהרי"ל סי' ס"ט, כיון דעושה איסור אף דעושה בשוגג, והוי לאו שאין בו מעשה, עכ"ז יש כאן איסור דאו' ומצוה להפרישו)

ובטומאה דרבנן אין צריך להקיצו.

(ש"ך סק"ג ומדייק מדברי המהרי"ל דדוקא באיסור דאו' אבל באיסור דרבנן א"צ להקיצו).

נמצא דאם נמצאים במקום שיש טומאת כהנים, ונמצא שם כהן שאינו יודע מאזהרה זו מחמת שהוא ישן או סיבה אחרת, צריך להודיעו שידע לצאת.

(בין כשיש חשש טומאה להדיא, ובין מחמת חשש של סוף טומאה לצאת דלהרבה פוסקים הר"ז אסור מה"ת).

בתי חולים

יש ליזהר בבתי חולים הגדולים שמצוי בהם חששות של טומאת המת, הן מחמת חששות במחלקות מסוימות, הן בחדר שעושים בהם ניתוחים וכדו', והן בחדרי קירור, או שיש בהם מכון פתולוגי (שיש שם איברים).

דיש בזה שני החששות דלעיל - א) החשש שיש טומאה בחדר מסוים, והדלתות פתוחות, והטומאה עוברת לכל המחלקות והחדרים הפתוחות המצויות תחת קורת גג אחד, ואפי' לכמה קומות, ואפי' לכמה בנינים כשיש גג אחד שמחבר ביניהם.

ב) אף כשהדלתות סגורות במקומות שהטומאה נמצאת, עדיין יש חשש של כל המקומות שעתידים להוציא הטומאה משם (מחמת סוף טומאה לצאת).

למעשה

בית חולים שמצוי בו חששות טומאה ואינו מתוקן כראוי לכהנים, אסור לכהן ליכנס לשם ללא צורך מיוחד, כגון צורך רפואת הכהן כשהרפואה הוא צורך פיקוח נפש, או חשש פיקוח נפש, או לצורך החולה כשזה צורך החולה ממש שאי אפשר בלעדו, וכמובן שבכל ענין יש לשאול רב דהכל תלוי לפי הצורך והמצב, דיש קרובים וידידים שלחולה יש יותר צורך בהם, ויש בתי חולים קטנים שאין מצוי בהם כ"כ חולים מסוכנים והספיקות פחות מצויות בהם.

ולצורך ביקור חולים או לצורך קצת - רוב הפוסקים נקטו להחמיר שלא ליכנס.

(תשוה"נ ח"א סי' תרע"ז, בשם רבינו הקוה"ט זי"ע שהזהיר על כך, והוסיף שם דאף דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור, וביה"ח דינו כרה"ר, מ"מ יש מהפוסקים הסוברים דוקא לענין טומאה וטהרה אמרי' ספיקו טהור, אבל לענין איסור דינו ככל האיסורים, וספיקו אסור. וממילא אסור ליטמאות אף בספק רה"ר ונחלקו בזה המנח"ח סי' רס"ג דהקיל בזה, והאחיעזר ח"ג סי' ס"ה, ובמחרשת סי' א' מצדדים לאיסור, וכן אין להקל מחמת שבזמנינו הכהנים הם רק כהני חזקה.

וכן מחמיר בשו"ת שבה"ל ח"ה סי' קפ"ד וכתב שם בפרט דבזמנינו רוב מצוות ביקור חולים הם ביקורים סתם ולא מצד המצוה דהא מבואר ביו"ד סי' של"ה ברמ"א בשם הרמב"ן בתוה"א דהמבקר את החולה ולא ביקש עליו רחמים לא קיים מצוה זו.

ורק כשחשש היא רק מחמת סוף טומאה לצאת ואין חשש של טומאה ממש, בזה הוא מצדד דיש מקום להקל לצורך ביקור חולים ממש ליישב דעתו, ולצאת מיד לאחר שישהה שם זמן מועט, דיש עוד צד לקולא שלא נתחדש טומאה בשעה מועטת דלא חיישי' למיתה בזמן מיעוט, אמנם הוא כתב דבבית חולים דשכיחי חולים שיש בהם סכנה אינו דומה לזמן מיעוט.

והם שהחמירו נקטו דלא כהשו"ת תשורת שי שהקיל בזה משום דרוב החולים לחיים דהא במציאות בבתי החולים הגדולים יש כל הזמן חששות, ובפרט דיש מקומות שמאכסנים שם במיוחד איברים וכדו').

ובשו"ת שבה"ל (ח"ב סוס"י ר"ה) **אחר שהקיל לגבי אשת כהן יולדת בבית חולים שיש שם חששות, מסיים דאמנם יש להרעיש על ביקורים של הבעל ושאר המבקרים דאין היתר.**

בתי חולים מתוקנים

יש בתי חולים שעשו תיקון בענין זה כמו "מעייני הישועה" והתיקון הוא פתרון לצורך שני החששות הנ"ל.

א) בענין החשש שהטומאה מתפשטת מהחדר התקינו שבחדרים או מחלקות שיכול לימצא בהם טומאה, מתקנים בהם כמה דלתות, בענין שאין מציאות שכל הדלתות יהיו פתוחות בפעם אחד, ואף אם פותחים דלת אחת עדיין דלת השנית נשארת סגורה,

(בענין מה שכתב הנודע ביהודה המובא בפת"ש סק"ט, דנתן עצה לכהן לעשות דלת לפנים מדלת בכדי שיוכלו להביא לו איזה דבר, וטרם יפתחו דלת הפנימית יסגרו הדלת החיצונה).

ב) בענין חשש סוף טומאה לצאת - התקינו שבמקומות שיכול לימצא חשש טומאה שיהא דלת מיוחדת וכן מעלית [עלעווטע"ר] מיוחד, ומשם מוציאים את הטומאה, וממילא כל שאר הפרוזדור והדלתות אין חששות בהם.

ואם יש טומאה במקום אחר שאין בו פתרונות הנ"ל - אזי מודיעים לכהנים שידעו ליזהר.

באותות הוקרה והערכה, נביע רגשי הודאה ורב ברכה, לכבוד ידידינו וידיד נפש כל חי,
עסקן נמרץ לכל דבר שבקדושה במסירות רבה עד בלי די, האבר"ך כמשמעו וכמדרשו,
שמו הטוב במעשי חסדו מפורסמים לתפארה, ברוך הכשרון, בהכשר ויתרון, מריחוק
מקום מצודתו פרוסה עלינו ברוח נאמנה ומסורה, להרים את קרן כוללינו המעטירה,
למען לא יחסר לנו המזג בכל עת, שיוכלו לישב באהלה של תורה מתוך הרחבת הדעת

ה"ה ידידינו החשוב והנעלה רב פעלים לתורה ולתעודה

מו"ה יקותיאל חנני' סימאן הי"ו

מראשי עסקני כוללינו הק' צדקת רבי מאיר בעל הנס

לרגל השמחה שבמעונו, חופת קל בנרונו

בנישואי בתו הכלה החשובה שיחי' למז"ט

**ובהאי עידנא דחדוותא, נשגר לו כסא דברכתא, באותות יקר ורבותא,
על אשר משליך עצמו מנגד לבוא בעזרתינו בלו"נ מידי חודש בחודשו
ובמיוחד לקראת ימי החגים ומועדים לטובת לומדי כוללינו שליט"א**

כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה, כל הברכות האמורות בתורה עליו יופיע
ויזכה לראות רב נחת מכל המשפחה, בשכר פעולותיו במסירות אין קצ
לעולם ועד אך ששון ושמחה, אושר ועושר הרחבה והרווחה, עד בלי די
למשיך במעשיו יזכה ברבי והמשכה, כי שם ציוה ה' את הברכה חיים

המברכים בליוו"ח ברגשי הודאה והערכה

הנהלת הכולל בארה"ב
הנהלת הכולל בארה"ק

איסור שכחת התורה (ב)

א] אם נתחדש לו חידוש בתוה"ק שעדיין לא נכתב בספר חייב לכתוב אותו שאם ישכחנו נמצא עובר על פן תשכח [א] ולכן יש לכתוב כל קושיא או תירוץ או איזה סברא אמיתית שנתחדש לו כדי שלא ישכחנו [ב]

ב] ולא יאמר השוכח דבר אחד אילו לא למדתי דבר זה לא הייתי שוכח ולא הייתי כאילו מתחייב בנפשי ולמה אתחייב כשלמדתי ושכחתי כי באמת אם אינו לומד מה שהי' ביכולתו ללמוד הרי הוא מתחייב בנפשו ממש [ג]

ג] יש אומרים דכל האיסור הוא רק אם יושב בטל ומסיר דברי תורה מלבו אבל אם עוסק בתורה כל הזמן אלא שלומד דברים חדשים ואינו חוזר על הראשונות ומתוך כך שוכח מה שלמד אינו עובר בלאו דשכחה [ד]

ד] אך ישנם רבים החולקים וסוברים דאף שלומד ואינו מבטל זמנו כיוון שלא חוזר על תלמודו עובר באיסור שכחה ומתחייב בנפשו [ה]

ביאורים והוספות

(א) בספר דברי אבות להגה"ק מבוטאטש (פ"ג ד"ה השוכח) כתב "וביותר כולל החיוב בזה על מה שחידש הוא בהלכות התוה"ק שזהו בחינת אשר ראו עניך כידוע שכל אחד ואחד קיבל חלקו בתוה"ק בשורש נפשו מהר סיני ולשון שוכח ממשנתו הכי דייק וכן מה שאמרו חז"ל אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו הכוונה מה שחידש שזהו חלקו ודאי מהר סיני" עיי"ש.

וכ"כ הנצי"ב (הרחב דבר דברים פ"ד א') דהא דתנן כל השוכח דבר אחד ממשנתו אזהרה על תלמידי חכמים העוסקים בתורה ומשפטים שלא ישכחו מה שהעלו משנה שלהם מתוך העיון וזה לשון דבר אחד "ממשנתו" ובנמחות (דף צ"ט) איתא מלימודו והיינו מה שלמד להוכיח משכלו עכ"ל ובשבט מוסר (ח"א פ"כ אות ל"ד) כתב "ויהא זהיר לחדש חידושים להיותם חקוק על לבו והוא עטרה לראשו כשהולך לעולמו וחרפה ובושה גדולה לנשמתו כששואלין אותו מה חידש בלימודו ואינו יודע, וכן שמעתי על הרב שמואל קאידנובר ז"ל שמצאו אותו חוזר חידושיו בעת קבוע עיי"ש.

(ב) דכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כבר נאמר למשה מסיני ויש לו דין תורה שבע"פ שהותר לכותבו משום עת לעשות לה' ועיי' בשבט מוסר שם שכתב "כיצד לא ישכח יכתוב על ספר שכל זמן שישכח רואה ויזכור וכ"כ במהרש"א (ב"ב י' ע"ב ד"ה שהיו אומרים) וכ"כ בדברי אבות (פ"ג ד"ה ר' דוסתאי) וז"ל נראה כשכתב ורשם אצלו את מה שנתחדש לו גם אם שכח אח"כ לגמרי אין עליו שום פתחון פה כל דהו כלל לכו"ע שמה שכתב בספר למען יעמדו ימים רבים הרי הוא ככתוב על לוח לבו כדקיימא לן לענין עדות כשנזכר מתוך הכתב ויש התעוררות זכרון כל דהו על ידי הכתב ויותר יש לומר שגם בכתב שאין על ידו שום התעוררות זכרון דלא מהני לגבי עדות מ"מ לגבי דבר זה מהני כיון שאין הדברים נשכחים ממנו ועומד להיות נזכר על ידי הרשום אצלו בכתב אין זה בכלל שוכח עיי"ש.

(ג) שו"ע הרב (פ"ב ה"ה) דכל מי שאפשר לו להוסיף ולהרבות בלימודו ואינו מוסיף הרי זה מתחייב בנפשו ממש כמו שאמרו חכמים בפ"ב מאן דלא מוסיף יסוף דהיינו שיאסף בלא זמנו שנאמר בתורה כי הוא חייכם וגו' ודברי תורה נדרשים מכלל הן לאו עיי"ש.

ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' ק"י) שמ"מ אם לא למד לא היה עובר בלאו דפן תשכח משא"כ כשלמד ושכח מפני ששייך יותר להחמיר לאחר שכבר למד ונתעצל מלחזור כי אז הלימוד יותר קל מלימוד בתחילה עיי"ש.

(ד) במשנה באבות פ"ד כתוב יכול אפילו תקפה עליו משנתו תלמוד לומר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו וביראים (סימן שנ"ט) וכ"כ בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג' אות כ"ח) דהכוונה "עד שישב ויסירם מלבו" היינו שמפנה לבו לבטלה ומשמע שאם הוא לומד אלא שאינו חוזר ושוכח אינו עובר.

וכ"כ בסמ"ג (לאוין י"ג) שאינו עובר אלא אם פורש מן התורה לגמרי או שעוסק בדברים בטלים ולשיטתם א"א לחייבו על שכחה בשעה שעוסק כל הזמן במצוות תלמוד תורה.

ה] גם באופן שבדעתו לחזור על לימודו בסוף הזמן או בסוף השנה לאחר שיגמור כל הסוגיא וכל ההלכות אלא שמחמת ריבוי הכמות שכח את תלמודו קודם שהספיק לחזור עליהם עובר בלא תעשה (ו)

ו] מי שיודע בעצמו שהוא שכחן גדול לפי טבעו שאפילו אם יחזור על תלמודו פעמים הרבה לא יזכור כי אם זמן מועט ואח"כ ישכח הכל גם הוא אינו פטור לגמרי מלאו זה אלא חייב לזכור דברי תורה בלבו כפי יכולתו והשגת כח זכרונו אם מעט או הרבה ויחזור על זה פעמים רבות עד שיהיה לבו בטוח שלא ישכח (ז)

ז] אך אדם כזה מאחר שאינו יכול ללמוד הרבה מחמת שצריך לחזור על לימודו לכן צריך שיהיה כל לימודו בדברים הנוגעים להלכה למעשה עד שידע הדברים היסודיים ונצרכים למעשה בשו"ע או"ח ויו"ד וילמוד כל הלכה בטעמה ויחזור על הדינים בקצרה שלא ישכח (ח)

ח] אף שצריך לחזור תמיד על תלמודו מכל מקום לא ימעט בעבור זה מללמוד בעיון ובהבנה כי על ידי זה יהיה לו סייעתא דשמיא להצליח בלימודו (ט)

ט] אין חיוב לזכור את לשון הגמ' והפוסקים ודי שיזכור את גוף ההלכות עצמן ויש לדון אם חייב לזכור את בעל המימרא שאמר הלכה זו (י)

ביאורים והוספות

(ה) בסמ"ק (מצוה כ"ה) חילק מצוות תלמוד תורה מלאו דלא תשכח שאע"פ שלמד צריך שלא ישכח וכן אם הוא נזהר שאינו שוכח מה שלמד צריך ליזהר ללמוד דברים אחרים עיי"ש וכן יוצא מפירוש רבינו יונה על המשנה באבות דכיון שהשכחה מצויה יש לו לחזור שלא ישכח וכ"כ בפירוש הברטנורא. ועיי' בשו"ע הרב בקונט"א ריש פ"ג שהאריך להוכיח שאף העוסק בתורה אם אינו חוזר על לימודו עובר בלאו ועיי' בלשונו הטהור בסעיף ז' שכתב "אבל אם אינו חוזר אף על הקלות אע"פ שעוסק תמיד בתלמוד תורה ואינו מסיר ד"ת מלבו ה"ז עובר ומתחייב בנפשו" ומביא ראיה לזה מגמ' עירובין (נ"ד) שדרשו חז"ל את הפסוק לא יחרוך רמיה צידו לא יחיה ולא יאריך ימים על מי שמרבה בגירסא ואינו חוזר עליה ומסיים שם "שהרי לא נאמר ופן תסיר מלבבך אלא ופן יסורו מאליהם דהיינו שלא ישכחו מלבו" ובספר שערי לימוד כתב די"ל דתלוי בהטעמים מדוע מתחייב בנפשו דלרבינו יונה באבות והברטנורא האיסור שכחה הוא משום שישכח הדינים שלמד ויבוא לידי תקלה ולכן גם אם סיבת השכחה מחמת שלומד דברים חדשים מ"מ הרי התקלה מצויה ששוכח את הדין אבל לדעת הסמ"ג והיריאים איסור השכחה אינו משום שכחת הדין אלא הוא איסור בפני עצמו ולכן ס"ל דלא החמירה תורה אלא כ"ז שאינו עוסק בתורה כלל אבל אם עוסק בתורה אלא שאינו חוזר ומחמת כן שוכח אינו עובר וע"ע בתשב"ץ בספרו מגן אבות על מסכת אבות שכתב דהטעם שאמרו על השוכח משנתו שהוא מתחייב בנפשו זהו מפני השכחה עצמה שהיתה עמו תורה משמרתו מהמוות ועתה שכח שוב אינה משמרתו כי התורה הם חיינו ואורך ימינו וכאשר שוכח ומסלק דבר אחד ממשנתו הרי זה מסלק חייו מעצמו אף שאח"כ יחזור וישאל מרבו וילמדנו מה ששכח עיי"ש.

(ו) שו"ע הרב פ"ב ס"ז מבאר טעם הדבר "הואיל ואין חזרה זו מועלת לו כמו שאמרו חז"ל (עירובין נ"ד ע"ב) על הפסוק "הון מהבל ימעט וקובץ על יד הרבה" שאם עושה תורתו חבילות חבילות מתמעטים ונשכחים רק יקבוץ על יד מעט מעט א"כ העובר על דבריהם כרצונו ודעתו שיודע ורואה בעצמו שאינו זוכר היטב כראוי ואינו רוצה לחזור ולקבוץ על יד הרי זה כמסיר דברי תורה מלבו וזכרונו ועובר על פן תשכח ופן יסורו מלבבך עכ"ל והוא חידוש גדול לדינא שאפילו בלומד וחוזר אלא שאין בה די בשביל שלא ישכח עובר מפני שגורם לעצמו לשכוח.

(ז) שו"ע הרב ס"ח ומבאר שם "כי מצוות התורה שוות לכל נפש מישראל ולא ניתנה תורת כל אחד ואחד בידו שיהיה זה חייב במצווה זו וזה פטור ממנה לגמרי מחמת טבעו ותולדתו אלא כל אחד חייב לזכור דברי תורה בלבו כפי יכולתו וע"ז אמרו לא עליך המלאכה לגמור.

(ח) שו"ע הרב (ס"ט) וכתב שם "שילמוד רוב שו"ע או"ח ומיעוט יו"ד ומעט באבהע"ז וחו"מ שהן הלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן לקיים המצוות כהלכתן ולהיזהר מלהיכשל באיסורים ח"ו והם דברים שאי אפשר לשאול תלמיד חכם המורה בעיר או שלא ידע לשאול ולהסתפק כלל אם לא ילמדם תחילה" עכ"ל.

(ט) בהפלאה בהקדמתו לכתובות (אות כ"א) כתב "שלא יאמר אדם כיון שהשכחה בדורותינו מצויה וצריך לחזור תדיר על גירסתו ואם יקבע עת לעיין ימעט בחזרה ע"ז אמרו לאוקמי גירסא סייעתא דשמיא הוא כי השי"ת מסייע למייגעים עצמם בעיון בדרך האמיתי שאין צריך כל כך לחזור על גירסתו ומצליח בלימודו ולא יפסיד גירסתו.

(י) דיתכן שיהיה בזה נפק"מ למעשה כגון שמוצא אחר שחולק על זה ואז צריך להכריע ביניהם וכן משמע ברכות (כ"ח ע"א) ובכתובות (נ' ע"א) דתנא מיניה ארבעין זמנין אע"פ שכבר ידעו הלכה זו ולא נתחדש אלא בעל המימרא וכן משמע בתדב"א זוטא (פט"ז) שאדם שלומד ואינו חוזר לאחר י"ב חודש שוכח את בעל המימרא עיי"ש ומשמע קצת דיש חיוב לזכור את שמם.

ברכות בכפליי"ם

באותיות כביד, בהדר והוד, ישמחו ורנני ידידים, בשבח וסילודים, להריק שפעת ברכותינו ואיחולינו, אל נע"כ ידידינו, איש המעלה, נאד נעלה, חן היוצק בשפתיותיו, לשונו עט סופר במאמריותיו, ידיד כל בית ישראל עדת בי מנה, העובד ליבינינו בכל עת ועונה, בעושה ובמעשה בריח נבונה, בשליך עצמו מנגד לטובת מיסדיותינו הק' במסירות לב ונפש נאמנה, ה"ה

מיה"ר

יעקב חזקי' גאנדל

הי"ו

עסקן נמרץ לטובת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחתו הכפולה - גילה אחר גילה

בהולדת התאומים בנו ובתו שיחי'

ב"ה יתן בשאליותינו, בעומק לבינו, שיזכה לברכות עד בלי די
במשבי בעל יתברך בבני חיי ובזוגי רוויחי אושר ועושר וכ"ט
סל בלא ברכות, בענזי צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולטב
דשנים ורעננים, שנים נעימים, בשכר פעליו ובעשיו לטובת הכלל
ויזכה לכל הברכות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק וכתוב
הבנה יתבנן עיר קדשינו, בביאת גיאלינו, ובבנין ציון וירושלים

הכ"ה בברכת ציון וירושלים

בשם הנהלת המיסדות בעיה"ק ירושלים תובב"א

יעקב חזקי' גאנדל

דבר חריף [א]

מבוא:

השאלות השכיחות ביותר בדיני בשר וחלב הם משימוש לא נכון במאכלים חריפים, כגון: צנון, בצל, שום וכדומה. בין כשבישול מאכל חריף דינו חמור מבישול מאכל שאינו חריף. ולכן במקומות שנוהגים לטגן בצל ולשמרו לצורך מאכלים שונים, יש לטגנו בכלי פרווה, שיוכלו להשתמש בזה בין לבשר ובין לחלב. ובין לענין אם חתך מאכלים חריפים בסכין שמשתמשים בהם בבשר או בחלב, דינם חמור מכשחתך שאר מאכלים שאינם חריפים. ולכן החכם עיניו בראשו לייחד סכין פרווה לחתוך בו מאכלים חריפים. ועי"ז יוכל להשתמש בהם בין לבשר ובין לחלב.

כמה נפ"מ בין שאר מאכלים למאכלים חריפים:

א. **נ"ט בר נ"ט:** פירוש מאכל שנתבשל בקדירה של בשר או של חלב, אבל לא היה אז בקדירה בשר או חלב. נחשב המאכל לנ"ט בר נ"ט, שהקדירה קיבל הטעם מהבשר או החלב, והמאכל שנתבשל קיבל הטעם מהקדירה. לפי המחבר מותר לכתחילה לאכלו עם מין השני. ולדעת הרמ"א בדיעבד אם כבר עירבוהו במין השני המאכל מותר באכילה.

אבל מאכלים חריפים שנתבשלו בקדירה של בשר [או של חלב], נחשב המאכל החריף כאילו בלוע בו הטעם הראשון מהבשר [או החלב] עצמו. משום שכח חריפותו משבח ומחזק את טעם הבליעות שבקדירה, ומשאירו באותה דרגה שהיא בלוע בקדירה. ולכן אסור לאכלו או לבשלו עם מאכל חלב, ואם עירבו עם חלב נחשב שיש כאן תערובות של בשר וחלב, והמאכל נאסר.

ב. **דוחקא דסכיני:** כשחותך מאכלים שאינם חריפים, כגון שחותך בשר עם סכין שהשתמשו בו בחלב, ושניהם צוננים, הבשר אינו נאסר. אע"פ שיש דוחקא דסכיני, מ"מ אין בכח המאכל להפליט את הבליעות שבסכין ולהבליען בתוך המאכל.

משא"כ במאכלים חריפים, כגון: שחתך צנון או בצל או שום בסכין של בשר, אפילו ששניהם צוננים נעשה הבצל בשרי. משום שכח הדוחקא ביחד עם החריפות מפליט הבליעות שבסכין ובלע הצנון.

ג. **אינו בן יומו:** מאכל של חלב שנתבשל בקדירה של בשר שאינה בן יומו, מכיון שנבלע במאכל רק טעם פגום של האיסור בדיעבד מותר המאכל.

אך במאכלים חריפים שנתבשלו בקדירה שאינו בן יומו דעת הרמ"א שבכל הדברים החריפים בכח החריפות להשביח את הבליעות של האינו בן יומו ולהחשיבו כטעם מושבח. ולכן אם בישל בצל בקדירה של בשר אינו בן יומו הבצל נעשה בשרי. וכן אם חתך הבצל בסכין של בשר אינו בן יומו הבצל נשעה בשרי.

מאכלים חריפים כגון, צנון בצל ושום שנחתכו בסכין של בשר, אפילו שניהם צוננים, המאכל נעשה בשרי. ואסור לאכלו עם מאכלי חלב. והוא הדין להיפך שחתכם בסכין של חלב שאסור לאכלם עם מאכל של בשר[1].

לדעת הרמ"א אפילו אם הסכין של בשר אינו בן יומו אסור לאכלם עם חלב[2].

כמה מבליע

דעת המחבר כדי נטילה [שהוא כעובי אצבע], ולכן אם חתך ממנו כדי נטילה ממקום החתך, מותר לאכול עם המין שכנגדו. אבל דעת הרמ"א שלכתחילה נקטינן שהטעם נבלע בכולו, ולכן אסור לאכול המאכל עם המין שכנגדו, ואינו מועיל להסיר כדי נטילה. אבל בדיעבד נקטינן שבולע רק כדי נטילה[3].

הלכה למעשה:

חתך צנון בסכין של בשר אפילו אינו בן יומו אסור לאכלו עם חלב, ולא מהני כדי נטילה. אבל אם בישל הצנון עם חלב סגי בשישים כנגד הכדי נטילה, או כנגד הסכין, ואין צריך שישים כנגד כל המאכל החריף[4].

נקודה למחשבה:

טבע הבצל שע"י טיגונם או בישולם פגה לגמרי חריפותם, ולכן יש להבחין באיזה אופן נוצר השאלה:

כגון אם בישל או טיגן בצל בכלי של פרווה עד שבטלה חריפותם, ואח"כ בישלם בכלי של בשר או חלב הבצל נשאר פרווה, כיון שכשבישלם בכלי של בשר כבר לא היתה דבר חריף. ודינם כשאר מאכלים שהמאכל נשאר פרווה.

אבל אם בישל או טיגן בצל בכלי של בשר [או חלב] הרי בצלים אלו נחשב כבשר, כיון שבשעה שהתחיל לבשלם עדיין היתה הבצל דבר חריף.

---

1 שו"ע (יו"ד סימן צו ס"א וס"ב). מקור הדין בגמרא (חולין קיא:) "אמר חזקיה משום אביי, הלכתא דגים שעלו בקערה של בשר, מותר לאכלן בכותח. צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר, אסור לאוכלו בכותח, דאגב חורפי בלע". ופירש רש"י הטעם דנאסור הצנון לאכול בכותח, ומאי שנא מדגים שעלו בקערה שמותר לאוכלן בכותח, א. משום דלפעמים שהשמנונית קרוש על הסכין, והוי טעם הבא מן הממש. ועוד דאפילו אם היה הסכין נקי אגב חורפיה ודוחקא דסכיני פלט סכיני ובלע צנון.

2 סימן צ"ה ס"ב. וכן נקט הש"ך (סימן צו ס"ק ו', וס"ק יט) וכתב "כן דעת כל האחרונים, וכן נוהגין". והנה דעת המחבר (סימן צו ס"א) שדווקא בסכין בן יומו, או אפילו שאינו בן יומו, אבל אינו מקונח אז אסור לאכלו בכותח. אבל אם אינו בן יומו ומקונח היטב המאכל חריף נשאר פרווה. והביא המחבר יש אומרים דגם בסכין שאינו בן יומו והוא נקי אסור לאכלו עם חלב. ולקמן בסעיף ג' כתב המחבר "שמדוכה בשרית בת יומא שדך בה תבלין אסור לאכלם בחלב", והיינו כפי מה שהביא בסתמא בסעיף א' שרק בן יומו אסור. והנה בט"ז (שם סק"י) ובש"ך (שם ס"ק יט) הקשו דהרי בשו"ע (סימן קג ס"ו) כתב המחבר שאפילו באינו בן יומו דבר חריף משוי לשבח. ובפמ"ג (שם משב"ז סק"י) תירץ דהכא איכא תרתי לטיבותא א. נ"ט בר נ"ט, ב. אינו בן יומו. וס"ל להמחבר בתרתי לטיבותא לא מחמירים באינו בן יומו. ולכן בסעיף א' הביא המחבר את ב' הדיעות, ובסעיף ג' הביא רק דיעה הראשונה לומר שהעיקר כמותה. משא"כ בסימן קג ס"ו דמירי ששמו פלפלין בקדירה של איסור שאינו בן יומו, ובאיסור אין ההיתר של נ"ט בר נ"ט, וא"כ יש רק חדא לטיבותא שהוא אינו בן יומו, וכשיש רק חדא טיבותא ס"ל להמחבר שיש להחמיר כדיעה השניה, ולכן החמיר שם באינו בן יומו. [ועיין ברעק"א שם ס"ג שמיישב כן, ובאופן אחר].

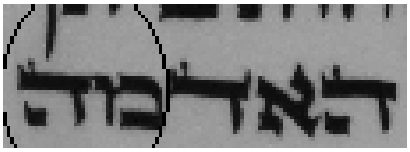
וסברת מחלקותם דהנה בגמרא 'צנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאכלו בכותח' אינו מבואר האם הסכין בן יומו או אפילו אינו בן יומו. אמנם בגמרא (ע"ז לט:) איתא קורט של חלתית של גוים אסור, משום שהגוים חותכים אותם בסכינים שלהם, ואף שסתם כליהם אינו בן יומן, מכל מקום חורפיה דחילתית משוי ליה לבליעת השמנונית שבסכין לבן יומו. הרי לנו דבקורט של חלתית מבואר בגמרא להדיא אפילו בסכין שאינו בן יומו אסור דמחליא ליה לשבח, ונחלקו בזה האם גם בשאר דברים חריפים אוסר אפילו אינו בן יומו, או דוקא בקורט של חילתית, משום שחריף כל כך שמנקב בני מעיה של בהמה כשאוכלת אותה, אמרינן דחורפיה משויה ליה לשבח, ולא בשאר דברים חריפים.

3 סימן צו (שם).

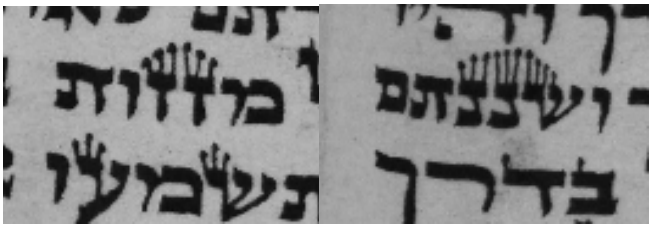
4 משום דכל זמן שלא בישל הצנון בחלב, נחשב כלכתחילה, כיון שיכול לאכול הבצל עם בשר, לכן נקטינן שבולע בכולו. ולא מהני כדי נטילה. אבל אם כבר נתבשל בחלב הוי כדיעבד, ולכן סגי בס' כנגד בכדי נטילה. ואם חתכו דק דק צריך שישים כנגד כל הבצל. והיינו כשהסכין גדול מהבצל, אבל אם הסכין קטן מהבצל סגי בס' נגד מקום שחתך בסכין. וכתב הט"ז (סק"ה) דאע"ג דבבשר וחלב אמרינן לכו"ע חתיכה נעשית נבילה, וא"כ יצטרך שישים כנגד כולו, דהני מילי לאחר שכבר נשה איסור, אבל הכא עדיין היתר הוא. וכתב הט"ז (שם) שבאופן שיש שישים שרי אפילו הדבר החריף, דאפשר לסחטו בהיתר מותר.

מכותלי הלשכה:

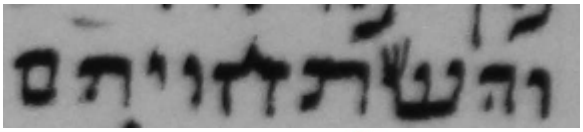
אותיות מ' ה' של 'האדמה' נוגעים נגיעה דקה. פסולה, כיון שאינו מוקף גויל. אבל מותר להפריד הנגיעה, ואין בזה משום חק תוכות, ומשום שלא כסדרן.

עשה התגין באופן משונה מהרגיל, כדי שיהיה בצורה מסוימת. אינו כתובה בדקדוק. שהרי לכתחילה יש לעשות תג האמצעי גבוה משאר התגים. וכן יש נוהגים לעשות תג הימין גבוה מתג השמאל, אע"פ שלא נהגו כן מקדמת דנא. אך בוודאי לעשות תג השמאל גבוה יותר מהימין והאמצעי, בוודאי לא היה המנהג. ואין ראוי לכתוב כן לכתחילה.

אות ת' השני של 'והשתחויתם', פסולה. משום שדומה לאות חי"ת של רש"י.

ברכת ד' מציון

באותות כבוד, בהדר והוד, ישמחו ורננו ידידים, בשבח וסילודים, להריק שפעת ברכותינו ואיחולינו, אל מע"כ ידידינו, איש המעלה, מאד נעלה, ידיד כל בית ישראל עדת מי מנה, העומד לימינינו בכל עת ועונה, בעושה ובמעשה ברוח נבונה, משליך עצמו מנגד לטובת מוסדותינו הק' במסירות לב ונפש נאמנה, ה"ה

מוה"ר

מרדכי בלומענטאל

הי"ז

עסקן נמרץ לטובת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחתו בהולדת בתו שיחי'

מה' ינתן משאלותינו, מעומק לבינו, שיזכה לברכות עד בלי ד'
ומשמי מעל יתברך בבני חיי ומזוני רוויחי אושר ועושר וכ"**ט**
סל מלא ברכות, מגנזי צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולט**ב**
דשנים ורעננים, שנים נעימים, בשכר פעליו ומעשיו לטובת הכל**ל**
ויזכה לכל הברכות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק וכת**ב**
תבנה ותכונן עיר קדשינו, בביאת גואלינו, ובבנין ציון ו**ירושלים**

הכו"ח בברכת ציון וירושלים

בשם הנהלת המוסדות בעיה"ק ירושלים תובב"א

יעקב יצחק יאקאן

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ז' תמוז

הגה"ק רבי ברוך פרענקל תאומים זי"ע בעמח"ס "ברוך טעם" ועוד

מתולדותיו

נולד לערך בשנת תק"כ לאביו הגאון ר' יהושע יחזקאל אב"ד אוסטראווצא, שהי' נין ונכד להגאון המפורסם ר' יונה תאומים זצ"ל בעל "קיקיון דיונה", ומהמקובל האלקי בעל "מגלה עמוקות" זי"ע

משחר ימי ילדותו נגלו בו כשרונות גאוניים ואביו הרב למדו תורה בעצמו והתמסר לחינוכו בכל כוחו בראותו כי לגדולות נוצר, הי' מתמיד גדול ממש להפליא סיפר הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע על הב"ט שכשהי' עוד ילד קטן שם לילות כימים בביהמ"ד, והשמש חס על בריאתו ולא רצה לתת לו נרות רק עד שעה עשר, ולקט לעצמו קסמים להדליקם כדי להאיר לו, ועשן האש הזיק לו לעיניו, ולא הביט ע"ז ומזה נחלשו עיניו.

אולם לא הסתפק האב בזה ושלח אותו ללמוד תורה לפני גדולי דודו ה"ה הגאונים המפורסמים הגאון ר' ליבר חריף ראבד"ק קראקא, ומהגאון ר' טעבלי מליסא, ומהגאון ר' משולם איגרא, זצ"ל, ויצא שמו לשם ולתהלה לעילוי גדול

הגביר הצדיק ר' יודל פרנס ז"ל מווישניצא (בן הקצין ר' ברוך, חתן הגאון ר' יצחק לאנדא אבד"ק קראקא ז"ל) לקח לו לחתן לבתו, אחרי חתונותו ישב על התורה ועל עבודה בווישניצא אצל חותנו, וחותנו החזיק בו בכבוד גדול ודאג לכל צרכיו, (כשמתה עליו אשתו נעורים זו, נשא בזוי"ש את בתו של הרב ר' יהודה ליב הלוי מליסא, ותמת בשנת תקס"ט, או לקח את בת הגאון מוה"ה צבי יהושע הלוי הורוויץ אבד"ק טריביטש בן הגה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, וחתן הגה"ק "ההפלאה" זי"ע).

על כס הרבנות

בשנת תקל"ט כשהי' בן י"ט שנה הושיב אותו חותנו ר' יודל על כסא הרבנות דק"ק ווישניצא, היו לו הרבה מתנגדים על זה באמרם שהוא מאד צעיר לימים, ורצו לקבל את הגאון המפורסם ר' אלעזר הקליר זצ"ל בעמח"ס "אור חדש" על מס' פסחים וקידושין, אמנם כשמוע הגאון בעל "אור חדש" גדולותו של הרב של הצד השני וכי מתנגדיו אין כוונתם לש"ש לא הלך לשם, ונשאר ר"ב לאב"ד ווישניצא, אבל לא הי' לו מנוחה נכונה שם וסבל מאד מצד אחד מהמקנאים את חותנו הפרנס על שהושיב את חתנו על כסא הרבנות כחפצו, ומצד שני להיותו מתנגד על דרכי החסידות וסבל הרבה מהחסידים שבעירו, ובאו החסידים להרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, שיעשה איזה השתדלות שהוא לא יהי' האב"ד ענה להם "מה אעשה לו ותורתו חביבה עלי מאד", אבל לסוף נאלץ לעזוב את הרבנות דווישניצא, בשנת תקס"ב נתקבל לרב אבד"ק של העיר הגדולה לייפניק שבמדינת דייטשלאנד, סיפר הרה"ק משינאווע זי"ע, שכשהתקבל לכהן כרב בלייפניק שבדייטשלאנד, עשו קבלת פנים לכבודו, והיו שם ראשי קהלה ושאר אנשים מכובדים, באמצע אמר לתלמידו "געב אהער דעם פאקע ציבעך", (שרצה

ימי ההילולא

ז' תמוז

- רבי שאול מאמסטרדם ב"ר ארי' לייב (בנין אריאל) - תק"נ
- רבי ברוך פרענקל תאומים ב"ר יהושע יחזקאל פייבל (ברוך טעם) תקפ"ה
- רבי יוסף אשר עהרינבערג אב"ד פרעמישלא - תקצ"א
- רבי אהרן משה מגזע צבי ב"ר שאול (תלמיד החוזה) - תר"ץ
- רבי יחיאל יהודה אייזיקסאהן אב"ד אחוזה ב"ר אברהם ישכר דוב (התן העצ"ה) תשל"ז

ה' תמוז

- רבי שמעון שלמה ב"ר משה צבי מסאוואראן תר"ח
- רבי מאיר מדזיקוב ב"ר אליעזר (אמרי נועם) - תרל"ז
- רבי יוסף אלטר מראדאוויץ ב"ר חיים מקאסוב - תרל"ט
- רבי יחיאל חיים מאוזרוב ב"ר יודא ארי' לייב - תרמ"ה
- רבי מרדכי מקאזמיר ב"ר אברהם מטריסק (מאמר מרדכי) - תרע"ח
- רבי חיים מרדכי יעקב גאטליעב אב"ד מישקאלץ (יגל יעקב) ב"ר אברהם תרצ"ו

ט' תמוז

- רבי יעקב טעמירלש ב"ר אליעזר ליפמאן (ספרא דצניעותא דיעקב) - תכ"ז
- רבי יחיאל מקרילאוויץ ב"ר משולם זוסיא מזינקוב - תרע"ז
- רבי יוסף בראשא ב"ר ישכר בעריש (בערצי) מנאדבורנא - תרע"ז

י' תמוז

- רבי אליעזר מניישטאט ב"ר צבי בן החוזה מלובלין - תר"ג
- רבי ישראל יעקב ב"ר משה מקאברין
- רבי שלמה ארי' לייב מטיטשין ב"ר זאב וואלף (הכנת לב לתפלה) - תרפ"ז

לעשן) ובלשון דייטש היו קורין את זה "פייפער", לחש לו תלמידו באזנו שיאמר בלשון דייטש מפני שיושבים שם ראשי הקהלה, כששמע את הדברים האלה עמד וצווח "איך שלאג כפרות מיט דעם לייפניקער רבנות אויב איך דארף רעדען איין ווארט אנדערש ווי די באבע האט געזעדט", וסיים הרה"ק משינאווע שע"כ זכה לבנים טובים אף בדייטשלאנד.

ישיבתו

למרות טרדותיו במילי דמתא יסד שם בלייפניק ישיבה רוממה ומפוארה, והרביץ לתורה לעדרים, והעמיד תלמידים רבים, ומגדלי תלמידיו הי' בנו הגה"ק ר' יהושע העשיל, אשר למרות התנגדותו של אביו לדרכי החסידות הי' הוא לחסיד נלהב, והי' מהמסתופפים בצל הרה"ק החוזה מלבולין זי"ע, הגה"ק ר' יחזקאל פנעט זי"ע רב הכולל לכל מדינת זיבנבירגן בעהמח"ס שו"ת "מראה יחזקאל", שגם הוא הי' אח"כ לחסיד נלהב מתלמידי של הרה"ק הרבי ר' מענדלע מרימונוב זי"ע, גם חתנו הגה"ק שר התורה בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע החשיב את עצמו לתלמידו, וכמו שכותב הד"ח בהקדמה לספר חותנו "ברוך טעם" שהוא הי' המסדר הספר, וז"ל: בהיותי בר שיבסר זכיתי להסתופף בצל הקודש ה"ה מו"ח זצוקללה"ה ולערך שנה א' הייתי אתו למדנו כמעט רוב ש"ס עם הראשונים וכל שעה הראני גדולות ונפלאות בפלפלו וכו' עכ"ל, והרבה פעמים מביאו הד"ח בספריו.

גדלותו בתורה

הי' מפורסם לגאון עולם, בעל מח עצום חריף ועמקן נפלא, עיין בדרשות חתם סופר ח"ב בהספידו על הב"ט: מפטירת גאון ישראל ברוך טעמו ומשנתו מופת הדור מהו' ברוך פרענקיל זצ"ל שהרביץ תורה בישראל בחריפות ובקיאות וממש לא עמדו תלמידיו לסוף דעתו בעומק חריצתו... עכ"ל, בשכלו החד חדר לתוך תוכה של הלכה, פ"א נפגשו הגאון מלייפניק והגאון מליסא בעל חוות דעת זי"ע ואמר החוו"ד להגאון מלייפניק מה יעשה העולם לאחר שיסתלק כ"ק רבינו אם יהי' להם איזה שאלה עמוקה, כי אין בנמצא כלל כרבינו שיהי' גדול בתורה שיכולים לסמוך עליו, – ועם כי הי' חריף גדול עם כל זה הספיק הרבה מאד ללמוד כמו שהבאנו לעיל דברי חתנו הד"ח שלמד בפחות משנה כמעט רוב הש"ס עם הראשונים

פוק חזי מה דמעיד עליו חתנו בשו"ת דברי חיים חו"מ סי' כ"ג וז"ל: כי אני זעירא דחבריי' קבלתי ממו"ח זלה"ה שהי' גאון עולם וכו' והם סמכוני להורות וכו' אשר ידוע שהם קבלו איש מפי איש עד רש"י ז"ל כידוע ורש"י ידוע שקיבל איש מפי איש עד מרע"ה וכו' עכ"ל

דיבורו הי' מקובל על כל גדולי הדור ויראו מדיבורו הק', פ"א אמר הרה"ק מצאנז לבנו הרה"ק מגארליץ זי"ע חבל מאד שלא היית מכיר את זקנך, כאשר הי' יושב "אין איין אויס געקראכין ספאדיקל" וגם "אין איין פארפלעקט חלאטיל" והי' גם סגי נהור ל"ע והי' מעשן בהצעביץ ופענדל, און דער מח האט געשפילט, וכל העולם הי' מזדעזים מדיבור הקדוש שלו.

אופן לימודו הי' בעיון נפלא ובעמקות יתירה, סיפר הרה"ק ר' ברוך אבד"ק גארליץ, בן מרן הד"ח כי פעם אחת בא אליו אביו הד"ח לשאול מאתו באיזה קושיא חמורה והשיב לו, אמנם לא ערבה עליו תשובתו וישאלהו שנית וגם תשובתו השניה לא ישרה בעיניו, ולא יכול עוד להתאפק ויתמרמר אביו על ככה מדוע לא יענהו כדרכו, אז קם ויתעורר הב"ט ויאמר לו האתה זה אהובי חתני ברוך אתה לד' כי החייתני ורוחי שבה אלי זה עתה, והאמינה לי כי טרם בואך אלי שקעו כל שרעפי לבבי בין עמק הלכה אחת עדי נפשי יצאה ממני לולא שולחת ממרום, ועתה אורו עיני וטעם אמיתות דברי חז"ל שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליהן

בעת שהופיע לאור עולם הספר "נודע ביהודה" והביאו לפניו את הספר וזה הי' לפני מנחה, לקח את הספר ועלה לחדרו והתחיל לעיין בו דף אחר דף כמו מעת לעת עד שגמר כל הספר, ובני ביתו פחדו לבלבל אותו מדביקותו, וכשירד מחדרו שאל: האם כבר התפללו מנחה

פ"א אמר הרה"ק מצאנז זי"ע בזה"ל אם אדם לומד תורה לשמה, יוכל להשיג רוח הקודש, ועובדא ידענא במר חותני הגאון מלייפניק, כי ראיתי אצלו שלשה פעמים שכוון ממש ברוח

ימי ההילולא

י"א תמוז

- רבי יצחק חיות ב"ר אברהם (אפי רברבי) - שמ"ה
- רבי צבי הירש מזידיטשוב ב"ר יצחק אייזיק (עטרת צבי) - תקצ"א
- רבי אהרן משה טוביש ב"ר יעקב (קרני ראם) - תרי"ב

י"ב תמוז

- רבי יעקב ב"ר אשר (בעל הטורים) - ה"א ק"ח
- רבי אורי שרגא פייביל מדובענקא ב"ר אהרן (אור החכמה) - תקע"א
- רבי ארי' יהודה ליב הלוי מוואלטשיסק ב"ר שלום (תלמיד המגיד)- תקע"ג
- רבי דוד שיף מקריפטש – תקפ"ד
- רבי אליהו יוסף ריבלין מדריבין ב"ר ארי' לייב מאולע – תרכ"ה
- רבי יצחק יואל מקנטיקוזיבא ב"ר גדלי' אהרן מלינץ - תרמ"ה

י"ג תמוז

- רבי חיים הכהן ראפאפורט אב"ד לבוב ב"ר שמחה - תקל"א
- רבי ארי' לייב הלוי עפשטיין ב"ר מרדכי (בעל הפרדס, אור השנים)- תקל"ה
- רבי מרדכי שפירא אב"ד קאריץ ב"ר פנחס - תקע"ז
- רבי מרדכי מקרעמניץ ב"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב - תקע"ז
- רבי יצחק ליב סופר ב"ר אברהם שמואל בנימין בעל כ"ס - תרס"ז

הקודש.

מתרומת מדותיו

מלבד גאונותו הי' גאון במדות טובות, ורגיל הי' חתנו הגה"ק מצאנז זי"ע לספר ממדת אהבת ישראל שלו כי פעם אחת נחלה למאד הבלן שהי' מחזיק את המרחץ, והב"ט הי' מאד שבור מזה והתפלל עליו הרבה, ופ"א באותו זמן ראה איך שבתו משוחח עם המשרתת בדברי שחוק, הזדעזע ואמר להם בהתרגשות הלא הבלן מוטל על ערש דוי ואיך תוכלו למלאות פיכן שחוק, ומסופר כי באותו זמן בא גביר אחד לביתו וברצונו הי' להשתדך עם אחד מיוצאי חלציו, ובראותו כי מאד עצוב, שאל לפשר הדבר, וכאשר הודיעו לו סבת הדבר, השתומם שמחלת איש פשוט ישפיע כל כך עליו, וכשמוע הב"ט את זה החליט לא להשתדך אתו עם כי הי' שידוך הגון מאד בעיניו, יען כי הכיר בזה שאין בלבו רגשי חמלה לבריות, – אחד מנכדיו בא לפני הרה"ק מהרי"ד מבעלז זי"ע לשאול את פיו על איזה שידוך שהציעו לו, ענה לו הרה"ק מבעלז את הנך נכדו של הברוך טעם, אספר לך מעשה מזקנך, זקיני הרב יששכר דוב אב"ד סקאל, חותנו של הרה"ק ה"שר שלום" זי"ע, לפני שנעשה אב"ד הי' עוסק במסחר, פ"א נזדמן לו להיות בלייפניק על חג השבועות, וחשב בדעתו שלא ילך אצל שום בן אדם לאכול בחג אלא אצל הרב דלייפניק אם יזמין אותו, ואחר התפילה ניגש אליו לברכו בברכת החג והציג עצמו כסוחר ממרחקים שנזדמן בלייפניק בערב החג, ורצה לרמז בזה שהרב יזמינו אצלו לסעוד הסעודות של החג, אולם הרב מלייפניק לא הזמינו אלא שאלו על מקום האכסניא שלו, זקיני הרב מסקאל גמר בדעתו לא לסעוד אצל שום אדם אלא יצא את סעודת החג רק עם חלות לבד, והלך לאכסניתו, והנה מיד עם בואו להאכסניא, בא השמש של הרב עם מאכלי יו"ט בשר ודגים ויין וכו', והי' בעיניו לפלא אם הבין הרב מתוך דיבורו שרוצה שיזמין אותו למה לא הזמין אותו אלא טרח לשלוח לו סעודות יו"ט לאכסניתו, לממחרת בבוקר אחרי התפילה הזמינו הרב שיבוא אצלו לסעוד את הסעודה, ואמר לו אל תתמה בעיניך שלא הזמתי אותך אתמול, כי חז"ל הקפידו מאד לא לאכול מסעודה שאינה מספקת לבעליה, הילכך לא הזמינו אמש בלילה שחשש שמא לא הכינו בביתו גם לאורח, ויהי' סעודה שאינה מספקת לבעליה, אבל עכשיו אמר בביתו שיכינו גם בשביל אורח וכבר יכול להזמינו, וסיים הרה"ק מהרי"ד אם זקנך הי' כ"כ מדקדק במעשיו שהיו בדקדוק קל של דברי חז"ל, אתה שהנך נכדו ראוי שתדע טוב עם אתה משתדך.

אשכבתי' דרבי

באחרית ימיו כהו עיניו מראות, מסופר שאמר אז שחז"ל אמרו אין התורה מתקימת אלא במי שממית עצמו עליה, ושמח הוא כי לפחות קיים מקצת מאמר חז"ל זו, כי סומא חשיב כמת, והעינים שלו נחלשו מרוב יגיעתו בתורה מעודו עד ימי האחרון כמו שהבאנו לעיל מה שסיפר הרה"ק מבאבוב זי"ע, עשרים ושש שנים כיהן בלייפניק, ואם כי כהו עיניו לא הניח מללמוד עם תלמידיו ולמלא תפקידי הרבנות, ביום ז' תמוז תקפ"ח נפטר לחיי העולם הבא, ופטירתו השרה אבל כבד לא רק בעירו אלא בכל תפוצות ישראל, יש הרבה הספדים עליו שנדפסו אח"כ בספרים כמו בדרשות חת"ס, בעיין דמעה להגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל, דרשות הרא"ש מר' אברהם שאג זצ"ל ועוד. וזה נוסח המצבה: בשבעה בתמוז דוה לבנו, "צרה וצוקה לנו" לפ"ק, איש אלקים קדוש בנן של קדושים חכם חרשים ונבון לחשים גאון הזמן רועה נאמן נשיא אלקים בתוכנו שופטנו ומחוקקנו גדול בישראל שמו רשבכה"ג הרב אב"ד מו"ה ברוך תאומים זצללה"ה, ברוך שמו וברוך טעמו ונמוקו הגאון ושר התורה, ת'לי תלים דרש לגודל חריפתו ובקיאותו בחדרי תורה, א'סף אספה וחבר חברת בקור חולים ותלמוד תורה, ו'ישניץ וקהל לייפניק האיר בנר מצוה ואור תורה, מ'רחוק באו ונהרו חברים לשמוע מפיו חכמת התורה, י'גע והעמיד תלמידים מלומדים מהם מורי הוראת התורה, מ'בן תשע עשרה שנה הלמה ראשו כתר התורה.

מורשתו הרוחנית

פירותיו הרוחניים שהניח אחריו: א) ספר הנודע "ברוך טעם" שעל שמו נקרא, ראוי לציין מה שכתב חתנו הגדול הרה"ק בעל דברי חיים בהקדמתו לספר זו וז"ל: ואחלה נא עוד פניך שלא תתפלא על אריכות לשון המחבר ולפעמים יובא בדף א' כמה וכמה דברים פשוטים ופוסקים רבים אשר ידמו בעיניך אך להלאות הקורא, לזאת אודיעך ידידי הקורא כי לא כן הדבר כאשר תדמה בשקיפה נמרצת כ"א תעיין במתק לשונו היטב הדק, תראה כי גם בראשי השיבולים ובמאמרים הקלי' רמז חכמה וכמה מילי מעלייתא יוצא מהם בהבנת פשטות לשון הש"ס ורש"י או תוס' או איזה מהראשונים, כמו שתראה תיכף בשער הראשון שמאריך הרבה בדברי הגמ' והרמב"ם ורש"י והרא"ש בע"ז ולפום ריהטא נראים הדברים פשוטים, ולא כן היא כ"א תעיין היטב בק' השכל תראה בפשוט לתרץ דברי הרמב"ם, וגם דברי רש"י והרא"ש שם בחכמה נתיישב, ודברי התוס' בפסחים שמביא בהעברה בעלמא גם שם רמז גדולים בהם, ומזה תוכל לשפטו על השאר...וכו' עכ"ל, ב) שו"ת עטרת חכמים, עיין בהסכמה של חתנו הנ"ל שכותב: ולהודיע כי אם הרבה תשובות למאד ראיתי בבית מו"ח זלה"ה אך מעט המה הנותרים כי רובא דרובא נגנבו...וכו', ג) ספר "ברוך שאמר", ד)הגהות אמרי ברוך, על משניות, ש"ס, ירושלמי, הש"ע, ועל הרבה מספרי אחרונים, ה) ספר "מרגניתא דר"ב" על התורה ודרושים, – כתב הגהות ממש בכל ספריו שהי' לו בבית אפי' בספר "צאינה וראינה" הי' הערות, ונדפסו הרבה ספרים מגדולי דורו עם הגהותיו, כמו שו"ת נודע ביהודה, חוו"ד, נתיבות המשפט, שב שמעתתא, טורי אבן, ועוד.

ח' תמוז

הגה"ק רבי מאיר מדזישיקוב זי"ע
בעמח"ס "אמרי נועם"

ואלה תולדות

נולד בשנת תקע"ט (או תק"פ) לאביו הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב בן הגה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע, ולאמו מרת חי' בתו של הגביר המפורסם שהי' אצלו תורה וגדולה במקום אחד ה"ה ר' יחיאל מיכל ראזנפעלד ז"ל מראווה, דודו של הרה"ק ר"ש מקאמינקא זי"ע (אחי אביו), פ"א הי' אביו אצל הרה"ק ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע, פנה אליו הרה"ק מאפטא ואמר לו סע

לביתך, ויהי׳ לך בן וקראת את שמו מאיר, כי הוא יהי׳ ״מאיר עיני חכמים״ ו״מאיר לארץ ולדרים״ (חכמה מא״ן), כבר במעלליו יתנכר נער בגודל חכמתו וחריפתו, בהיותו בן י״א שנה לקחו אביו אל הרה״ק ה״עטרת צבי״ מזידיטשוב, וישב אצל אביו בעת עריכת השלחן הטהור, ולאחר שהרה״ק מזידיטשוב אמר תורה, אמר הרה״ק מזידיטשוב: הילד הזה חוטף את המלים מפי, (דהיינו שאמרי נועם יאמר תורה לפי דרכו ע״פ קבלה), בהיותו בן חמש עשרה שנים ידע את כל ״קצות החושן״ בעל פה.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נשא בתו של הגביר רבי קלמן פיצאליס ז״ל מעיר קראקא מחסידי ראפשיץ, ר״ק זכה בו ע״י ברכה שקיבל מהרה״ק מראפשיץ או מבנו הרה״ק ר׳ אליעזר שבעתיד הם עוד ישתדכו, [בחכמה מא״ן מובא שפ״א אי אפשר הי׳ להשיג אתרוג בעד על הן, ובקראקא גרה אשה עשירה ממשפחת פיצאליס, והיא שמעה שישנו בעיר אתרוג אחת למכירה, אבל דורשים בעדו הון גדול, אמרה שהיא מוכנה למסור את כל רכושה כדי לקנות את האתרוג עבור הרה״ק מראפשיץ זי״ע, היא אמנם קנתה אותו, ושלחה אותו עם ״פאסט טרעגער״ באמרה אליו שכאשר יעבור ליד סוכתו של הרה״ק מראפשיץ יעשה סימן שיש עמו איזה דבר להרבי, בשעה שערך הרה״ק מראפשיץ את שלחנו הטהור נשמעה איזה רעש בחוץ, וזה הי׳ סימן של ה״פאסט טרעגער״, אמר הרה״ק מראפשיץ ״אה א־אתרוג״ הוא בירך על הד׳ מינים בשמחה רבה, ואמר ״שרייבט אין קוימען״ (כנראה כך נהגו לרשום אז דברים לזכרון) שיהי׳ לנו נכדים משותפים, וכך הוה שהרה״ק א״אמרי נועם״ הי׳ חתן אצל משפחת פיצאליס, ובספר י״ג אורות (חלק ב׳ מערכת הגה״ק מדזיקוב זי״ע) מובא, פעם לא היו בכל הגלילות אתרוגים בנמצא לחג הסוכות, וזוגתו של ר׳ קלמן היתה נגידה וקנתה לרבינו (ה״ה הרה״ק ר׳ אליעד מדזיקוב) אתרוג מהונה, ובאו אז הרבה צדיקים ביו״ט אליו לברך על האתרוג, ע״כ, נראה שמהרה״ק מדזיקוב היתה הברכה, (או שגם אצלו הי׳ מעשה כך].

גדלותו

לאחר חתונתו ישב סמוך על שלחן אביו בדזיקוב, ולמד תורה אצל אביו הק׳, גם למד אצל דודו הרה״ק ר׳ אשר׳ל מראפשיץ, אף נסע להרה״ק הרבי ר׳ הירש מרימונוב זי״ע, כמו״כ נסע להרה״ק מהר״ש מקאמינקא, ואל הרה״ק מרן בעל הדברי חיים זי״ע, הרה״ק מצאנז העריץ אותו מאוד, פ״א כיבדו בסעודתא דשבתא לקדש בעצמו על היין, הגם שבדרך כלל לא קדשו המסובים בעצמם אלא יצאו יד״ח בהקידוש של מרן מצאנז זולת הרה״ק ר״י מבעלז זי״ע (י״ג אורות ח״ב, מערכת דזיקוב), הי׳ מתמיד גדול מאוד והי׳ לומד שעות על שעות רצופות, הי׳ לו שיעור רצוף בגפ״ת משעה תשע בבוקר ועד שעה שלש אחר הצהריים, פ״א אמר: הצאנזער רב כותב תשובה כמו הרשב״א, רבי יוסף שאול (נאטנזאון) הוא ״ארון ספרים״, ר׳ הירש׳לע אורנשטיין הרב מרישא יכול לומר פשעטיל טוב, ואילו דף גמרא אני יודע אני ללמוד (חכמה מא״ן), והתעלה בתורה ויראה עד שאביו הכתירו ״הגאון שליט״א, התלכדו בו יחדיו גאונות וצדקות, גאון אדיר הי׳ בחריפות ובקיאות כנראה מספר שו״ת ״אמרי נועם״ המלא מזן אל זן בעומק העיון וסברא ישרה, וספרו הק׳ ״אמרי נועם״ על התורה מלא ח״ן, כידוע הי׳ חילוקי דעות ביט ובין הגה״ק מצאנז זי״ע בענין אם יש חזקה בארענדאר, (עין שו״ת דברי חיים ח״ב סימן ל״ה) בעת ההיא השיא האמרי נועם את בנו הרה״צ ר׳ אהרן מבייטש זצ״ל עם בת הגה״ק מצאנז זי״ע, והאמרי נועם לא נסע להחתונה בגלל המחלוקת, ושלח האמרי נועם איש אחד מדזיקוב במקומו להחתונה, הגה״ק מצאנז הלך לקבל פניו, כי חשב שהאמרי נועם בא, בעת ההיא כבר כבדו עיניו מזוקן, ומישש את ידי האיש בנתנו לו שלום, ונצטער כשהרגיש שאין זה מחותנו, נענה הרה״ק מצאנז ואמר: און אז מ׳איז א נוטר הברית קומט מען נישט צו פארין, [כיון שהאמרי נועם הי׳ נוטר הברית, יכול הי׳ להרהיב עוז ולמנוע מנסוע, דאם לא כן הי׳ מפחד מהקפדת הגה״ק מצאנז זי״ע] (י״ג אורות ח״א פרק ה), פ״א באחד מחתונת בניו, שהתחתן עם רבי או צדיק אחד, והמחותנים הסכימו בבוקר לעשות את החופה אחר הצהריים בשעה פלונית, וכשהגיע השעה, הגיע ה״אמרי נועם״ על החתונה, והמתינו זמן רב עד שבא המחותן השני, שאל האמרי נועם להמחותן מדוע התבושש לבא בשעה המדובר, השיב המחותן מה אעשה שהי׳ הכנה דרבה לקראת חתן וכלה, אמר ה״אמרי נועם״ מחותן מחותן, אפ״ר כיר״ה מוכ״ן הו״א, אם האדם הוא אצל עצמו כאן עפר ואפ״ר, וכיר״ה שלבו בוער ככיר״ה, מוכ״ן הוא, אז תמיד מוכן הוא לזמן המיועד.

על כם הרבנות

עוד בחיי אביו התמנה כרב הצעיר דזיקוב, ולאחר פטירת אביו מילא את מקומו באב״ד וגם באדמו״רות, נהג נשיאותו ברמה, בימיו התרחבה והתעצמה חסידות דזיקוב, ונבנתה החצר הגדולה והמפוארה בה הסתופפו אלפי חסידים, לא סבל תקיפים, ועסקנים העושים הכל לשם כבוד משם כך חלקו עליו כמה מבני הקהילה, ונסעו לאחיו הרה״ק מראזוואדאו זי״ע, גם לא יכול לסבל אנשים המתייהרים בחסידותם, מסופר שפ״א בא למקוה ושמע שאחד שטובל ושואל את חברו האם טבל היטב, ענהו הרה״ק מדזיקוב מלמעלה ״טוב טוב״, לאחר שיצא פירש את שיחתו ואמר: התכוונתי לנוטריקון של טוב ט׳זבל ו׳שרץ ב׳ידו, לימד את חסידיו כיצד להתקדש במותר להם, הקפיד יותר שיבוא אליו בחג השבועות מאשר לימים הנוראים, באמרו: בראש השנה ויום הכיפורים אפשר לו לאדם להיות ירא וחרד גם בביתו, אבל בחג השבועות, שהכל מודים דבעצרת בעי לכם (פסחים סח:) הלא אפשר להתגשם ח״ו בבית, לפיכך יש לבא אל הרבי, הקפיד מאד על הלבוש לבל ישנו מדרך הישן.

אחרית ימיו

אחר הסתלקותו של מרן הגה״ק מצאנז (בשנת תרל״ז) אמר שהדברי חיים קורא אותו לדין תורה בבית דין של מעלה (י״ג אורות ח״א פרק ה), בשנת פטירתו הי׳ אצלו יהודי מעיר סוקלוב אמר לו: אחי (הרה״ק מראזוואדוב זי״ע) מתגורר בסוקלוב, אמור לו שירעיש עולמות שעוד נפגש בעולם הזה, מלאכים ושרפים יש לו להקב״ה די..., בפרשת ויחי בשנת תרל״ז, שנת פטירתו לחיי עולם, אמר בדברי תורתו בשלחנו הטהור בליל שב״ק: יש שני אפנים שבהם מותר להעביר נפטר ממקום למקום, או מקברי עכו״ם לקבל ישראל, או מקבר ישראל גופא לקברות אבותיו, אצל יעקב אבינו הי׳ שני האופנים, וזהו פירוש הפסוק: ״ונשאתני ממצרים

וקברתני בקבורתם", כלומר "ונשאתני ממצרים", זהו אופן הראשון, שכן אין כאן קברות ישראל, "וקברתני בקבורתם" זהו אופן השני, למערת המכפלה, מקום קבורת אבותיו, ביום א' קרא לבתו חנה ואמר לה בזה"ל: בשבת אמרתי "טייטש'ל", "עס וועט ענק גוט צוניץ קומען"

וכך הוה שהוא נפטר בקארלסבאד בקיץ באותו שנה, מקום שאין בו קברות ישראל, והביאוהו לדיזקוב למקום קבורת אבותיו, באותו שנה בא אליו אחד מחסידיו מעיר מעליץ עם בתו הכלה שיברכנה לפני החתונה, אמר לו אתה יודע, אני יהי' בחופת בתך, השתומם החסיד, בבואו לביתו סיפר זאת לבני ביתו, וכולם צחקו ממנו בוודאי לא הבין כראוי מה שהרבי דיבר אליו, הלא החתונה נקבע ליום שישי אחר הצהרים, והרבי אינו אמור להיות במעליץ על שב"ק, הרבי אמנם נפטר בקארלסבאד כשהביאו לקברות אביותיו עברו דרך מעליץ בדיוק כאשר הוליכו את הכלה לחופתה,

בערב ראש חודש ניסן הלך לציונו הק' של אביו בליוו בנו הרה"ק ר' אהרן מביטש זי"ע (חתן הרה"ק מצאנז), ליד הציון הי' מקום פנוי, אבל הוא פנה הצדה והשתטח לארץ, כשהוא מודד לעצמו מקום לקבר, מובן שבנו ראה זאת החל לבכות, הרגיעו אביו שלא על עכשיו הוא מודד את זה, כעבור שלשה חדשים בים ח' תמוז תרל"ו נפטר בקארלסבאד וטמנוהו באותו מקום שהוא מדד לעצמו, (חכמה מא"ן)

בספר אמרי דבש מובא בשם הגה"ע מפאלטישאן זצ"ל כי בעת שנסתלק ברגע שיצאה נשמתו בטהרה, המורה שעות שעל גבי כותל ביתו נשראה במקומה, וחדלה מלעבוד הלאה, ידוע מבנו בכורו הרה"ק ר' נפתלי חיים זצ"ל שהתיישב באה"ק, (מובא בספרו מנחה חדשה בהתולדות) שמפורסם מאד הי' בקדושתו וכל רז לא אניס ליה, שבאותו ערב שב"ק לפני שקיעת החמה, לפתע עלה רנ"ח על גג בית הכנסת תפארת ישראל והחל קורא בקול, שריפה, קהל רב שרצה לדעת את סיבת זעקתו, עלו על הגג לראות היכן היא השריפה, ומה התפלאו כשראה רנ"ח אותם, ביקשם שיאמרו מזמורי תהלים וכשסיימו פתח ואמר קדיש, לתמיהתם הסביר להם כי ראה כעת שמובלים את גופו הטהור של אביו לקבורה ב"הר הזיתים", ואכן אחר כמה שבועות הגיע השמיעה בארץ ישראל על פטירתו של האמרי נועם בקארלסבאד והובא למנחות ביום שישי בד זיקובץ

בספר אמרי דבש מובא בשם הגה"ע מפאלטישאן זצ"ל שפ"א דיבר עם רביה"ק זי"ע על אודת מה שמוחזק אצל הרבה, שהגה"ק האוהב ישראל מאפטא זי"ע, מנוחת כבוד בעיה"ק טבריי', שהועלה אורנו לארה"ק ע"י מלאכי מרום, וכמו שהודיעו הם אל השמש דחברה קדישא דשם בחלום, והקיצו אותו משינתו באמרם אליו, קום ופתח לנו שער בית העלמין, ודיבר אז רביה"ק זי"ע על אודות מה שהוגד גם על הגה"ק האמרי נועם שבנו ראה איך שמביאים את מטתו ואמר קדיש כדהלן, והנה על העובדא של בעל אוהב ישראל שתק רביה"ק ולא העיר כלום, וע"ד העובדא של בעל אמרי נועם העיר ואמר, דידוע שהנשמות הן מג' חלקים, ה"ה נפש, רוח, ונשמה, ומה שראה הרה"ק ר' נפתלי חיים אולי אחד מג' חלקים ראה, וסיים הגה"צ מפאלטישאן ואמר דמדהעיר על הא, ושתק על דא, גילה דעתו שלא הוחזק מעובדא הראשונה. השאיר אחריו ספרו אמרי נועם שו"ת ועה"ת ומועדים.

י"א תמוז

הגה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בעמח"ס "עטרת צבי"

צור קודש מחצבתו

נולד בשנת תקכ"ג לאביו הרה"ק ר' יצחק אייזיק בכפר סאפרין שבגאליציע מבני בניו של התויו"ט, ר' יצחק אייזיק היה איש צדיק ומורם מעם אך מעולם לא נהג ברבנות והיה נוסע אל החוזה מלובלין זי"ע, זכה לנטוע חמשה ארזים בכרם בית ה' הלא המה האחים הקדושים: ר' צבי הירש מזידיטשוב, ר' משה מסאמבור, ר' סנדר מקאמארנא, ר' ישכר בעריש מזידיטשוב, ור' ליפא מסאמבור – מסופר, שלעת זקנותו נאנח פעם ר' יצחק אייזיק לפני זוגתו הרבנית ואמר בענווה: הנה אנו הולכים בדרך כל הארץ ואיך נעלה אל אבינו שבשמים כשבידינו אין מאומה, ענתה לו הרבנית בחכמה: במסל"ה נעלה (במדבר כ' י"ט) ורמזה לו שבכח תורתם של בניהם יעלו, שהרי אותיות במסל"ה הן ר"ת שמות הבנים הק': ב'עריש, מ'שה, ס'נדר, ל'יפא, ה'ירש. אמו היתה צדקנית ודרכה היתה שהוליכה את בני' לתפילה בכל יום וזירזה אותם שיתפללו בכוונה ובהתלהבות, ובחזרם היתה בוחנת על מצחם אם יש זיעה שם וכך ידעה אם התפללו בהתלהבות, ופ"א בדקה את ר' הירש'עלע ומצאה מצחו יבש, והוכיחה אותו למה לא התפלל בכוונה, אמר לה: אמי, אל תדוני ע"פ זיעת פני, צאי וראי שהסוסים העצלים מזיעים תמיד בעבודתם משא"כ הסוסים הזריזים אינם מזיעם כלל.

במעלליו יתנכר נער

כבר בצעירותו יתנכר במדריגותיו הק', התמדתו בתורה בימי נעוריו הי' עד להפליא ושם לו לחוק ללמוד כל יום שבעה דפים והי' חוזר על כל דף ז' פעמים, וע"ז הספיק לגמור כל סדר הש"ס במשך שנה אחת ז' פעמים, ובימי בחרותו כבר הי' לו חיבור כתוב בסוגיות הש"ס ובפוסקים, אך כאשר התחיל לעסוק בספרי תורה לא רצה להוציאו לאור וגונזו. כשהי' בחור צעיר בשנות הבר מצוה באו פעם להזכיר לפניו מקשה לילד והלך ותבר גזיזא דברדא וירד וטבל בנהר, וכשרצה לצאת הנהר אבד פתאום החור שנכנס בו והי' בסכנה רח"ל אז קיבל על עצמו מסירת נפש אפילו להשאר שם ח"ו רק היולדת תילד בניקל ותיכף אח"כ מצא את החור ויצא בשלום ובאו לבשר שילדה כבר למז"ט.

בשערי החסידות

אחרי נישואיו ישב על שולחן חותנו והשלים את עצמו בעבודת הבורא, ועסק בתורה ועבודה בקדושה וטהרה בנגלה ובנסתר, פע"א נזדמן בבית חותנו צדיק אחד מתלמידי הבעש"ט הק' כיון שנודע לו להרה"ק מזידיטשוב שהאורח בקי בתורת החסידות של הבעשטה"ק הפציר בו שילמדו בתורה זו, אבל האורח אץ לדרכו לאסוף ממון עבור הכנסת כלה, הבטיח לו הרה"ק מזידיטשוב שהוא ישלם לו מכיסו הפסידו, והאורח נענה לו, ושהה כמה ימים ומאז התחמם בתורת הבעשטה"ק,

אולם חסיד ממש הנוסע לרבי עוד לא נעשה, ובזה הקדימו אחיו הצעיר הרה"ק ר' משה מסאמבור זי"ע שהוא כבר היה מקודם מקורב להרה"ק החוזה מלובלין, ופעם אחת שאלו החוזה: הנכון הדבר שיש לך אח גדול ממך, ענה לו: כן, אחי גדול ממני לא רק בשנים אלא אף בחכמה אלא שפיו לא פסיק מגירסא לכן אינו פונה לנסוע אל הרבי, וביקשו החוזה שישפיע עליו שיבוא אליו, ולבסוף אחרי השתדלות הצליח להשפיע על אחיו להפסיק ימים מועטים את משנתו ולנסוע אל החוזה, ואכן אז נעשה תלמיד מובהק של החוזה, שם עלה ונתעלה עד שנתקדש להיות כחד משרפי מעלה – הוא בעצמו החזיק א"ע דור שלישי של הבעשטה"ק בגלל שתחילת התקרבותו לתורת החסידות הי' ע"י תלמיד הבעשטה"ק כנ"ל.

בצל רבותיו הק'

כאמור הי' תלמידו של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע וסיפר הרה"ק ר' אייזיק'ל זידיטשוב'ער זי"ע על גודל התקשרותו ברבו שסיפר לו רבו העטרת צבי שפ"א אמר לו רבו ה'לובלינער זי"ע בזה"ל: רבי הערשעלי זידטשובער כל זמן שאנו בחיים אין אנו יראים שמא תפלו ממדריגתכם אבל אח"כ מי יודע, השיב לו אין אנו רוצים לחיות יותר מאדמו"ר, אמר לו הרה"ק מלובלין: רבי הערשעלע מה אתם אומרים הלא אתם צעיר לימים ואני ישיש והשיב לו אתפלל שיחי' הרבי לעולם, שאל לו הרה"ק מלובלין: וכי אדם חי לעולם, והשיב לו כוונתינו שיחי' הרבי ק"כ שנה כמו שחי' משה רבינו ע"ה, ושאל אותו עוד הפעם, רבי הערשעלע מה זאת קודם אמרתם לעולם ועכשיו אתם אומרים ק"כ שנה, והשיבו: ראיתי בספר אשר משה רבינו ע"ה חי' ק"כ שנה כנגד שני היובלות שיש בעולם כי ששת אלפים שנה הוי עלמא ובששה אלפים יש ק"כ יובלות ויובל נקרא עולם נמצא כי ק"כ שנה נקרא עולם ונהנה הרה"ק מלובלין זצלה"ה מאוד מהדיבורים ההם ושאל אותו באיזה ספר ראיתם דבר זה והשיב לו: אפשר בספר שלי, וקלסיה – גם נסע אל כמה מצדיקי דורו ה"ה הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב, הרה"ק המגיד מקאזניץ, הרה"ק ר' מנחם מענדעל מרימנוב, הרה"ק ר' ברוך ממעזי'בוז', הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע.

גדלותו בתורה

היה מפורסם לגאון בכל מכמני התורה, ואף גאוני וגדולי דורו שהיו רחוקים מדרך החסידות הודו לזה שהוא גאון אמיתי, פע"א ביקש הגאון בעל קצות החושן את אביו של הרה"ק מזידיטשוב שישפיע עליו שיבוא אצלו להשתעשע עמו בדברי תורה, ואביו חשש כי בנו לא ירצה לבוא כי הדרך גורם לביטול תורה, אולם הוא הפציר בו ואף גזר עליו שיביאו אצלו, והרה"ק נענה לבקשתו ובא אליו להתפלפל עמו, וכיון שכבר שמע שהרה"ק מזידיטשוב מעורב כבר עם כת החסידות, הוכיח אותו: היתכן שלמדן כמותך מתערב בכת החסידות שאף רבותיהם קטנים בידיעת הם בידיעת התורה, כששמע הדברים קשים כגידים על תורת החסידות ורבותיהם, פתח בויכוח חריף עם הגאון הקצוה"ח והוכיח לו בטוב טעם ודעת שתורת החסידות הם לאמיתה של תורה, עד כדי כך שבסוף הויכוח חשש הקצוה"ח שאולי הוא עצמו כבר נתפס לחסידות, גם בא במגע עם הגאון בעל הישועות יעקב, שגם הוא שאלו בתימה איך שלמדן מופלג כמותו הבקי בש"ס ופוסקים בנגלה ובנסתר מביא עצמו לביטול תורה, ואף הוא ענה לעומתו שלהוי ידוע שאצל הרבי מלובלין נעשית התורה שלמדתי אצלו תורת חיים ממש עד שהם נראים לעיני בשר, ואיך אתאפק שלא לכתת רגלי אפי' מאות פרסאות כדי לקבל את פני קדשו, כמו"כ היה נו"נ בהלכה עם בעל נתיבות המשפט זי"ע ושוחחו בענינים שונים בתורה ובחכמה ושיבחו מאד, אולם עיקר מעייניו היו בחכמת הקבלה ותורת הנסתר עד שצדיקי הדור הכתירוהו בתואר הנשגב "שר בית הזוהר".

שר בית הזהר

כידוע שהי' רב חילי' של העטרת צבי בחכמת הח"ן וכתב פירוש על הזהר הק' והוא ספרו עטרת צבי בס' עשר קדושות מביא מפי אחד קדוש מדבר בשבחו של הרב הק' העטרת צבי כי לא כתב שום דבר בפירוש דברי הזוהר הק' עד כי חזר דברי הזוהר מאה ואחד פעמים, ולא הי' כותב שום פירוש מחידושיו כי אם במסירת נפש כמו ביחוד קריאת שמע וכל דבר ודבר שהי' עושה הי' רק ליחד שמו יתברך, והי' הולך בחורף לטבול בנהר תחת הקרח ובידו נר והי' לומד הפרי עץ או התיקונים.

פעם באו אצלו אנשים מארה"ק וקירב אותם וכשהלכו לקבל ממנו ברכת פרידה ממנו לשוב לארה"ק הלך הרה"ק רבי אייזיקל זידיטשוב'ער לשמוע איך שפירד מאתם, ושמע שאמר להם שנותן להם הקונטרס שבספרו עטרת צבי המכונה קונטרס השמות וציום שבבואם לארה"ק יניחו הקונטרס על ציון של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי ז"ל, וכשיצאו לחוץ קרא הרה"ק הנזכר בהקונטרס וראה שכתב בזה"ל: "אבקש לגלות לי אם כוונתי לאמיתות כוונתו הקדושה" וחתם את עצמו "תלמידך צבי הירש בן הינדא מזידיטשוב" וביקש הרה"ק הנזכר מאנשי ארה"ק שיכתבו לו מכתב משם איך שהי' שם בעת שהניחו הקונטרס על הציון הקדוש ונתן להם מעות תשלומי מחיר מכתבם בחזרה, והשיג מכתב מהם שהניחו המכתב וכהרף עין הביטו ולא ראו עוד המכתב.

בקרב קדושים תתהלל

בטל ילדותו קרא עליו רבו הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע את הפסוק: י'פרח ב'מיו צ'דיק (תהלים ע"ב ז) ר"ת צב"י ואף סמך ידיו עליו בתור "ת"ח גדול בחכמה ובנסתר ויש לו דעת המכריע, להכריע את ישראל לכף זכות"

רעו ועמיתו הגה"ק בעל הישמח משה זי"ע כותב בהסכמה לספרו "עטרת צבי" שבחים מופלאים ביותר: "איש אלוקים קדוש צדיק יסוד עולם, רבן של ישראל, ידעתי נאמנה שהיה מלא וגדוש בחכמה זו, בחכמה, בינה, דעת, עד להפליא... ועשה פירוש על כל הזוהר, ואולי הוא מהשלמת התגלות חיבורו דהזוה"ק, דעל ידו ייתי פורקנא דישראל".

מחותנו הק' – שהסתופף בצל קדשו – הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע חיבר הערות לספרו של הרה"ק מזידיטשוב "סור

מרע ועשה טוב" בשם "הוספת מהרצ"א", ובתוך דבריו הוא מציין וז"ל: "ומצאתי ראיתי אשר לב הרב מבעית בחכמה הקדושה היא חכמת הקבלה, וכמעט לא ראיתי ולא שמתי בדורינו דוגמתו, מי אשר העמיק בחכמה הנפלאה כמוהו" ובהסכמתו על ספרו הק' עטרת צבי כתב וזל"ק: "וידוע לכל אשר עם גודל קדושתו ופרישתו וחסידותו, זכה שנפתחו לו שערי חכמה ובינה, והיה יחיד בדורו בחכמת האמת, יראה הקולמוס מלספר עומק השגתו בחכמת האמת הלזו", עכ"ל.

הרה"ק ר' צבי הירש מרימנוב זי"ע כותב בהערצה מיוחדת (שם בהסכמה): "מודעת זאת בכל הארץ גודל יקרת והדר תפארת קדושתו של הרב הקדוש החסיד המפורסם בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה רשכבה"ג מו"ה צבי הירש זלה"ה מזידיטשוב אשר הופיע בתורתו וגודל קדושתו וחכמתו ואור תורתו אשר האירה פני תבל בתורתו, איש אשר רוח אלקים דיבר בו...".

אחיו הרה"ק ר' משה מסאמבור זי"ע מפליג לכתוב (בהקדמה לספרו "תפלה למשה"): "אשר השגתי בו מחסידותו ופרישותו וענוותנותו, ומעיינות החכמה אשר בו, לו אספר בשבחו כל הימים, לא אוכל לספר אפס קצהו, וזאת השגתי: אשר כל השגתי אשר בו לאפס ותוהו נחשבו, מגודל עמקות החכמה והקדוש והפרישות והענווה אשר בו".

הגה"ק ר' יוסף שאול נאטנזאהן זי"ע (בהסכמתו לספריו בית ישראל ועטרת צבי): "וכבר שבחוהו רבנן לדצבי, והוא היה שר בית הזוהר ובכל חדריו נאמן הוא, ופתח מנעוליו וחדריו וגנזיו" וחותם "המדבר לכבוד קדושת רוממות מעלת הרב המחבר, והמחברת אשר היא מלא תורה ויראה".

המהר"ם א"ש (בספרו שו"ת "אמרי א"ש) מכתיר אותו בתואר: "הגאון איש אלקים... ומי בדורינו זה אשר ישאהו לבו לדמות את עצמו להרב הגאון ר' צבי הירש".

וז"ל המלבי"ם זצוק"ל שזכה לקבל ממנו את תורת הרז (בהקדמתו לספרו ארצות החיים על שו"ע או"ח): "אשר האיר עיני בה (בחכמת האמת) מורי בחכמה זו, איש קדוש גאון צבאות ישראל מוהר"ר צבי זצ"ל מזידיטשוב.

דרכו הי' שבפרשת בלק לא אמר תורה, ואמר אחד הצדיקים טעם לדבר, לפי שהי' דרכו בעת עמקו מחשבותיו הק' בעריכת השולחן לפרד פירורין על השולחן, ואמרו עליו רבותינו שלאשר הי' בו נשמת האי ינוקא שבזוהר פר' בלק (כאשר נשמע כן פע"א מפה קדשו) ודרכו של תינוק לפרר, והנה כי כן בפר' בלק נזכר כל תורתו של האי ינוקא לכן שותק בשבת זו שדבריו כבר נאמרו אז בשער בת רבים בזוה"ק בפרשה זו.

שפלות רוחו

בספר זוהר חי (פר' בראשית) כתב דפעם אחת כשהאיר היום בחג השבועות נכנסתי אצל מורי דודי הקדוש ז"ל והוא לא ראה שנכנסתי ושמעתי שהי' הולך כאן וכאן ובוכה ומבכה לפני קונו, והי' שם על חג לערך ארבע או חמש מאות אנשים ואמר אפשר שזה העולם שלח לו הס"מ ימח שמו להדיחני מעליך והי' בוכה בדמעות שליש חוס וחמול על נפש העני הזה שלא אדחה מעל פניך והאריך בדברים ואחזתני חיל ורעדה ופתחתי הדלת ונסתי.

אחר הסתלקות רבו החוזה מלובלין התאספו החבריא קדישא לטכס עצה למי לנסוע עכשיו הלא צריכים לרבי אז אמר העטרת צבי וכי מה חסר לכם אצלינו והתחיל העטרת צבי לפרט שני שעות מדרגות על עצמו ופנה להרה"ק מראפשיץ זי"ע ואמר לו: "הלא זקינכם השל"ה הק' זי"ע איז ביי אונז אפטער גאסט", ואח"כ התפלל העטרת צבי לפני העמוד תפלת מנחה ואמר הרה"ק מראפשיץ ע"ז כי מזמן הרבי ר' אלימלך זי"ע לא שמענו עוד תפלת מנחה כזה אבל אנחנו רוצים אַ רבי פון רעבעס, וספרו לפני האוהב ישראל מאפטא זי"ע האיך שהעטרת צבי אמר שני שעות מדריגות על עצמו, והי' אח"כ הרה"ק מראפשיץ אצל הרב מאפטא ושאל את הרה"ק מראפשיץ מה אומר על מעשי העטרת צבי אמר ה'ראפשיצער אמת לא ראיתי שפלות רוח כזה מה שראיתי על העטרת צבי באלו השני שעות שפרט על עצמו המדרגות.

גילוי צדיקים

סיפר הרה"ק רבי אייזיקל מקאמארנא זי"ע שפעם כשהי' רבו העטרת צבי חולה מאוד כשהי' בלובלין על המועדים והתאכסן בחצר קדשו של רבו הק' ובחג הסוכות ביקש שיקחוהו אל הסוכה הקטנה של הרבי לאכול שם כזית והלך משמשו להביא לו קצת מרק וכשחזר להסוכה מצא זקן אחד בלתי ניכר יושב אצל רבו בהסוכה ותהי' לפלא בעיניו ונתן לו שלום ואחרי זמן מה נעלם ממנו והגיד אח"כ העטרת צבי כי הוא הי' אברהם אבינו עליו השלום.

והעטרת ישועה מדזיקוב זי"ע סיפר בשם זקינו הרה"ק מראפשיץ זי"ע כי העטרת צבי הי' בילדותו בלובלין בליל פורים והי' הולך הנה והנה לפני בית הרב הקדוש ומקטרתו בפיו וראה איש ואשה מעוטפים נכנסו אל הבית והתמהמו שם זמן רב וכאשר ראה אותם יוצאים מן הבית נכנס אל הרה"ק ואמר לו החוזה בזה"ל: "אָה אשאד וואס ביזט פריהר נישט אריין געקומען עס איז דא גיעווען מרדכי ואסתר", והעטרת צבי עשה עצמו כאלו לא ידע ולא ראה מאומה ובאמת ראה אותם בבואם ובצאתם.

מתנה מן השמים

העטרת צבי הי' לו תקופה אחת קודם שנתפרסם בעולם שהי' עני ואביון ל"ע ופעם היצר לו כ"כ עד שאמר: רבונו של עולם ווי לאנג נאך וועל איך נאך ליידען אזא ענייות, בלילה כשישב ועסק בתורה כדרכו לאור הנר, וכלה הנר, והלך לחפש איזה נר, ולפתע נצץ מן הארון שבחדר אור חזק, ניגש לשם וראה אבן טובה מונח שם, והבין שהוא שווה סכום עצום נסע ללעמבערג לסוחר אבנים אחד ושאל אותו כמה הוא שווה שאל אותו הסוחר אם יש ברצונו למוכרו אמר לו לא אך אעפ"י כן רוצה לידע כמה הוא שוה אמר לו הסוחר כי כל העסטרייכ'שע מלכות עם כל הרכוש של המדינה אינו מספיק לשלם בעד אבן זה ושאל ג"כ לכמה סוחרים אחרים וכולם אמרו לו כזה, התיישב בדעתו כי קודם שיקח אותו ישאל בשמים אם יקח אותו או לא ועשה פעולות לזה ושאל שאלת חלום אם יקח אותו והשיבו לו שהברירה בידו להניח ברשותו

את האבן ועל ידה להגיע לעושר רב, או לקבל מוח כמוחו של האר"י הק' ולהיות עני כל ימי חייו מיד בחר במוח כמוחו של האריז"ל, ושאל מה לעשות עם האבן, והשיבו לו מן השמים שיזרקו בחוץ השמימה וכן עשה, ופרח כמו ניצוצי אש עד שלא נראה עוד, והודיעו לו מן השמים שהאבן הזה הי' אבן אחת מן השתים עשרה אבנים של החושן והגם שמן השמים מיהב יהבו משקל לא שקלו (תענית כ"ה) פונדעסטוועגן בי איהם האט מען דאך צוגענומען.

המהלך על כנפי רוח

פעם נסע העטרת צבי זי"ע לאיזה עיר והאכסניא שלו הי' באיזה דירה חדשה ובזה הבית הי' מרפסת שלא הי' עדיין על זה מעקה והעטרת צבי נפל בדבקות והלך אנה ואנה ויצא על המרפסת ולא הרגיש כי אין שם מעקה והלך הלאה על האויר בדביקות, ולמטה נתקבצו אנשים לראות איך שהעטרת צבי הולך באויר, והתלמידים עמדו בפחד כי באם יקיץ עצמו מהדביקות יכול ליפול ח"ו והתפללו שהשי"ת יתן במחשבתו לחזור להבית ואכן חזר להבית וסגרו תלמידיו הדלת אחריו שלא יצא עוד פעם וכשסיפרו לו שהלך באויר שינה את אכסניתו כי לא רצה לישאר במקום סכנה.

משדד מערכות

מרן הק' מלובלין זצוק"ל, בשנה האחרונה לימי חייו בירח מרחשון במוצאי שבת קודש זמן קידוש לבנה, התקשרו השמים בעבים וגשם שוטף, ולא היה לבנה, והוליך רבינו צבי בידו את רבו מלובלין אחר הבדלה מבית המדרש לביתו כי לא היה רבו בקו הבריאות, ובלכתם אמר מרן מלובלין: "אצינד וואלט אונז בעדארפט רבי הערשעלע זידיטשוב'ער געבען א לבנה", ותיכף לקח רבינו צבי את רבו, והוליכו בחזרה לבית המדרש, והעמידו אצל חלון הראשון, ואמר הא לכם לבנה יפה וקידש הלבנה מתוך החלון, והיה לפלא מיוחדת שהחלון הזה היה באותו הצד אשר משם לא נראית הלבנה מעולם, ואמר מרן הק' מלובלין אחרי קידוש לבנה אתם תדמו כי רבי הערשעלע הפך כותלי בית המדרש לא כן הוא רק רבי הערשעלע הפך כל מערכת השמים, עד שהלבנה תאיר אצל חלון זה שלא נצטרך להטריח יותר בחולשת כוחינו לחלון הרחוק.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בשנת תקצ"א בעת ששלטה החולי רע וחללים רבים הפילה רחמנא ליצלן, וביום אחד הגיע לרבינו צבי מכתבים מרורים מאנשי בריתו, מרחוק ומקרוב, מחוזק החולאת רחמנא ליצלן, ונמסרו לו המכתבים בבית מדרשו בעמדו עוד מעוטף בטלית ותפילין, ותציקהו רוחו בצערן של ישראל, והיה בצאתו מבית המדרש מעוטף בטלית ותפילין כמנהגו, ובעברו לפני המזוזה נתן ידו עליה, ואמר בזו הלשון "הריני כפרת כל ישראל".

בשבת שאחר זה בלבשו הטלית של שבת קודם התפילה, ראה כי ציצה אחת נפסלה, והוכרח לקחת הטלית של חול, ואמר אז: "הנה בשבוע הבאה יהיה איזה חדשות" ובשבוע הבאה נפטרה זוגתו, הרבנית הצדיקת מרת רחל פערל עליה השלום בהחולי רע רח"ל, ואחר כך נחלה הוא בעצמו באותה החולאת, ולא היה יכול לשבת בשבת בסעודה שלישית כמנהגו בקודש.

בשב"ק ז' תמוז תקפה עליו מחלתו, וביום ג' עשירי לירח תמוז הוקלה עליו המחלה, ושאל לחתנו הק' מראזלא: אם אדם רשאי למצוא בעצמו איזה מעלה טובה, וחתנו החכם הק' הנ"ל המציא לו תיכף על פי התורה, כי רשאי, ואחר זמן מה אמר לחתנו הנ"ל, הן בדקתי כל שנותי, וחפשתי מכל צד, ולא מצאתי בי שום מעלה, רק מה שהשיא ארבעים יתומים, ובכל עת שעשה נשואין לאחד מצאצאיו השיא יתומה גם כן, ונתן להם נדן ומזונות על שלחנו. כעבור איזה שעות התחיל לקונן בזה הלשון: "רבי שמעון בן יוחאי מיט די זוהר'ס ווער וועט אייך נאך אזוי לערנען ווי אונז, נעכט מיט טעג גייט'ס ארויף קלאגן, וועך וועט אייך נאך אזוי אבפיהרען ווי אונז", ואמר אחר כך תורה, וביאר המדרש כך דמך רבי אבהו אחזו ליה י"ג נהרי אפרסמון, אמר להון אליך דמן אמר ליה דידך אמר אלין דאבהו, ואני אמרתי לריק יגעתי להבל כחי כליתי וכו' ובתוך הפירושים על זה אמר הפירוש אשר הצדיקים אף בעולם העליון חושדין את עצמן, אולי כל המדריגות שלהם הוא מעולם התוהו ובוהו, אולי חס ושלום לא זכו עוד אל האמת, וזה פירושו כל אלין דאבהו מלשון בהו וכו' ובאמצע הדרוש עלתה נשמתו השמימה אור ליום י"א תמוז שנת תקצ"א, ועם פטירתו לחיי העולם הבא נעצרה המגיפה.

בספר זוהר חי (פר' בשלח עח:) מספר תלמידו הרה"ק רי"א מקאמארנא זי"ע, כי הרה"ק סיים כתיבת ספרו על הזוה"ק בתיבת "קדוש" – "ובערש"ק שנת "כימי צאתך" (תקצ"א) סיים חיבורו בשלש קדושות ובשבת נחלה, ונגנז בליל רביעי י"א תמוז, ועמדתי אצלו בעת ההוא ואמרתי כמה תשבחות והיה מלהיט ומאיר וכל הבית היה מלא אור ונשמות, וברעו עילאה אסתלק לרעו דלעילא, קדוש, קדוש, קדוש".

בספר דברי תורה מהרה"ק ממונקאטש כתוב וז"ל: שמעתי מאדמו"ר הרה"ק ר' יחזקאל שרגא זי"ע משינאווא שאמר כי מי שהוא בחו"ל שאי אפשר לו להיות בל"ג בעומר במירון, עכ"פ יהי' בזידיטשוב בי"א תמוז ביומא דהילולא על ציון הרה"ק בעל עטרת צבי זי"ע, וירגיש טעם מעין זה, עכדה"ק. וידוע כי מאמרי צדיקי אמת כאלו כל דבריהם כגחלי אש וטובא גניז בגווי' וליכא מידי דלא רמיז באורייתא, וי"ל עה"כ גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו, כי ג'דלו ל'ה' ר"ת ל"ג בעומר, את"י ר"ת י"א תמוז, ונרוממה שמו יחדיו, שיבוא מזה התרוממות וקידוש ה', עכ"ל.

מורשתו הרוחנית

השאיר אחריו ברכה הרבה כתבים שמהם נדפסו ספריו הקדושים: "עטרת צבי" על זוה"ק, "צבי לצדיק" על תיקו"ז, "פרי קודש הילולים" על פע"ח, "בית ישראל", וספר "סור מרע ועשה טוב".

י"ב תמוז

הגה"ק רבינו יעקב אשכנזי זי"ע
"בעל הטורים"

מתולדותיו

רבינו יעקב בעל הטורים נולד באשכנז בשנת ה' אלפים כ"ט לאביו רבינו אשר הרא"ש ז"ל, כבנו השלישי בין שמונת (ובספר היוחסין שבעת) בניו הגדולים של הרא"ש ז"ל, הראשון רבינו יחיאל ומביאו הטור פעמים רבות ונפטר על פני אביו, (ובא בחלום לאביו וא"ל שהי' ראוי להיות מבני עלייה אלא שדחפוני מפני שלא היי לי בנים), ור' שלמה החסיד ומת גם הוא בחור, ואחריו רבינו יעקב בעל הטורים, ר' יהודה הי' הרביעי, וגם אותו מזכיר אותו הטור עיין בטא"ח בה' ר"ח סי' תי"ז שכ"ב שם ושמעתי מאחי ה"ר יאודה טעם לדבר וכו' (הוא הי' חתנו של אחיו רבינו יעקב, וכתב בספר יוחסין שבזמן צרה הרגו עצמם רבינו יהודה ואשתו וחמותו אשת רבינו יעקב בעל הטורים בטולישלא, עיין שה"ג חלק גדולים מערכת י' אות י"ז), ר' אליקום, ר' משה, ור' אלעזר, ור' שמעון, שהי' כולם חכמים בטוליטולא, וחברו פסקים ושיטות על גמרא ולא נמצאו אצלנו כי אבד זכרם מהזרע הקדוש הזה וחבוריהם (סדה"ד ה"א פ"ח), את תורתו למד אצל אביו הרא"ש ז"ל ומפי אחיו הגדול ר' יחיאל ז"ל.

הוי גולה

עקב הגזירות והרדיפות שעלו בעת ההיא על עדת ישראל במדינת אשכנז עבר עם משפחת אביו מאשכנז לספרד, כמה שנים התעכב בברצלונא אצל אחיו הגדול רבי יחיאל, לאחר שמת אחיו עבר לטוליטולא (שולידו) מקום מגורי אביו הרא"ש. הי' דואג מאד לקרוביו ולחבריו שנשארו באשכנז, וביקשם שיעזבו גם המה את מדינת אשכנז, וז"ל במכתבו אשר כתב לאחד מרבני אשכנז משנת פ"ט: אם תרצה לבוא לארץ הזאת (ספרד) אבקש לך מנוח אשר יטב לך, ידעת שאסור לאדם אפילו לעבור במקום סכנה, כ"ש לדור בארץ גזירה כל שחייו תלויים לו מנגד יומם ולילה, ואם יש מקרובינו שם, מי יתן שיבואו הנה, כי כל מי שיוציא נפש משם הוא בעיני כאילו מציל נפש מישראל, עכ"ל.

תורה מתוך הדחק

למד תורה מתוך דוחק גדול, שהי' עני גדול כל ימיו כמו שכותב בספרו הגדול "טור" (סי' רמ"ב) וז"ל: וכמה פעמים נשאתי ונתתי בדבר לפני א"א ז"ל כמוני היום שיש לי מעט משלי ואינו מספיק לי וצריך אני לאחרים, אם אני בכלל עשה שבתך חול ואם לאו השיבני דבר ברור, עכ"ל, [בספר אור הגליל מביא מגדלותו של הגה"ק ר' עמרם חסידא זצ"ל בעודו ילד, מביא שם שבילדותו קבע אתו אביו שיעור טור אורח חיים הלכות שבת, כשלמדו בסימן הנ"ל, פנה לפתע לאביו יוצא מכאן שגם הרא"ש לא הי' לו צרכי שבת, כי אחרת הי' נותן לבנו שיקנה לצרכי שבת, והרי הדבר נורא, קרא הקטן בהתרגשות, שני גדולי עולם אלה מגדולי הראשונים ענקים בתורה ועשירים בחכמה ולא הי' להם לצרכי שבת, עכ"ל, א"ה דבספר היוחסין כשמדבר מהרא"ש כותב וז"ל: והי' לו עושר ושבע בנים ובנות ג"כ], לא רצה לקבל עליו שום משרת רבנות כי לא רצה להנות מקופת הקהל ועסק במסחר זעיר, אבל הי' חבר באחד מבתי הדינים שבעיר, אפילו לאחר פטירת אביו לא מילא את מקומו של אביו רק אחיו הצעיר ר' יהודה הוא אשר מילא את מקום אביו בטוליטולא.

טעם לחיבורו

סיבתו של רבינו יעקב להחיש את ספרו היתה, כי באותו הזמן הונהגו בכמה קהילות בספרד להורות אלא על פי ספרו של הרמב"ם, ואחרי מות הרא"ש החליטו גם מנהיגי קהילות טוליטולא להתקין בעירם הסכמה זו, באמרם שנתרבה המחלוקת בין פוסקי הדיינים זה אומר בכה וזה אומר בכה, על כן הסכימו להורות על פי הרמב"ם בלבד, זולת במה שחולק עליו רבם הרא"ש יעשו כדבריו, ר' יהודה בן הרא"ש שישב על כסא הרבנות העיר במקום אביו, הוכיח את מנהיגי הקהל בדברים קשים, שבמקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אין רשות לאדם לפסוק מדעתו כאחד מהם בלי ראיות, ואף הזהיר באם ינהגו כך יפרוק מעליו את עול הרבנות, גם רבינו יעקב שגר שם באתו זמן חיזק את טענת אחיו, כמו שכותב בהקדמה לחלק חושן משפט וז"ל: ובראותי אני יעקב בן הר"ר אשר ז"ל כי בעונינו חרב מקדשינו ובטלו כל אלה ואין לשכה ואין סנהדרין איש הישר בעיניו יעשה, ומי יאמר לו מה תעשה יש אשר ידרוש דבר משפט, ולא ישכון עליו ענן אורו, כי קט מהשיגו שכלו, ויש אשר ישכון עליו ענן אורו, אבל הוא ברצונו יחשיך מאורו, כי יראת הדין מתוחה כנגדו יאמר משפט אבחרה לי בדבר אחד מהמחברים ובהם אדברה ויורה לי ומקלי יגיד לי, עכ"ל, על כן נתעורר לחבר את ספרו הגדול שימצא בו הדיין את רוב דעות הראשונים ואת ההכרעה הנכונה על פי מסקנת הרא"ש.

ארבעה טורים

כדי להקל מעליו את מלאכת סידור של ספרו הגדול עשה תחילה קיצור מהלכות אביו הרא"ש ומתשובותיו בשם "קצור פסקי הרא"ש", וזה הכשיר לו את הקרקע לבנינו הגדול, כשם שפירוש המשניות שימש להרמב"ם הכנה לחיבורו הגדול משנה תורה, אבל יש הבדל בין חיבורו לחיבורו של הרמב"ם שכתב את ספרו כמו שכתב הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל לא סימן ט ד"ה מה שכתב) וכן טועים כל המורים הוראות מתוך דברי הרמב"ם ז"ל ואינן בקיאין בגמרא, לידע מהיכן הוציא דבריו, טועין להתיר האסור ולאסור את המותר. כי לא עשה כשאר המחברים, שהביאו ראיות לדבריהם והראו על המקומות היכן דבריהם בגמרא, ומתוך זה יכול לעמוד על העיקר ועל האמת. אבל הוא כתב ספרו כמתנבא מפי הגבורה, בלא טעם ובלא ראיה, עכ"ל, וכידוע שסוף ימיו ביקש להשלים את ספרו ולהוסיף עליו מראה מקומות, אבל רבינו יעקב נזהר הי' בתחלה בזה, וציין בספרו את מקורותיו, והביא גם דעות שונות בין הפוסקים, עוד

חילוק יש דהרמב"ם כתב כל הלכות אפי' שלא שייך בזמן הזה משא"כ הטור היא מיוסד רק על הלכות הנוהגות בזמן הזה,

חיבורו מחולק לארבע טורים כדבריו בהקדמה לחלק ד' וז"ל: ובו נשלמו ארבע הטורים, אשר חצבתי בעזרת שוכן מרומים: הטור האחד "אורח חיים" שבו נתתי את הברכות ואת התפלה והלכות שבת ומועד ומשפטיהן, וקראתיו אורח חיים כי ממנו תוצאת חיים, והטור השני, "יורה דעה" ההולך קדמת "אסור" להורות את בני ישראל המותר והאסור וקראתיו יורה דעה כי הוא יורה דעה ויבין משפט, והטור השלישי "אבן העזר" שם עשיתי לאדם עזר כנגדו גם כשלחה איך יגרשנה מנגדו וקראתיו אבן העזר יען כי הוא להועיל גם לעזר, והטור הרביעי "חשן משפט" שם חקקתי חוק ומשפט, עכ"ל,

הספר אך יצא לאור העולם נתקבל ונתפשט מהר בכל תפוצות הגולה, גדולי חכמים כתבו הגהות וביאורים על הטורים, עיקר פירסומו של הטור נעשה ע"י מרן רבינו יוסף קארו בספרו הב"י והרמ"א בספרו "דרכי משה" על הטור, "וגדולי דורות עשו חיבור עליו כמו מהר"י אבוהב ומהר"י ן' חביב ומהר"ם אלשקר. וזכה מרן בית יוסף שחיבורו יצא לאור ונתפשטו לכל ישראל ואחריו הרב דרישה והרב בית חדש" (שה"ג חלק גדולים מערכת י אות רח), "ולגודל קדושת נשמתו ונשמת מרן זכו שכל מורה הוראה בריש כל מראי"ן לקוחים הם בידו טור ובית יוסף ומבלעדם לא ירים איש את ידו בהוראה, והרב ברכת הזבח בתשובתו הובאה בספר נחלת שבעה שו"ת סי' נ' כתב לו שימכור ספרי האחרונים ויקנה טורים ובית יוסף, (שה"ג חלק ספרים מ ערכת ט אות יז),

שמעתי בשם אדמו"ר (השר שלום) מבעלזא זללה"ה שאמר שכל היראת שמים שלו הושפע עליו מחמת התמדתו בלימוד הטורים עם פירוש הב"י, ובפרטות בלמדו טור או"ח הי' שואב יראת שמים במדה גדושה, הוסיף על זה הגאון המהרש"ם זצ"ל, אני שמעתי כי פ"א הי' לבנו הגה"ק מהר"י חולי קדחת רח"ל, ונודע ומפורסם ובדוק ומנוסה אצלי כי בבא חולי כזו לפני מרן זי"ע ואמר שלא יהי' עוד, חלפה והלכה לה המחלה תיכף ומיד, ובבוא בנו הנ"ל לפני אביו אמר לו כדרכו ולא הועיל, ובא שנית אמר השר שלום "כי בטור וב"י יש כל מיני רפואות ויש סימן א' המסוגל שאם לומד סימן זה אז יש בכוחו לגרש מחלה הנ"ל וזה זמן רב לא למד סימן זה" וחזר ולמדו, ואז אמר לו כדרכו ותיכף פסקה המחלה (דברי יצחק דף ט"ז אות מ), הגה"צ רבי מרדכי חיים מסלאנים זצ"ל סיפר ששמע מהרה"צ ר' שמואל העלר זצ"ל רב של צפת ת"ו שללמוד טור וב"י זה מסוגל לאריכות ימים, ומעשה שהי' הרה"צ ר' שמואל חולה אנוש ובא אליו הב"י בחלום ואמר לו שילמד טור וב"י ועי"ז יבריא, הגה"צ רמ"ח שלמד כסדר טור וב"י חי פ"ו שנים, הגה"צ ר' שמואל חי פ"ו שנים, והב"י עצמו יש ספק אם חי פ"ו או פ"ז שנים (לד"ב בשם רשא"ל), פ"א בא הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע אצל הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע ואמר לו כי הרה"ק ר' יוסף קארו בא אליו בחלום באלו הימים וא"ל כי מי שישקוד על חבורו הבית יוסף וילמוד ויגמור בשנה זאת כל הארבעה טורים עם הב"י הוא מבטיח לו שיזכה בשנה זאת למדרגת גילוי אליהו ז"ל, הגה"ק ר' משה בנו של הרה"ק מטשערנאביל שהי' עומד שם בשעת מעשה לקח את הדברים אל לבו וישקוד על לימוד הטור עם הב"י וגמר באותה השנה כל הד' טורים עם הב"י וזכה בשנה ההיא למדרגת גילוי אליהו ז"ל (ספורים ומאמרים יקרים, סקוו ער).

בעל הטורים

ורבינו יעקב כתב פרפראות על התורה. ולפי מ"ש בהקדמתו מוכח שזה שבידינו אינו כל החיבור בשלמות אפס קצהו וכוונתי אל האמת, כי נמצא החבור בשלמות בעיר מנטובה והוא פירוש גדול כמו שלש מאות פוליו"ס [דפים], ובתחלת הפרשה כותב הגימטריאות וטעמי המסורת ואח"כ חוזר על כל הפרשה ומפרש כל פסוק הדק היטב. ועל הרוב מביא פירש"י והרמב"ן ושקיל וטרי עליהם ולפעמים מביא דברי הרב אברהם ן' עזרא. ובהקדמתו הפליא בשבח פירוש הרמב"ן. (שה"ג חלק גדולים בערכו), פ"א אמר הרה"ק בעל התפארת שלמה זי"ע בדרך צחות מה זה שבעל הטורים לא הי' לו שם אחר לקרוא את מה שחיבר על התורה, רק בשם בעל הטורים והלא אין זה שם הספר אלא הוא תואר המחבר, לידע מי הוא המחבר והלא כמה מחברים שהיו עד ימיו ואשר היו אחריו כולם בשם יקראו לספריהם שמם הנאות להם, והוא לא מצא לספרו שם, ואמר הרה"ק דהטענין הוא, יען שהספר בעל הטורים הוא כולו אך גימטריאות ונוטריקון אשר עינינו רואות שכמה בדחנים קלי הדעת יאמרו ג"כ גימטריאות ונוטריקון בבדחנות, והם דברים נפלאים, חשש המחבר אולי ברבות הימים יזלזלו בספרו ח"ו ויאמרו מי יודע מבטן מי יצאו הדברים לכן בכוונה חתם עצמו על ספרו בשם בעל הטורים, למען דעת כי המחבר הזה הוא אשר חיבר ארבעה טורים, אשר כל בית ישראל נשאן עליהם ומפיהם אנו חיים (ספרן של צדיקים, ח"ב דף כ"ג).

ובא השמש

רבינו יעקב בעל הטורים נסע מאשכנז לבא לארץ ישראל ובעיר כיא"ו נתבקש בישיבה של מעלה והיתה מנוחתו כבוד (שה"ג חלק גדולים בערכו), והביאו אותו לקבר אביו, וזה אשר חרות על מצבת קבורתו: עדה המצבה הזאת, מחזה עליון לחזות, כי תחתיה נגנז איש תם יושב אהלים, רב פעלים, צדיק מושל ביראת אלקים הר' יעקב בן הרא"ש ז"ל, אמרת כטל תזל, מפי ספרים אשר חיבר בשפה ברורה, פירוש לפסקים ולתורה ופסקים לשלשלה סדרים, ומלאכת ארבעה טורים, אבן העזר וחושן משפט לנחשלים, יורה דעה ואורחות חיים לנכשלים, כל ימיו היו מכאובים וסבל יסורין בחבה ונפטר באהבה רבה, וביו"ב בתמוז הובא עד אביו הרא"ש ז"ל לשכב אצלו בקברו אשר קרה לו, ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים.

וזאת התורה אשר שם משה
לפני בני ישרא"ל

באותות יקר ורבותא, שבחי תודה נקריב בהדרתא, מלא חפני טיבותא, לרום האי מעלתא, איש המורם מעם ברב פעלתא, מגדולי תומכי אורייתא, תורה וגדולה משולבות אצלו, מה טוב חלקו וחבלו, מפורסם במעשי הצדקה וחסד, ותיק וחסיד אשר עם קונו מתחסד, אוצר כל כלי חמדה וסגולה, שמו נודע לשם ולתהלה, עומד לימינינו בכל עת ועונה, בדעת ובתבונה, שמו משבחים בשפתי רננה.

הרבני הנכבד כש"ת

מוה"ר ישראל ארי' פישער הי"ו

מגדולי תומכי קהלתינו הק' פעיה"ק ת"ו

מפארי ונכבדי קהלתינו הק' בבארא פארק יצ"ו

מרשות הקל הגדול הגבור והנורא, שהחיינו וקימנו ביראתו הטהורה, אשר זוכה לשמוח בשמחת התורה

חגיגת הכנסת ספר תורה

ביום חמישי לסדר "זאת חוקת התורה" • לבית מדרשינו ברך משה פעיה"ק ת"ו

בשכר זה תזכה מקל נורא, לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה, ומקימי מצוה בתוך עם יפה וברה, ותזכה לשמוח בשמחת בית הבחירה, ופנוך להאיר באספקלריא המאירה, שמחו את ירושלים וגילו בה מהרה, ובראשינו מלכינו עמודא דנהורא, בקרוב בימינו בקיבוץ שה פזורה, אמן

הכו"ח בברכת ציון וירושלים

הנהלת הקהילה

פעיה"ק ירושלים תובב"א

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ ה' עֵת רָצוֹן - בְּעִדָּן צַלּוֹתָא דְמִנְחָה רַעֲוָא דְרַעֲוִין

תפילת מנחה דשבת קודש

מעלת וקדושת הזמן ◇ אמירת ואני תפלתי ◇ פתיחת הארון ◇ קריאת התורה

מעלת וקדושת הזמן

קדושת זמן מנחה שבת

ביומא דשבתא כד מטא עידן דצלותא דמנחה, רעוא דרעוין אשתכח, ועתיקא קדישא גליא רצון דיליה, וכל דינין מתכפיין, ומשתכח רעותא וחדו בכלא. (זוה"ק ח"ב דף פח:). ובתרגום 'הסולם': ביום השבת כשמגיע שעת תפילת המנחה, רצון הרצונות נמצא, ועתיקא קדישא מגלה הרצון שלו, וכל הדינים נכנעים, ונמצא רצון ושמחה בכל.

(זוה"ק - ח"ב דף פח ע"ב)

כל רוגזא אתעדי

דודאי לאו צלותא דמנחה דשבת כחול, בגין דהא בחול בשעתא דמנחה תליא דינא בעלמא, ולא איהו עת רצון, אבל בשבת דכל רוגזא אתעדי וכלא אתכליל כחדא.

(זוה"ק – פרשת תרומה דף קנו ע"א)

תכלית כל העליות

עליית העולמות בתפלת מנחה של שבת, היא תכלית כל העליות.

(שער הכוונות - דרושי קידוש ליל שבת דרוש א)

בימי החול זמן הדין מ"מ הוא בשבת עת רצון

הנה בימי החול בעת המנחה הוא עת צרה, שכל הדינין מתגלין אז, אבל במנחת שבת נקרא עת רצון כנז' באדרא (זוטא דף רפה:), ולכן אנו אומרים פסוק 'ואני תפלתי', להורות כי אף על פי שזמן המנחה בימי החול הם דינים קשים, אמנם עתה בשבת הוא עת רצון רחמים גמורים.

(שער הכוונות - מנחת שבת עמ' קא)

יזהר מאד כי היא עת רצון

ויזהר מאד בתפלת המנחה, כי היא עת רצון, ויאמר בריך שמיה בהוצאת ספר תורה, ואחר כך יכוין מאד באמירת צדקתך.

(מורה באצבע, להחיד"א – סי' ד אות קסא)

יכולים ע"י שמחה להשפיע בני חיי ומזוני

שבת היא בחי' כלה מלכתא, ובפרט בשעת מנחה, שאז היא רעוא דרעוין יכולים על ידי שמחה אמיתית בנקודת הלב, להשפיע כל טוב בבני חיי ומזוני ולהשפעות שלעתיד לעולם הבא.

(ברכת דוד - שבועות בד"ה וזהו כי צד)

ועוד יש סוד עצום לחכמי האמת בפנים חדשות של שבת שייך בסעודה שלישית בשוה לשאר סעודות. ומיסדי התפילות שלנו קבעו במנחת שבת פסוק "פני ילכו והניחותי לך", לרמוז העברת פנים של זעם המתעוררים בחול כי ינטו צללי ערב מפחד יצחק שתקן תפלת המנחה, ובסוד פנים חדשות המתחדשות ברחמים בשבת באותה שעה מנוחה וקדושה לעמו נתן.

(שו"ת רמ"ע מפאנו - סימן מ)

מנחה

בעת רצון דמנחה של שבת, שבו תהי' הגאולה ב"ב אמן.

(סידור יעב"ץ - מנחה דשבת עמוד תתכז)

איתא באבות (פ"א מי"ד) אם לא עכשיו אימתי, אמר החידושי הרי"ם שזה נאמר על זמן המנחה בשבת, סעודה ג' רעוא דרעוין, ויכול לעורר הכח מן השמים לעזור לו.

(בית ישראל – פרשת יתרו תשיג-תשכ)

בכל שעת זעם מתגלה בחינת מנחת שבת

קבלה מפי מוזלה"ה (בעל ישמח משה) ומפי ספרים, כי באותה שעה שזועם, היה צריך לאכפיא דינין לבלי לזעום, אז נתגלה בחינת רעוא דרעוין עתיקא קדישא כמו בשעת מנחה בשבת קודש.

(ייטב לב - פרשת בלק)

אין למחשבה תפיסה כלל באור מנחת שבת

ואין למחשבה תפיסה כלל, באור הקדושה שמאיר עתה בעת הזו [בעת תפלת המנחה של שבת קודש] מאת מלך הכבוד בעצמו, והוא נכתר ומעוטר בכתרי מלכות הנוראים ונפלאים, שאינן מתגלין כי אם בעת הזאת. ולכן מקצרין בהתפלה ואין אומרין רק ההכרח גדול, וזאת בדיבורים מועטי מעוטי הכמות ורבי האיכות, באתה אחד ושמך א' הידוע למביני מדע, ותיקף אנו שבין דרך רצוא ושוב להתחיל לדבר מדברים שלמטה ומי כעמך ישראל וכו', ומסיימין ועל מנוחתם יקדישו את שמך, כי אין לנו כח כי אם לקדש ומהות הקדושה נעלם מאתנו.

(סידורו של שבת – שורש ט ענף א עלה ה)

עת רצון לבקש על בנים

צריך טעם באמת, מאי טעמא לא התפללה חנה על בנים עם הציבור בשחרית, אדרבה בשעת מנחה דינין שריין בעלמא. ויתכן שהי' אז ראש השנה בשבת, ובשבת במנחה מעורר רצון העליון ביודע ליודעים, ובקשת בנים צריך התעוררת רצון העליון, דבני חיי ומזוני במזלא תליא שהוא מזל העליון ביודע.

(דרשות חתם סופר - ח"ב דף שנט טור ג)

נס דפורים בכח תפלה זו

ידוע שעיקר תוקף נס פורים, נעשתה באותה סעודה שנשתכר אחשורוש ונהרגה ושתי, ומזה נשתלשל אחר כך לקיחת אסתר ותליית המן, עד כי ליהודים היתה אורה ושמחה. ויתכן שכל זה נעשה על ידי תפלת מנחה ביום שבת קודש, כי מצינו בדברי חז"ל (תענית כה:) שדרך מלכים לאכול סעודתן בתשע שעות ביום. והוא עיקר זמן תפלת המנחה כדאיתא בשו"ע (או"ח סימן רלג ס"א), ואיתא בגמרא (מגילה יב:) אותו היום שבת היה, עי"ש. ומצינו (תרגום אסתר א, י) כי במשך סעודתו של אחשורוש היו הצדיקים מרבים תפלה ותחנונים לפני השי"ת, וביום השביעי נתקבלה תפלתם. ולפי זה מסתבר שסעודת אחשורוש והריגת ושתי היתה ביום השבת בזמן המנחה. ולפי זה י"ל כי באותה שעה ביום שבת קודש לעת המנחה, שהוא עת רצון וזמן מסוגל לקבלת התפלות כמבואר בזוה"ק (יתרו דף פה:), נתקבלו תפלתן של הצדיקים לפני ה' ונפתחו שערי שמים להושיע את ישראל בגאולה וישועה, ובאותה שעה נעשה עיקר תוקף נס פורים.

(ברך משה - פורים עמוד עה)

שמעתי מפי אדומ"ר הרב הקדוש בוצינא דנהורא איש האלהים נזר הקדוש המנוח מוהר"ר יחיאל מיכל זללה"ה מגיד מישרים מק' זלאטשוב וכו'. עתה בעת תפלת המנחה שאנו עומדים במקום גבוה ונורא מאד ומעטרין את המלך מלכי המלכים כביכול ב"ה בעטרות וכתרים גדולים. בתפלה ובקדושה של התפלה. כלום אנחנו יכולין לעשות דבר ולדבר אף דיבור קל מרוב יראת הקדושה אם לא מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו וכו'.

(סידורו של שבת - שורש ט ענף א עלה ב)

במנחת שבת היא עת רצון כמ"ש דבי' רעוא דרעוין ולית זעפין. דהנה בכל איש ישראל יש רצון אליו ית'. ומי שאין לו רצון כראוי יש לו רצון לבוא לרצון אמת. וכמו כן בשמים כביכול הקב"ה רוצה בישראל. אף כשאין ראוין חפץ להיות לו רצון עליהם והוא רעוא דרעוין. והפי' שמקבל עתה גם זה

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

עיקר עבודות שב"ק להיות מצפה ושמח בהגאולה ובכל שבת נתגלה הקדושה העתידה להיות בביאת הגואל

ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער, עפ"י המבואר במ"א **כי עיקר העבדות של הצדיק ביום השבת להיות עומד ומצפה על גדלות הבורא ב"ה מה שיהי' לעתיד במהרה**, וז"ש המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדושתו ביום השבת שמך כו' יתקדש כו', וזה ג"כ מעין עוה"ב יום שבת מנוחה, **כי בשבת מתעורר הקדושה העתידה מה שנזכה בביאת הגואל ב"ב, וז"ש ישמחו במלכותך שומרי שבת, לשון ואביו שמר את הדבר עומד ומצפה על הגאולה לגדלות הבורא ב"ה, עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך, פי' גם עתה יתענגו וישישו וישמחו ביום השבת מתענוג הגאולה העתידה**, מטובך, טובת הבורא ב"ה כמבואר, וז"ש והראנו ה' בנחמות ציון עירך כמ"ש בגמ' כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה גם עתה בנחמתה, וזה **והראנו ה' אלהינו בנחמת ציון עירך תיכף בעוה"ז נראה עין בעין, מעין עוה"ב יום שבת מנוחה**, וז"ש הפ' שהתחלנו, ואשד הנחלים פי' השפע היורד אשר נטה לשבת אותיות לשבת מה שיהי' לעתיד לבא יום שכולו שבת, ער אני רואה עתה עין בעין כמ"ש אני ישינה ולבי ער, וז"ש בזוה"ק לאיברי לא גליתי ללבי גליתי, פי' לאותם האנשים ההולכים תמיד במחשבות לבבם עומד ומצפה לישועת השם ית' עיניו הרואות גם עתה התגלות אלקות שיהי' לעתיד לבא.

תפארת שלמה

הרצון שיש בפשוטי בנ"י לבוא אל הרצון כנ"ל ולכך לית זעפין.

(שפת אמת - פרשת לך שנת תרלה)

אלה תולדות נח. כתוב בזוה"ק (ח"ג רנו. ות"ז נד:) 'נח' דא שבת דביה נייחא. 'תחתים שנים ושלישים' זהו כנגד מחשבה דיבור מעשה – נצח הוסד יסוד, שהוא נגד חקל תפוחין קדישין – ליל שב"ק ויום שב"ק וישב"ק לעת ערב (עי' ספה"ק מאורי אור מערכת ה אות לד). בליל שב"ק אז יש הארה מורגשת, שכל אחד מרגיש קדושת שבת שיוצא מן החושך לאור, וזהו כנגד מעשה בפועל, ולכן בליל שב"ק כל אחד ואחד מרגיש, ואפילו מי שאין לו לא לב ולא מח יכול להרגישו, וזה נקרא 'תחתים'. ו'שנים' זהו יום שבת קודש, שהוא כנגד דיבור שלדבר צריך לשים לב יותר, וכן כאן צריך לשים לב להרגיש הקדושה. 'ושלישים' זהו שב"ק לעת ערב – סעודה שלישית, שהוא נגד מחשבה שהוא גבוה יותר שנמשך מחכמה בינה ודעת, וזהו נגד 'קדישין' שאז הוא קודש, ולאו כל אדם זוכה להרגיש הקדושה, שצריך לשים לב ומח.

(בית אברהם, סלאנים - פרשת נח אות ג)

הנה אם חננך ה' דעת בסתרי תורה תשכיל לדעת ממאמרים הנכבדים האלה גאון עוזה של תפלה זאת בעת הזאת, אשר אין לך שעה בעולם עת רצון ורחמים כאותה שעה לקבול התפלות ולתקון עון קלקלת כוונת התפלות ביתר היתום אשר נפסלו מהכנם אל הקדש הפנימה. ועתה אם יתאמץ בכוונתו בתפלה זו בגילוי רצון עילאה דאשתכיך רוגזא ומתקבלת צלותא ימצא מזור וארוכה לו עלתה, להתקבל יתר תפלות אשר לא נתקבלו לו עד עתה מחסרון הכוונה או מהיותם נאמרות שלא עם הצבור, ובתפלה זו עתה בכוונה יש בה מהסגולה הזאת בתתו את לבו להעלותן, אכן לא ראי זה כראי זה, אבל סגולת שאר התפלות תועילו להוציא תפלות הפסולות ממחשכים ולהעלות ממקום פסולי המוקדשין בלבד, ובסגולת כוונת תפלת מנחת שבת עת רצון היא גם להיות נענה.

(חמדת ימים - שבת קודש פרק טז)

כל הכלים ניטלי"ם בשבת ודלתותיה"ן עמהן (שבת קכב:). היינו אף שבימי החול בא לדל"ת ולא עשה כמצווה, עכ"ז בשבת ניטלים למעלה ע"ד (ישעי' סג, טז) וינטלם וינשאם כל ימי עולם, וזהו הרמז ע"ל נ'טילת י'דים ר"ת ענ"י, היינו אף שהוא עני בא למעלה ראש מכח הגבהת ידיו, ע"ד (כתובות קו.) זקף עשר אצבעות וע"ד עשרה מאמרות, 'ואע"פ שנתפרקו בשבת', היינו שקלקל בשבת עצמו בדבור או במחשבה, והטעם 'לפי שאינו מן המוכן' היינו דכתיב (שמות טז, ה) והיה ביום הששי והכינו, ולזה שאין לו הכנה מוי"ו ימי המעשה, עכ"ז הוא תועלת גדול כשמכין בשבת עצמו, ובפרט במנחה הוא רעוא דרעוין, היינו שהש"י ב"ה נותן להם רצון טוב שנבקש ממנו שיענה אותנו ברצון שלו.

(דברי שמואל, ניקלשבורג – פרשת קרח עמוד קלז)

להעניים זמירות בפרקי תהלים לתוספת שבת

ומה טוב ויפה המנהג הזה [דהיינו מנהג אשכנז הקדמון לומר כל הקהל בנעימה איזה פרקי תהלים ידועים, בבואם בבית ה' בלילות למעריב מוצ"ש] כדי ללוות שבת שנקראת כלה מלכתא בשירות ותשבחות, וכדאיתא במדרש, ועוד כי ע"ז נתאחר המעריב ונתוסף מחול על הקודש, וגם כדי שלא יבואו לדבר בדברים בטלים, אח"כ מצאתי בכנסת הגדולה סימן רלה בעין מה שכתבתי.

(משנה ברורה - סימן רצג סק"א)

אבנט של שבת

בימי הקיץ הייתי כמה פעמים עם הגה"צ רבי נפתלי הירצקא העניג זצ"ל אבד"ק שארמאש בהקאנטרי, פעם ראיתי בשבת קודש אחה"צ כשהלכו להתפלל מנחה, והוא לא מצא את אבנטו של שבת, ולא נח עד שחיפשו בכל הבית עד שמצאו, ולא רצה בשום אופן לחגור האבנט של חול.

(נועם שיח, סאלקא – עמוד קפז)

ובהאי רעותא אסתליק משה (זוה"ק ח"ב דף פח:) שהוא בחי' רוח כנודע, (מקדש מלך שם), עלה ואיסתלק למעלה לרעותא ורצון עליון, ואז הוא בחי' מחשבה כנודע שצריך לכוון אז בעת מנחה יוד"ע תעלומו"ת, ובליל שבת מכוונים שועתינ"ו קב"ל, (שער הכוונות ענין ערבית ליל שבת דרוש ב), ושועה הוא קול בלא דיבור, ובבוקר מכוונים ושמ"ע צעקתינ"ו הוא בחי' דיבור, ובמנחה יוד"ע תעלומו"ת בחי' מחשב"ה, ועולין ממדריגה למדריגה עד בחי' רצון בסוד ענ"ג כנודע, לכן רצו"ן ענ"ג גימ' ע"ת עם הכולל. וזה שאומרים אז ע"ת רצון, וכולל כל העיתים, ולכן קו"ל דבו"ר מחשב"ה הנ"ל גימ' שב"ת עם הכולל, ואז נתגלה סוד המחשבה בכל בחינותיה, ואז באין לבחי' יראה אחר אהבה כנ"ל וכו'.

(שפת אמת, ברשואן - פרשת בראשית אופן טז)

אמירת ואני תפלתי

אעפ"י שאני אוכל ושותה אני בא להתפלל

אומר אשרי וסדר קדושה וקדיש עד לעילא. ואומר ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגו' (תהלים סט, יד).

ונהגו לאומרו, לפי שאומר במדרש ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר, ואני תפלתי לך ה' עת רצון. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אומות העולם כששותין ומשתכרים יושבים ומנגנים, ואין מזכירין שמך, ואני אף על פי שאני אוכל ושותה, אני בא להתפלל לפניך, ואני שואל ממך

עת רצון לכפר על העולם, ודוד היה מכנה הדבר כלפי ישראל ובעבורם היה מדבר.

(אבודרהם - תפלת מנחה של שבת)

בזמן מנחה בשבת עת רצון לבקש משאלות לבו

'ואני תפילתי לך ה' עת רצון', בזמן מנחה בשבת, ביומי חול בזמן מנחה, יש דינים בעולם, ואין זה 'עת רצון', אבל בשבת קודש אין רוגז מצוי, והדינים המתעוררים, מתחברים עם הרחמים ונכללים בו, ויש שמחה לכל וכו', והוא זמן ועת רצון לבקש משאלות לבנו, שנאמר 'ענני באמת ישעך'.

(עפ"י הזוהר - פרשת תרומה דף קנה ע"ב)

לעמוד באמירתה

ואני תפלתי וכו' נהגו לקום באמירת פסוק זה, והרב (דף סג.) חקר על זה, והאריך בטעם הדבר, והגאון בנו בהגדה (שם), הביא דברי הזוהר, וסיים, נשמע מזה המאמר הקדוש כי ואני תפלתי הוא ענין גדול ונורא, דהיינו ענין היחוד, ומעורר הרחמים והרצון, על כן ודאי מן הראוי ומן המחוייב הוא לעמוד בו.

(מחזיק ברכה, להחיד"א - סי' רצב ס"א)

בתפלת מנחה מתגלה רצון העליון

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה, (רעוא דרעוין) אימתי איתגליא, אמר ליה, בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא, אמר ליה, מאי טעמא, אמר ליה, משום דההיא שעתא ביומי דחול תליא דינא לתתא וכו' ובשבתא אתגליא וכו' רצון, בההיא שעתא אשתכיך רוגזא, ואשתכח רעוא, ומתקבלא צלותא, הדא הוא דכתיב 'ואני תפלתי לך הוי"ה עת רצון' וכו', ובגין כך אתתקן האי קרא למימריה בצלותא דמנחה בשבתא.

(זוה"ק - פרשת נשא דף קכט ע"ב)

כשאומר 'לך ה' עת רצון' יעלה במחשבתו איזה תפלה

יזהר האדם לומר פסוק זה ('ואני תפלתי לך ה' עת רצון') בכוונה עצומה, וראוי לחשוב בתיבות "לך ה' עת רצון" איזה תפלה במחשבתנו ממגמתינו בעבודת הבורא ית"ש.

(יסוד ושורש העבודה - שער השמיני שער העליון פי"ב)

שבת ממשיך שפע רב לבית ישראל

באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם וגו', יאמר על דרך אמרם ז"ל במסכת עבודה זרה פרק חמישי (דף ע.) אי מנטרי ישראל שבתא כמה כיסי הוי משתכחי בשוקא עיי"ש, ויש לרמז כי שבת הוא מזונא דכולה ביה, וממשיך פרנסה ועשירות לישראל, וזהו שאמרו **דאי הוו שומרי שבת כראוי כמה כיסי הוי משתכחי, רומז על עשירות ופרנסה**, והנה שבת נקרא באר, שהוא מעיין ומקור הנובע השפעות. גם באר בא"ת ב"ש הוא תש"ג, עולה נחלת יעקב אביך, על דרך הכתוב (ישעיה נח יד) והאכלתיך נחלת יעקב אביך, הנאמר על שבת כנודע.

וידוע אשר בחול נעשה היחוד על ידי מטטרון, אבל בשבת הוא היחוד קוב"ה ושכינתיה על ידי כביכול צדיק יסוד עולם (עיין בתינוקים ב:) וזהו **באר חפרוה שרים**, היינו שבת הנקרא באר, **וחפרוה** הוא מלשון נשאתי חרפה וכלימה, היינו שחרפה הוא לפני קדושת שבת שיהא היחוד על ידי שרים של מעלה, ועל כן היחוד על ידי הקב"ה בעצמו כביכול, וזה **כרוה נדיבי העם** היינו זה הוא מכח עבודת של האבות אברהם יצחק ויעקב **כי תלתא סעודתא דשבתא נגד אברהם יצחק ויעקב כנודע.**

אמרי נועם

בשבת במנחה מתעורר הרצון להיטיב לנבראיו

פירש אדמו"ר מהרמ"מ ז"ל מרימנאב מה שאנו אומרים בשבת במנחה ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגו', ואז נקרא רעווא דרעווין, על ידי שאז עלה במחשבה לפניו להבראות, כי התחלת הבריאה היה ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, והרצון העליון שקודם הבריאה היה בשבת שקודם יום אחד שהתחיל הבריאה, ואז עלה במחשבה לפניו לברוא בחסדו וטובו להטיב לנבראיו, ולכן בכל שבת במנחה מתעורר כביכול זה הרצון הקדום, ולזה אנו מתפללין עת רצון, שיתגלה הרצון שהיה להטיב לברואיו בעת הזאת, שעת מנחה.

(זרע קודש – פ' חוקת ד"ה עוד במדרש)

עת רצון לברוא העולם רק בשביל ישראל

בשבת בזמן צלותא דמנחה נקרא עת רצון כמבואר בזהר, שמעתי מאת כבוד אדומ"ו הרב הקדוש מהרמ"מ זצוק"ל הטעם, להיות בריאת העולם בששת ימי בראשית, הנה התחלת הבריאה אור ליום א' שהוא מוצאי שבת, הנה קודם הבריאה עלה ברצונו ית"ש לברוא את העולם, הנה הזמן שקודם ליל א' הוא זמן ועת הרצון כמו בהתחלת הבריאה אז עלה ברצונו עכ"ד ז"ל.

ומזה תשכיל ותדע, הנה ברצון הקדום אז ישראל עלה במחשבה בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית [פירש"י בראשית א א, ויק"ר פל"ו ד"ו], ועל ידי מחשבות ישראל כביכול נתהוה כל היצור המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו, זהו שאנו אומרים במנחת שבת 'ואני' דייקא עמך ישראל שעליתי במחשבה וברצון הקדום, משא"כ שאר האומות אין להם שייכות עם העת רצון, רק אני תפלתי לך הוי"ה עת רצון [תהלים סט, יד], הבן.

(בני יששכר - שבת מאמר ח אות א)

בעת רצון מתקבל אפילו תפלה שהוא לצורך עצמו

ידוע דהמתפלל לצורך עצמו עבור כי צר לו באיזה דבר אינו בטוח בכל פעם שתקובל תפלתו משא"כ המתפלל לצורך

שבת בשבתו

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

גבוה, כי כאשר ח"ו איזה איש מישראל שרוי בצער שכינה מה אומרת וכו' וכשמתפלל האדם שיושלם למעלה החסרון כביכול אזי בטוח שתקובל תפלתו, משא"כ בזמן עת רצון תקובל התפלה אפילו אם מתפלל תפלתו היינו לצורך עצמו, זהו שאמר **ואני תפלתי** (רצ"ל התפלה שלי לצורך עצמי אשר היה מן הראוי להתפלל) **לך** י"י (רק על הנוגע לכבוד השי"ת, עכ"ז כיון שהוא) **עת רצון ענני וכו'.**

(בני יששכר - שבת מאמר ח אות ג)

בעת רצון מקבל ה' בעצמו התפלות

יש מלאכים מזומנים לקבל תפלות ולהעלותם למעלה, הנה אותם המלאכים המה מתבוננים בכל תפלה אם ראויה היא להתקבל, משא"כ בשעת עת רצון הנה תפלתי לך י"י, ואין אני צריך לסיוע המלאכים, על כן אלקים ברב חסדך ענני וכו'.

(בני יששכר - שבת מאמר ח אות ד)

בעת רצון מקבל ה' התפלות באיזה לשון שנאמרים

הגם שמתפללים בשעת עת רצון באיזה לשון שירצו, הנה בשארי הזמנים אין מלאכי השרת נזקקין וכו', הנה בשעת עת רצון תפלתי עולה מעצמה לך י"י ואין צריך לסיוע המלאכים, על כן תקובל תפלתינו הנאמרת בכל לשון, כי אתה בוחן לבות.

(בני יששכר - שבת מאמר ח אות ד)

זמן המסוגל לניסים

שעת צלותא דמנחה בשבת היא עת רצון, משום שהיא קודם תחילת ימי המעשה, ואז היתה התעוררות הרצון מלפניו יתברך לברוא את העולם. ועלה ברצונו לבוראו בשתי הנהגות, הנהגת שם 'הוי"ה' שהיא ניסית ולמעלה מן הטבע הנמשכת מצד חסד ורחמים, והנהגה טבעית הנמשכת משם 'אלהים' שהיא בבחינת דין. ובשעת התעוררות הרצון מדי שבת בשבתו לעת מנחה, מבקשת כנסת ישראל, 'ואני תפלתי לך ה' עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך'.

'ואני תפלתי לך הוי"ה' להנהגה ניסית של 'עת רצון', ואף על פי שיש הנהגה בדרך הטבע בבחינת 'אלהים', עם כל זה 'ברב חסדך ענני באמת ישעך', נהג עמנו בשם הנכבד של חסד ורחמים שמעל הטבע, משום ש'באמת' אין בכך שינוי ממעשה בראשית, שכן מראשיתו נברא העולם גם בהנהגה זו כאמור.

על כן מסוגלה זמן רצון זה ביותר, לבקש מהשי"ת גם על ניסים שלמעלה מן הטבע, אף שבשאר הזמנים אין לבקש על הנס.

(בני יששכר - שבת מאמר ח אות כב-כג)

הקב"ה רוצה בהתעוררות הרצון

'ואני תפלתי לך ה' עת רצון' (תהלים סט, יד), קבעוהו לאומרו במנחת שבת שהיא עת רצון. שכן ישראל מעוררים בתפלתם עת רצון, אלא שיש עתים שהקב"ה משתוקק שיתעורר רצון זה על ידי ישראל. וזה ענין 'רעוא דרעוין', שיש לקב"ה רצון שיעוררו ישראל עת רצון מלפניו. ובשבת קודש יש לקב"ה נחת רוח מהבריאה, על ידי ישראל שמעידים שברא עולמו בששה ימים ונח בשביעי, ושעת רצון זו נותנת חיות לכל השבוע שלאחריה. על כן צריך האדם להשתוקק להשי"ת בסוף יום השבת, ולבקש שלא יהיה נפרד על ידי מעשי החול, והוא כמסירת מודעא קודם המעשה.

(שפת אמת – פרשת חקת בלק תרלד בד"ה ואני)

לכן עתה במנחה דשבת עת רצון, לכן אומרים ואני תפילתי לך ה' עת רצון קדם הוצאת ס"ת, להורות כי אע"פ שבמנחה בימי החול הוא דינא קשיא, עכ"ז הם עתה רחמים גמורים ורצון גמור וכו'.

(פרי עץ חיים - שער השבת פרק כב)

אפילו שתינו בהסעודה אף על פי כן אנו מתפללים

ואומר פסוק "ואני תפלתי לך ה' עת רצון", על פי המדרש "ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר, וכתיב בתריה ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגו', אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם אע"פ ששתינו, ואני תפלתי לך ה'".

(טור - או"ח ר"ס רצב)

כשפורשים לבוא לביהמ"ד נעשה עת רצון

הטעם שאומרים ואני תפלתי במנחת שבת, כי אסור במלאכה ועת מנחה מוכן לבטלה, ורבים שתו במזרקי יין, והפורש ובא לבית הכנסת להתפלל ולשמוע דברי תורה ראוי שתתקבל תפלתו ומבואר במדרש. ועוד, כי שבתאי שולט בו, והוא מסבב דברים קשים, ולכן נתחנן שתהא תפלתנו בעת רצון ותתקבל, הרדב"ז בתשובה כ"י. ועל דרך האמת יש טעם בעיקר.

(ברכי יוסף, להחיד"א - או"ח סי' רצב ס"א)

אך זהו דוקא במי שיש לו במה לבוא על היריד, שהכין את עצמו מקודם בהכנה רבה, ואז יכול להרויח הרבה, משא"כ מי שאין לו במה לבוא על היריד, אז העצה לזה הוא 'לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה', שישבר את לבו לפני הקב"ה 'הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה', ואז ירחם עליו השי"ת. נאר דאם מוז אויך זיין מיט א אמת, נישט געגנארט. וזהו [שאומרים בזמן רעוא דרעוין] 'ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגו' ענני באמת ישעך'.

(בית אברהם, סלאנים – פרשת בהר סוף אות 1)

פסוק ואני תפלתי יאמר אחר שפותחין הארון הקודש, ואף אם הקהל יאמרוה קודם, לא יאמר עמהם אלא ימתין עד שפותחין הארון קודש.

(סידור לב שמחה, אלעסק - עמוד רנ בשם ס' חרדים / לקוטי מהרי"ח ח"ב דף עג ע"א בשם סידור נה"ש וסידור ר' שבתי)

לכך אנו אומרים ואני תפלתי וגו', אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא כשאר מלכי עובדי כוכבי' אני דשאר מלכים לאחר ששותין ומשתכרין אין מזכירין רבונם אלא הולכין לטייל עצמן בשדה אבל כשאני אוכל ושותה מיד אני מזכיר שמך וכו'.

(מדרשי – מס' פסחים אות תריא)

תקנו לומר ואני תפלתי כו' (תהלים סט, יד) במנחה בשבת קודש, כי אז עת רצון רעוא דרעוין, והוא זכות גדול לישראל שכאשר יש עת רצון מתפללין שיהיה גם להם רצון לעבודתו לעשות לו נחת רוח, וזהו ואני תפלתי לך ה' כו', שאין עבודתם לגרמייהו להיות טוב רק לך ה' אלקים, ברוב חסדך היינו למתק הדין ברחמים, וזהו ענני באמת ישעך שהוא מדת יעקב אבינו ע"ה (מיכה ז, כ).

(אמרי הרי"מ – שבת עמוד צה)

ובשם רבי נתן ב"ר מכיר זצ"ל מצאתי: למה אומרים במנחת שבת ואני תפלתי, בשביל שצרה אחרונה שלא נהייתה מעולם כמוה תהיה בעקבי הקץ ט' חדשים, שנאמר לכן יתנם עד עת יולדה ילדה, והיום האחרון תכבד הצרה מכל שלפנים. ויום שבת יהיה. וכל היום תהיה הצרה עד עת המנחה, ואזי יהיו ישראל נענין במנחה, ומיד יבוא משיח ויושיענו. הה"ד בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך. והיינו דכתיב בשובה ונחת תושעון, שבו תגאלו. ותפלת המנחה קורא עת רצון, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה.

(שבלי הלקט - ענין שבת קנו)

ואני תפלתי לך ה' עת רצון. אומות העולם אחרי אכלם ואחרי שתם אינם זוכרים מי בראם, ומזמרים ומריעים לשמחתם. אבל אנחנו אחרי אשר אכלנו סעודה שלישית אין אנו שוכחים את בוראינו, ובשעת מנחה – שהיא עת רצון לפניו – אנו מתפללים דכשם שאנו עושים כמשפט, עשה לנו כמשפט אב לבן, והפוך מדת הדין למדת הרחמים, וזהו אלקים ברוב חסדך ענני באמת ישעך.

(ספר הכלבו – סימן מ)

מה שאנו נוהגין לומר פסוק (תהלים סט, יד) ואני תפלתי לך ה' וכו' בשבת במנחה. כי שעת מנחה עת מרוצה בימים וכו', מה שנהגו שלא לאומרו בשאר ימים טובים וכו', כי יום שבת מן הראוי להיות בו הרצון יותר משאר הימים, לפי שבו נגמרה כל מלאכת מעשה בראשית, והוא חמדת ימים. כמו שכתוב (בראשית ב, ב) ויכל אלהים, והוא מלשון ותכל דוד (ש"ב יג, לט) כתרגום ירושלמי (בראשית שם) ויכל וחמיד. והוא אומרנו חמדת ימים אותו קראת ועל כן הברכה בו יותר. וכאומרו (שמות כ, יא) על כן ברך ה' את יום השבת.

(שו"ת הרשב"א - חלק ה סימן א)

ואולי זה פירוש רעוא דרעוין שאומרים בשב"ק בסעודה ג': "רעוא" היינו עצם החסד, "ורעווא דרעוין" הוא התפשטות החסד יותר מהגבול, אפילו לגבי דברים שלא היו ראויים לחסד, וי"ל דזהו הטעם דבשב"ק כל דינין מתעברין מינה (זוה"ק תרומה דף קלה:) הוא מצד יום השבת רעוא דרעוין, היינו מהתפשטות החסד העבור כל גבול, ממילא אין מקום לדינים כלל, אך בס"ג הוא ביותר, משום דעיקר קדושת שבת הוא בסופו, כמ"ש בשו"ת הרשב"א, דכל השביעיות עיקר קדושתן בסופן, כמו דשביעית אינה משמטת אלא בסופה (ערכין כח:) ועל כן גם כל הסגולות של שבת הן ביותר בש"ק במנחה בסופו.

וי"ל דזה שאומרים בשב"ק במנחה הפסוק (תהלים סט, יד) "ואני תפלתי לך ה' עת רצון אלקים ברב חסדך ענני" וגו', דכיון שהוא עת רצון אנו מתפללים שהשי"ת יושיע בריבוי החסד, היינו בהתפשטות החסד בלי גבול, דאז במנחה הוא רעוא דרעוין, והוא דבר בעתו.

(ארץ צבי – ריש פרשת ואתחנן)

פתיחת הארון

אחר פתיחת הארון

לא יאמר ואני תפלתי עם הקהל, אלא ימתין עד שפותחין הארון ויאמר.

(סידור ר' שבתי - דף פד ע"ב)

תפלה מיוחדת לאמרה בשעת פתיחת הארון במנחה

תפלה על הדבקות מרבינו מאיר הלוי, לאומרה בזמן מנחה של שבת, ולפי שבתפלת המנחה של שבת היא עת רצון ואז מתקבלות כל תפלות ישראל כדכתב רשב"י. ורבינו מאיר הלוי סידר תפלה על דבקות נפשנו אל יוצרנו לאומרה בעת ההיא, ראיתי לכותבה כאן, וכל החפצים ליראה את שמו יתברך יאמר אותה, וזה לשון הרב ז"ל.

הא סדרנא צלותי לרציוי בהו למלכא, חדא צלותא זעירתא, כד מפקי ספרא דאורייתא למקרי בה בצבורא, דהא כד מתפתחי תרעי היכלא לתתא מתפתחי לעילא תרעי דרחמי ומעוררין את האהבה, וכל שכן במנחה דשבתא דעל ההיא שעתא כתיב ואני תפלתי לך ה' עת רצון, דאיהי שעתא דרעוא אשתכח, ומבעי ליה לאיניש לצלויי הכי:

ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגו' פתחו לי שערי צדק, צלותא דרעוא קמי עתיקא דעתיקין סתימא דכל סתימין, יתגלי רעוא דעתיקא קדישא, ומשחה דרבותא דאתכלילו ביה אבא ואמא עילאי, ומן יובילא יריק על דקנא דאהרן כהנא וליואי ויישראל, על הררי ציון יריקון כהדא על יוסף ודוד מלכא, ויקבלון ממלכותא ההוא ינוקא עבדין, וכל עמך בית ישראל, ונשמתי דאיהי תאיבא לאיסתאבה בההוא משחה תריק עלה מיניה.

ותתן בי חכמתא יקירתא ומנדעא וסוכלתנו, בני חיי ומזוני רויחי ועותרא, למפלח קמך ולזווגא למטרוניתא כמה דאצטריך, ותבשר לעבדך דאיהו זמין לחיי עלמא דאתי, ובבעו מינך ובמטו מינך דלא אתפרש מינך ולא תתפרש

מינאי, בגין דלא אחוב קמך, ונחדי השתא למטרוניתא, עורי עורי זרוע ה' עורי כימי קדם דורות עולמים, הלא את היא המחצבת רהב מחוללת תנין, הלא את היא המחרבת ים מי תהום רבה, השמה מעמקי ים דרך לעבור גאולים, ופדויי ה' ישובון וגו' אמן.

(ספר חרדים - פרק עא)

עיקר העת לתפילת בריך שמיה

ראיתי באגרות הרמ"ז ז"ל שנדפס עתה בסי' טו דף יו"ד ע"ב שכתב דעיקר אמירת בריך שמיה לאומרו במנחת שבת. ע"ש. ולחכמי המדע הדבר מבואר דעיקרו במנחת שבת.

(מחזיק ברכה, להחיד"א - או"ח סימן רפב ס"ב)

בפתיחת הארון ישהה כדי שיוכלו לומר בריך שמיה

במנחה דשבת, העושה פתיחת ההיכל לא יוציא הספר תורה תכף שפתחה, אלא ישהה מעט, כדי שיוכלו לומר בריך שמיה, כי על פי הסוד עיקרו לאומרו במנחה של שבת, ואם יוציא תכף הספר תורה, מתחיל גדלו, ולא יוכלו לאומרו כל אחד ואחד בכונה, ומה גם השליח ציבור, לכן מתון מתון שויא:

(כף החיים, פאלאגי - סימן כח אות עד)

קריאת התורה

קורין שלשה לפי שרוב היום עסק בתורה

בשבת במנחה קורין שלשה, אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם, והטעם מפני ששבת במנחה הוא סמוך לערב, שכבר עמדו שם רובו של יום בקדושה, בין תפלה ותורה ודרשה, ויש בהארכתם טורח גדול, והא הטעם שאין מפטירין בהם בנביא.

(מאירי - מגילה כא:)

על ידי קריאת התורה בשבת במנחה מתכפרים העמי הארץ

כי כל העבירות שעמי הארץ חוטאים מתכפר ע"י הצדיקים לומדי התורה, והנה זה שייך כשיש להצדיקים שום עודף כגון במה שפורשים הצדיקים משערי ההיתר דין שיתכפר על מה שהרשעים פוגעים באיסור, אמנם אם גם הצדיקים אין להם יתרון רק שעושים כפי התחייבות, א"כ איך יגינו על הרשעים שמקצרים פחות ממה שחייבים, והנה בקריאת התורה יושבים בבית הכנסת ועושים היתולים ודברים בטלים ומי יכפר עליהם, הלא הת"ח אשר שומע אינו יכול לעשות יותר ממה שנצטוה לישב באימה ולשמוע דברי אלקים חיים, וא"כ במה יתכפרו רשעים אלו, על כן עמד עזרא ותיקן להם לקרוא בתורה גם במנחה דשבת שהיא יותר מההתחייבות, ובפרט ת"ח העוסק בתורה כל השבוע פטור מהתמדה ביום שבת (כדאי' במג"א סי' רצ"א), ואפילו הכי יושבים באימה ושומעים קריאת התורה, ובזה יהיה כפרה להנ"ל.

(דרשות חת"ס - שבת שובה עמוד יב)

נוהגין לומר הללוי' אודה למתק דיניה

ונוהגין לומר מזמור הללויה אודה ה', מפני שהוא בסוד אלפא ביתא, והוא אלפא ביתא זעירא, שאפילו פסוק אחד אינו שלם באות אחד אלא חצי פסוק, להראות לצד המיעוט, ועתה אנו מורים מיעוט לצד הרצון למתק דיניה.

(סידור תפלה למשה, לרמ"ק)

טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים

זמן מנחה ברעוא דרעוין

מנהג רבותינו הקדושים זללה"ה להתפלל מנחה ולערוך סעודה שלישית עם דמדומי חמה, ועפ"י רוב נטל רבינו (בעל ברך משה) זללה"ה את ידיו לסעודה שלישית בכל שבת קודש כשעה אחרי השקיעה, וסיפר שהוא זוכר פעם אחת בשב"ק פ' משפטים כ"ט שבט שהיה חל היארצייט של הקדושת יו"ט, ורבינו בעל דברי יואל ז"ל התפלל מנחה לפני התיבה, ולא אמר הקדיש אחר עלינו כדי שיוכל עוד לאכול הכזית חלה של סעודה שלישית, וכבר לא היה פנאי עד ע"ב מינוט שיוכל לומר גם קדיש.

ומתאמרא משמיה דרביה"ק (דברי יואל) זללה"ה שפעם אחת גילה טעם בדבר, כי אף דלשיטת הגאונים אין יוצאין כבר בזמן ההוא מצות אכילת שלש סעודות, מ"מ רצונו להראות בזה שעל פי הדין עדיין יום גמור הוא, וכפסק השו"ע כשיטת רבינו תם, והמחלל שבת טרם כלות ע"ב מינוט מהשקיעה הוא מחלל שבת דאורייתא, משא"כ מצות סעודה שלישית הוא דרבנן, שפיר יש לסמוך בזה על שיטת רבינו תם.

(עי"ע זמירות ברך משה - רעוא דרעוין)

הוספה בתוספת שבת סגולה לבנים

בכתבי הגה"צ מווייטצען זצ"ל מובא, כשביקש הגה"ק רבי יהושע מטאמאשוב זי"ע מהרה"ק מצאנז זי"ע להיפקד בזש"ק, ענה לו שיקבל על עצמו להקפיד ולקבל עליו להוסיף בריבוי תוספות שבת מדי שבת בשבתו ועי"ז יושע בזש"ק, כי האוה"ח הק' כתב עה"פ ושמרו בנ"י את השבת, ד'את' השבת היינו תוס' שבת. והוסיף הרה"ק מצאנז לפרש המשך הכתוב, 'ושמרו בנ"י את השבת' כאשר ישמרו בנ"י תוס"ש כדבעי, אז 'לעשות את השבת' יפעל התוספות שבת, 'לדורותם' שיהי' לו דורות, בנים ובני בנים זרעא חייא וקיימא. ואכן זכה הלה להוושע בזש"ק

(משולחן מלכים - ח"א עמוד צו בהערה מט)

נקדמה פניהם בתודה

באותות הוקרה וחיבה
נקדם בזה בברכת ברוך הבא,
את פני מעלת כבוד ידידינו החשובים
רודפי צדקה וגומלי חסדים תדירא, שמם הטוב נודע לשם ולתפארה

הרה"ח ר' ישראל ארי' פישער שליט"א

מפארי ונכבדי קהילתינו הק' בבארא פארק יצ"ו

ואתו עמו בניו וחתניו החשובים והנכבדים

מוה"ר משה חיים קאהן הי"ו

מגדולי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק

מוה"ר יואל פישער הי"ו מוה"ר מרדכי יחזקאל לעווי הי"ו

מוה"ר נפתלי הירצקא בראך הי"ו מוה"ר חיים צבי פישער הי"ו

מוה"ר משה האלענדער הי"ו מוה"ר מנחם יוסף פישער הי"ו

מוה"ר מאיר לעבאוויטש הי"ו מוה"ר יואל זוסמאן מערץ הי"ו

ומוה"ר מנחם זאב הירש הי"ו

והנה כי כן נקדם בברכה את אחיו החשובים והנכבדים

מוה"ר שמחה מנחם פישער הי"ו ומוה"ר משה פישער הי"ו

לרגל בואם בשערי ארה"ק
לפאר בראש שמחתם
מעמד חגיגת הכנסת ספר תורה
לבית מדרשינו בעיר הקודש ירושת"ו

המקבלים פניהם ברגשי ידידות והערכה
הנהלת הקהלה
בני ברק יצ"ו

פנימי התש"ד בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור אצל הגאון הצדיק רבי שמעי' גרינבוים זצ"ל

מח"ס סיעתא דשמיא

יום ג' פרשת בהר בחוקותי תשפ"ג לפ"ק

הגר"ש: אונזער משניות (עם פירושו המפו' סיעתא דשמיא), דעם נייעם באנד (על מס' שבועות), האט שוין דער רבי באקומען פון ר' אברהם בראך,[1] ער איז געווען דער נדבן, כ'האב געשיקט איינם פאר"ן רבי'ן.

רבינו: יא יא, יישר כח, כ'האב עם באקומען, ער האט עם מיר געשיקט.

א' הנוכחים: וואם קומט ארויס וויייטער (מספרי סיעתא דשמיא על המשניות) נאך מס' שבועות?

הגר"ש: אונז ארבעטן מיר אויף מס' גיטין, דאם וועט מן הסתם ארויס קומען קודם, און אונז ארבעטן מיר אויך אויף מס' סוטה.

עס איז מיר גראדע אויסגעקומען צו שרייבן (במס' סוטה) אויף דעם ענין, צי הומש איז געאייגנט פאר די נשים צי נישט.

רבינו: די גמרא רעדט דאך פון דעם אין סוטה דף כ"א.[2]

הגר"ש: למעשה קומט אויס, דער רבי ז"ל שרייבט אליין אין ויואל משה (מאמר ג') אז מ'פלעגט אמאל צו לערנען חומש איינם, אבער למעשה האט מען דא נישט געלערנט קיין חומש, אלין וואם האט דער רבי מחמיר געווען אז חומש איינם זאל מען אויך נישט לערנען?

רבינו: ווייל ער האט געהאלטן אז תורה שבכתב וועט אויך א פראבלעם ווייל מ'וועט גיין ווייטער...

הגר"ש: אין ויואל משה זאגט ער קלאר אז תורה שבכתב איינם מעג מען לערנען מיט די נשים, נאר לערנען מיט רש"י און מיט מפרשים וועט א פראבלעם. אבער למעשה דאהי האט ער מחמיר געווען אויף חומש, ער האט נישט געוואלט חומש איינם אויך נישט.

איך וויים פון א נדבן וואם האט געגעבן געלט פאר 'חינוך ירושלים' פאר א מיידל חדר אין ארץ ישראל, און נאכדעם איז ער געוואויר געווארן אז מ'לערנט דארט חומש, ער האט געהאט צוגעזאגט צוויי חדרים פאר די מיידלעך, ר' ליפא קויפמאן איז עם געווען, למעשה האט ער געזאגט אז מ'לערנט חומש דעמאלטס געט ער נישט, לכתחלה האט מען אים געוואלט זאגט אז דער רבי אליין איז דאך מתיר חומש, אבער ער האט נישט געוואלט, דער רבי האט אהנגענומען אז מ'לערנט נישט קיין חומש און פארטיג, כ'וויים נישט פון גארנישט.

רבינו: דער פעטער ז"ל האט נישט געוואלט מ'זאל לערנען מיט די מיידלך חומש אליינם אויך נישט.

מ'האט אין אסאך פלעצער מקפיד געווען אויף דעם.[3]

---

1 ה"ה הרבני הנדיב הנכבד, בונה ומקים עולמות של תורה ותפילה, מוה"ר אברהם בראך הי"ו חבר הנהלת קהלתינו הק' בוויליאמסבורג יצ"ו.

2 שנינו במשנה במסכת סוטה (כ.) ר' אליעזר אומר כל המלמד את בתו תורה מלמדה תיפלות, ובגמרא שם (כא:) הקשו תיפלות ס"ד, אלא אימא כאילו למדה תיפלות. ופרש"י בזה"ל, כאילו שמתוכה היא מבינה ערמומית ועושה דבריה בהצנע, עכ"ל.

וז"ל המאירי שם, תיפלות רוצה לומר דברים תפלים, שמתוך הבנתה ביתר מגדרה היא קונה ערמימות מעט, ואין שכלה מספיק להבנה הראויה, עכ"ל.

3 כדאי להעתיק פה חלק מן התקנות שנעשו בבית חינוך החרדי על טהרת הקודש הראשון שבכל העולם כולו, ה"ה הבית יעקב הישן שבירושלים שנוסד בשנת תרפ"ו, [כבוה נגדיי לבית הספר שהקימו שם המשכילים] ע"י המגיד הירושלמי הגה"צ ר' בן ציון יאדלער זצ"ל בעהמ"ח ספרי תפארת ציון, והתקנות נוסחו על ידו ואושרו ע"י הבי"ד צדק ובראשם הגה"צ רי"ח זאנענפעלד זצ"ל מרא דארעא דישראל (הועתק מספר הנהגות החינוך השמטות דף שצ"א) וז"ל:

הגר"ש: ווייל לכאורה עפ"י הלכה אין ויואל משה איז ער דאך מברר אז מ'מעג.

רבינו: יא, 'שרי לכתחילה' זאגט ער דארט, אין מאמר לשון הקודש.[4]

אבער ער האט אין דעם געזעהן אז מ'וועט לערנען חומש לערנט מען דאם מיט רש"י... דאם וועט גיין צוזאמען.

הגר"ש: ער האט מורא געהאט אז מ'וועט לערנען אויך רש"י און די מפרשים, מ'וועט עס נישט קענען קאנטראלירן. האט ער זייער מורא געהאט דערויף.

רבינו: יא, די גמרא דארט (סוטה כא:) האט אן הארבן אויסדרוק אויף דעם ענין פון לערנען תורה מיט טעכטער.

הגר"ש: יא, כאילו מלמדה תפלות... עס שטייט נישט אויף אנדערע זאכן אזעלכע לשונות.

רבינו: יא, ס'איז זייער א שארפער אויסדרוק, ממילא האט ער חושש געווען.

הגר"ש: דאם קען קיינער נישט מבטל זיין אזא זאך.

רבינו: און כ'זעה ווי געראכט ער איז געווען מיט זיין בליק, ווייל היינט לערנען טאקע אלע אזוי, די אלע וואס לערנען חומש, לערנען זיי טאקע אסאך מער, מ'לערנט רש"י, מ'לערנט מפרשים, מ'לערנט רמב"ן. דאם איז דער מציאות.[5]

הגר"ש: יא יא, און דאם האט דער רבי ז"ל געמומען אין חשבון.

רבינו: איך וויים אז ער האט אסאך אריין געטראכט אין דעם, אבער וועז עם איז געקומען למעשה האט ער נישט געוואלט, ווייל אז מ'וועט לערנען חומש וועט מען לערנען וויייטער.[6]

---

4 עי' לשו"ק בספה"ק ויואל משה מאמר לשון הקודש (אות ל"ג): ...ונמצא לפי"ז ד' חילוקים, שבתורה שבכתב דרך קריאה בפשוטי הדברים שיהי' לה ידיעה בעניני התורה זה שרי אפילו לכתחלה, וללמוד דרך הבנה והתחכמות אף בלשון סדרי התורה בתושב"כ אסור לכתחלה אלא שאינו כמלמדה תיפלות, ובתורה שבע"פ כגון דרשות חכז"ל ומקורם זה הוי כמלמדה תיפלות והוא איסור חמור מאוד כאשר אביא להלן וגם פירש"י ז"ל עה"ת הוא בכלל זה כי הוא מלא דרשות חכז"ל העמוקים ומכש"כ משנה או גמרא, ופסקי דינים שבכל התורה כולה אותן שהנשים צריכות ליהיר ולקיים מחויבות ללמוד אותן הדינים.

ונראה שגם דברי מוסר ותיקון המדות היוצאין מדברי חכז"ל הוא בכלל זה כי תיקון המדות הוא יסוד ושורש של קיום כל התורה כולה וזה תלוי בזה, וככה נהגו מעולם הנשים צדקניות שהיו קורין בצאינה וראינה ובנחלת צבי ובמורת המאור מהרי"א ז"ל שמתורגם שם בלשון אשכנז המדות מדברי חכז"ל. ומ"ש בס' חסידים על סדרי התורה שהוא בכלל האיסור צ"ל שהוא באופן שכתבתי לעיל שהוא אסור... עכלש"ק.

תקנה ב' - מטרת ההדר ללמוד לבנות החרדים תפילה, מוסר ודרך ארץ, כתיבה וחשבון, מלאכת יד. תפילה - ללמוד מהתחלת א"ב עד שתוכל לקרוא ולהתפלל ולתרגם היטב את התפילה ותהילים, ולקרוא ולהבין בספרי יראים, גם צאינה וראינה מנורת המאור וכדומה בשפת זארגאן, אבל לא חומש ונ"ך וכל ספרי לימוד שהם בלשון הקודש, עכ"ל.

כמו כן יש לציין מש"כ הגאון רי"י ניימאן מבעלזא מאנטריאל וצ"ל בהקדמה לס' שו"ת משפטיך ליעקב להגה"צ הויגד יעקב מפאפא זצ"ל, וכה כתוב: ...כאשר שמעתי מפה קדוש מרן מהר"א מבעלזא זי"ע במעמד שולחנו הטהור שהזכרתי לפניו התיסדות בית חינוך לבנות, ואמר לי, דער טאטע ז"ל האט מקפיד געווען נישט לערנען חומש, אבל תהילים איז נישט בכלל, והוסיף, שגם זקנתו, הכוונה על הרבנית מלכה אשת כ"ק מהר"ש זי"ע, ידעה תהילים בעל פה עם הטייטש... ע"ש.

5 זלש"ק של רביה"ק שם: ...אי אפשר להתחכם על דברי חכמז"ל, ובודאי ראו גודל ההיזק, ומי יודע יותר מהם, והמתחכמים נגד דברי חכמז"ל המה מהצדוקים שלא האמינו לדברי חכמים, ומה שאמרו חז"ל בהחלט הוא כן בכל הדורות, כי אין לנו רק התורה הואת שהכריעו הראשונים מדברי הש"ס, והן קבועות וקיימות לעד ולעולמי עולמים, ואפילו אליהו אין בכוחו לבטל מדבריהם ז"ל אפילו זיו כל שהוא כקוצו של יוד... עכ"ל.

6 מן הראוי להעתיק לשון קדשו של רביה"ק הברך משה ז"ל בהסכמתו על הספר 'תורת אמך' (י"ל בשנת תשנ"ג על האיסור ללמוד חומש רש"י עם בנות ישראל), וזה לשונו: ....ודבר טוב עשה בעמיו בדור חלש זה לסתום פיות הבאים לשנות גדרי בתי חינוך לבנות ולהנהיג לימוד תווה לנשים, חדשים מקרוב באו, לא שערום אבותינו, ובונים במה לעצמם להמציא היתרים בדויים בהבלי שוא, ומי יהיב עוז בנפשו לנגוע בחינוך בנות ישראל הכשרות ולשנות מסורת אבות.

ואריה שאג מי לא ייירא, ה"ה כ"ק מרן דודי הגה"ק זי"ע בספרו ויואל משה מאמר לשה"ק, שבירר כשמלה הלכה זה, והעלה כל פרטי הדינים של חינוך הבנות, וכתב שם, זה ודאי שצריך זהירות יתירה שלא ללמוד עם הבנות מה שאסרו חז"ל ואיפסק להלכה ברמב"ם וטור שו"ע, והביא ראיה על חומר הענין מש"ס סוטה דף כ"א בעובדא דר"א והאי מטרוניתא עיין שם, והזינן מזה שא"א להקל בשום אופן אף במימרא אחת ללמוד עמה מה שאסרו חכז"ל, ור"א הפסיד הון רב לבנו עבור זה וכו', וכל זה עבור מימרא אחת שלא למסור לה, וא"א להתחכם על דברי חז"ל, ובודאי ראו גודל ההיזק ומי יודע יותר מהם, וסיים שם, והמתחכמים נגד דברי חז"ל המה מהצדוקים וביתוסים שלא האמינו לדברי חכמים, ומה שאסרו חז"ל בהחלט הוא כן בכל הדורות, כי אין רק התורה הואת שהכריעו הראשונים וכו' והן קבועות וקיימות לעד ולעולמי עולמים, עכל"ק שם.

ומי יבא אחרי המלך בק"ד זי"ע אשר חשף זרוע עוזו הן הן גבורותיו שאחרי השואה האיומה הקים בתי חינוך לבנות בארץ ציה ושממה במדינה קשה זו משובשת בגסות, וממש מסר נפשו לכונן ולייסדן ע"פ מסורת הדורות הקודמים בלי שינוי זיו כ"ש, ומסר נפשו למנוע בנות ישראל ולהרחיקם כמטחוי קשת מנימוסי העכו"ם, ולהפרישם מלנגוע בספרי מירוס הטמאים ומקריאת ביכל וצייטונגען שדרכן לצאת ולהזיק והם מהלחלים בלבות הרכים כארס של עכנאי ובנה להן גדר מזה וגדר

הגר"ש: במילא האט מען ביי אונז נישט געלערנט קיין חומש אליינם אויך נישט?

רבינו: יא. און דאם מציאות איז אזוי, די אלע וואם האבן אהנגעהויבן צו לערנען מיט די טעכטער חומש זענען זיי נישט געבליבן ביי דעם, און דאם האט ער נישט געוואלט, ממילא האט ער גארנישט געוואלט מ'זאל דאם לערנען.[7]

הגר"ש: דארף מען טאקע שטיין על המשמר אויף דעם, ווייל עם כאפט זיך אריין אין אסאך הייכישע מוסדות'ן צו לערנען חומש, און אז מ'הייבט אהן מיט חומש גייט עם ווייטער.

רבינו: יא, ס'איז א פראבלעם, ביי אונז אין קרית יואל דארט אין די שכונות ארום, דארף מען אויך אכטונג געבן ס'זאל נישט אריין קומען. ס'איז געווען וואם האבן געוואלט דארט מאכן א מוסד מ'זאל לערנען חומש...

הגר"ש: א וודאי מ'דארף שטיין על המשמר, מ'דארף האלטן קאנטראל. דער רבי איז דאך דער שומר הגחלת און קוקט זיך דאך אים כסדר אויף אלע ענינים, דאם איז אויך פון די זאכן הצריכים שמירה.

צופה נתתיך (יחזקאל לג, ז), מ'דארף זיך אומקוקן. 'צופה' שטייט דאך אויף א הויעך פלאץ, קוקט מען זיך אום... (כז פירש שם המלבי"ם).

מ'זאגט נאך אז דער רבי ז"ל איז געקומען אמאל נאך געלט פאר א דבר מצוה קיין פעסט, איז געווען דארט צוויי אידן וואם זיי האבן געהאט א דין תורה.... – מן הסתם וויסט דער רבי די מעשה.

רבינו: זיי זענען געווען צוויי שותפים און זיי האבן געהאט א געלט סכסוך און זיי האבן זיך נישט געקענט אדורך קומען, האבן זיי באשלאסן צו געבן דאם געלט פארן רבי'ן אויף צדקה.

הגר"ש: נאכדעם האבן זיי זיך אנגעהויבן צו קריגן יעדער האט געזאגט דאם איז 'מיין' מצוה, האט דער רבי בגודל חכמתו געזאגט, איך האב א וועג צו וויסן וועמענם מצוה דאם איז, וועט עם וועט געבן א הוספה נאך צדקה, זיין מצוה איז עם.

רבינו: וויייל די משנה זאגט 'מצוה גוררת מצוה', איז א פון די צווייטע ראיה אז די ערשטע צדקה וואם מ'האט געגעבן איז געווען זיינם.

הגר"ש: יא, דער רבי ז"ל האט זיך אלעמאל אן עצה געגעבן.

מ'זאגט נאך פון פריער'דיגע אזוי, ס'איז געווען קארגע חברה וואם מ'האט נישט געוואלט נעמען פון זיי, וואם געפטו מיר? נאר צוויי דאללער...?, במילא האט מען גארנישט געהאט ענגומען פון זיי. איז געווען איינער פון די צדיקים וואם איז געגאנגען נאך געלט און האט יא ענגומען פון זיי דאם געלט, אפילו דעם קליינעם סכום.

רבינו: ביי רבי מאטעלע טשערנאבלער איז דאם געווען, ס'איז געווען עפעם א נגיד א קארגער איד, וואם האט נישט געגעבן קיין צדקה, און ער האט ענגומען ביי אים א קלייניקייט, נאכדעם איז יענער אים נאכגעלאפן אז ער וויל שוין געבן מער, האט רבי מאטעלע געזאגט אז וויייל ער האט ענגומען ביי אים און ער האט אים אזוי אביסל מזכה געווען מיט די מצוה, איז געווען 'מצוה גוררת מצוה' און דאם האט שוין צוגעברענגט אז ער זאל געבן געהעריג.

הגר"ש: היינט קען מען אסאך מאל פארשפילן אזוי, מ'מיינט אז מ'טאר נישט נעמען פון איינעם אזא קליינע נתינה, גיב א קליינע נתינה וועסטו שוין נאכדעם געבן א גרויסע נתינה.

רבינו: דאם הייסט 'נתן... תתן לו' (דברים טו, י)...

הגר"ש: די נגידים משפחת רייכמאן האט מען אזוי פארשפילט, זיי האבן געוואלט געבן פארן רבי'ן ז"ל קודם א קליינע נתינה און נישט געוואלט צוזאגן א גרויסן סכום.

רבינו: דאם איז געווען עפעם אנדערש, ווייל מ'איז נישט איינגעשטאנען ביי זיי, דאם איז געווען ר' שלמה בראווער"ס טעות, ער האט זיי געזאגט אז דער פעטער ז"ל וועט איינשטיין ביי זיי, און צום סוף איז מען איינגעשטאנען ביי א צווייטן, מ'האט געטוישט די אכסניא, דאם האט זיי געאהרט. [היינו כשרביה"ק ביקר בעיר טאראנטא והיה אמור להתאכסן בבית הנגיד המפו' ר' שמעיה רייכמאן ע"ה]

ער איז איינגעשטאנען ביי איינעם ר' אברהם קאפלאוויטש, ער איז געווען א גערער חסיד.

הגר"ש: יענער האט צוגעזאגט א סכום קצוב, ר' שמעי' רייכמאן (אבי משפחת רייכמאן) האט נישט געוואלט צוזאגן פארדעם וויפיל ער איז מנדב, מ'וועט זעהן שפעטער ווי אזוי

מזה, חומה גבוהה ובצורה להצילם משטף המים הזידונים ומזרם העולם, ויצא טבען בעולם ויצאו משם אלפי בנות ישראל כשרות וצנועות כ"י, וע"פ הוראותיו נתייסדו בתי חינוך כשרים ברחבי תבל, ומהם יתד ופינה לבנות את בית ישראל, ולהעמיד דורות כשרים ואמנים בדרכי אבותינו ורבותינו... עכלש"ק.

7 ועיי' מה שכ' הגאון בעל שבט הלוי ז"ל (ח"י סי' ק"נ): ...כבר אמרתי פעם למחנך הדגול הרבני רבי אברהם יוסף וואלף זצללה"ה כי התורה היא נצחית, ואם אמרו כמלמדם תפלות, כן הוא בכל הדורות, וגם אם מתירים זה משום 'עת לעשות לה' הפרו תורתך', כי לולא זה היו הבנות עוסקות בגרוע ממנו, מכל מקום מאן מפיס, וגם מי עמד במנין על זה, וברור שהריעותא של כאילו מלמדם תיפלות תצמח בין מוקדם ובין מאוחר, ודברי תורה וגזירתם לא ישתנה לעולם, עכ"ל.

עם וועט אריבער גיין דער שבת. און יענער האט שוין געזאגט פינף אלפים... האט מען עם אהנגענומען.

באמת, דער רבי האט דאך אוועק געגעבן פאר די שטאט די געלטער סייווי.

רבינו: ניין, דאם איז נעווען אין שיקאגא, ער איז געפארן נאך געלט פאר די ארץ ישראל'דיגע מוסדות (מוסדות יטב לב בארה"ק) און למעשה האט ער דאם גאנצע געלט אוועק געגעבן פאר די מקוה דארטן. ער האט געמאכט דארטן פינף טויזענט דאללער, דאם איז אסאך געלט נעווען, מ'רעדט יעצט פון זעכציג–זיבעציג יאר צוריק, און ער איז געגאנגען קוקן די מקוה, ס'איז אים נישט געפעלן די מקוה, מ'האט געדארפט פאררעכטן, און ער האט געררעדט צו די רבנים אז מ'דארף פאררעכטן, האבן זיי געזאגט ס'איז נישטא קיין געלט, האט דער רבי אוועק געגעבן דאם גאנצע געלט וואס ער האט דארט געמאכט, און מיט דעם האט מען פארראכטן די מקוה.

הגר"ש: דער בעסערמינער רב (הגה"צ רבי יצחק אייזיק ליבערמאן זצ"ל אב"ד בעסערמין שהתגורר שם) האט אים דעמאלטס געבארגט געלט.

רבינו: יא, ער האט נאך געדארפט צובארגן נאך געלט, ער האט נישט געהאט גענוג געלט. ער איז נאך אהיים געפארן א בעל חוב פון דארט, ווייל ער האט צוגעבארגט געלט פונעם בעסערמינער רב. פערצן הונדערט דאללער האט ער געבארגט פון אים, אויסער די פינף טויזענט דאללער.

דער בעסערמינער רב האט דאם קיינמאל נישט אפגעבעטן, ווען ער איז געקומען מפעם לפעם פון שיקאגא קיין ניו יארק און ער איז אריין צום פעטער ז"ל האט ער אים אלץ דערמאנט 'איך בין אייך א בעל חוב', האט ער עם אלעמאל אפגעשטופט, ער האט געטראכט כ'וועל עם אפנעמען פון רבי'ן אויף יענעם עולם.....

הגר"ש: ער האט געהאט פון רבי'ן א צעטעלע, אז ער בארגט און דער רבי וועט באצאלן.

א' הנוכחים: מ'האט אים עם מיט געלייגט... ער האט געלאזט צוואה דאם צעטיל זאל מען מיטלייגן מיט אים (לאחר פטירתו).[8]

רבינו: יא, ס'האט זיך געטוהן וועגן דעם שטר, די קינדער האבן געוואלט לייגן א קאפיע דערפון, זיי האבן געוואלט בלייבן מיטן ארגינעלן.

הגר"ש: און למעשה?

רבינו: למעשה האט מען געמוזט לייגן דעם ארגינעלן שטר.[9]

הגר"ש: וועז דער רבי איז געקומען אהער פון ארץ ישראל איז אויך געווען עפעס א סלאנימער חסיד, וואם האט אויסגעצאלט פארן רביץ די חובות, מ'האט געהאט געלייגט אן עיקול און ס'האט געדראהט מ'זאל דעם רביץ נישט ארוים לאזן, דער רבי האט נישט געהאט געצאלט דעם חוב, איז געגאנגען דער סלאנימער חסיד און האט אויסגעצאלט דעם חוב.

רבינו: ער האט געהייסן ר' יוסף וויינבערג.[10]

הגר"ש: ער האט געגעבן פארן רביץ אפילו א קליינע ספר תורה אויך, ער האט עם געבארגט פארן רביץ. דער רבי האט אלע יארן מכיר טובה געווען פאר דעם סלאנימער חסיד אין יענע יארן.

רבינו: יא, דער פעטער איז געווען זייער פאר חובות'ט דעמאלטס, ערהאט אסאך געטוהן פאר די פליטים דארט, און די בעלי חובות האבן נישט נאכגעלאזט, זיי האבן פראבירט אים אפהאלטן פון אוועק פארן.

ס'איז דא א אינטערעסאנטער בריוו, כ'האב נישט לאנג צוריק געזעהן אזא בריוו בכתב ידו, ווי דער פעטער ז"ל שרייבט צוריק א בריוו פארן געררער רביץ (כ"ק בעל אמרי אמת ז"ל) און פאר נאך רבנים, אז ער שיקט אריבער א שליח מסביר זיין די נושא מיט די געלטער וואם ער איז שולדיג

---

8 השאיר בצוואתו שלאחר אריכת ימיו ושנותיו יטמינו אותו בקברו עם השטר חוב של רביה"ק ז"ל בידו.

9 לתועלת הקוראים נשלים עוד פרטי העובדא: הגה"צ מבעסערמין ז"ל ביקר כמה פעמים בניו יארק ונכנס לבקר אצל רבינו הק', ורביז"ל רצה לפרוע לו תמיד את החוב, אך הוא דחה את הפרעון, והיה אומר לרבינו הק' דער רבי האט זיבער וואס אויפצוטוהן מיטן געלט, מיר ברענט דאס נישט יעצט!, וכן דחהו כמה פעמים.

עד שבא' השנים כשהגיע לרבינו, אמר לו רבינו שהוא רוצה לשלם לו עתה בלי דיחוי, נענה הגה"צ מבעסערמין ואמר, הנה את הסכום הנ"ל אני הפרשתי אז מהוני בכדי להשיא את ילדיי, והנה ב"ה כבר עלתה בידי להשיא את כל ילדיי, ואיני זקוק עתה להמעות, 'איז איך וויל אז דער רבי זאל מיר דאס באצאלן אויף אנדערע אופנים!.

רבינו הק' שתק לכמה רגעים ונתאדמה פניו הק', עד שרמז בראשו לאות הסכמה, ובירכו ויצא לדרכו.

והגה"צ הנ"ל ביקש מבניו שלאחר אריכת ימיו ושנותיו יטמינו אותו עם השטר חוב בידו, והם חשבו להכניס קאפי"ע, כי היה להם חשיבות גדולה להחזיק את השטר של רביז"ל, וע"ז קבלו הוראה מכמה רבנים שעליהם להכניס את השטר מכתי"ק של רבינו בעצמו ולא העתקה, וכנ"ל.

10 ה"ה הרבני החסיד הנגיד ר' חיים יוסף דוד וויינבערג ז"ל מחשובי חסידי סלאנים בארה"ק ת"ו.

געבליבן, פונעם בריוו איז משמע אז מ׳האט עפעס מוציא דיבה געווען וועגן די געלטער, און מ׳האט אים געשיקט א בריוו פארצוהאלטן דערוועגן, און דער פעטער איז משיב אז ער שיקט א שליח מסביר צו זיין די נושא פערזענדליך, ער שרייבט עם שוין פון דאהי אין אמעריקא, ס׳איז זייער א אינטערעסאנטער בריוו.[11]

*

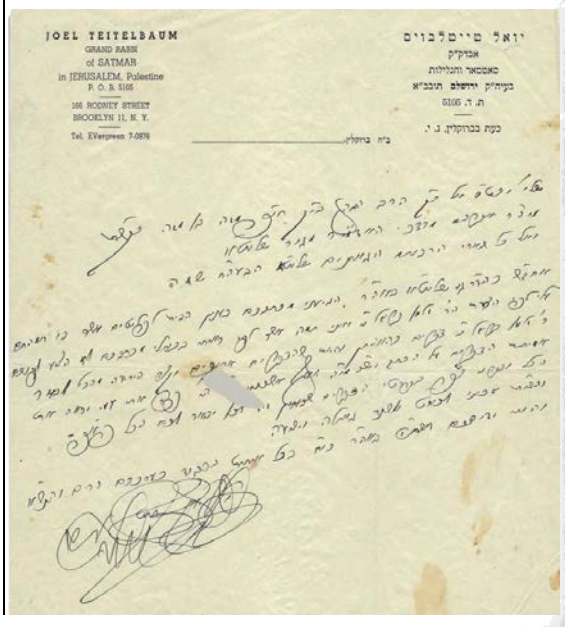
11 העתק המכתב נמצא בבית גנזיו של הרבני הנכבד מוה"ר יושע ווערצבערגער ז"ל מנכבדי קהלתינו בעיר מאנטריאל יצ"ו ובבית ביקורו של רבינו שליט"א בביתם בעיר מאנטריאל בשנת תשפ"ג לפ"ק הראו לרבינו כמה העתקות ממכתבים יקרי ערך, שהודפסו בקונטרס מיוחד בשם 'כותבות התמרים', לרגל שמחת החנוכת הבית של בית מדרשינו החדש במאנטריאל, ובתוכם גם מכתב נדיר זה.

ונעתיק במילואו את לשו"ק של רביז"ל במכתב קדשו:

ב"ה ברוקלין. - שלו' וכט"ס אל כ"ק הרב הגה"ק בו"ק חו"פ מזה בן מזה כקש"ת מוה"ר אברהם מרדכי האדמו"ר מגור שליט"א ואל כל שארי הרבנים הגאונים שליט"א הבעה"ח שמה.

אחד"ש כהדרג"מ שליט"א באה"ר הגיעני מכתבכם בענין הבית לפליטים אשר כי תמהתם עלי לפי הצעת הר' זלמן בריזל נ"י, ואני תמה אשר לפי ראותי בכותלי מכתבכם לא הציע לפניכם ר' זלמן בריזל נ"י דברים כהווייתן, והיות שהדברים ארוכים וקצר היריעה מהכיל לבאר אמיתות הדברים על הכתב, וש"ב מו"ה יוסף אשכנזי נ"י הי' פה אתי ועמי וראה את הכל, ודברנו בכובד ראש בפרטי הדברים שבענין זה לכן יבאר לכם הכל פא"פ.

והשי"ת יזכני לכוח"ט ולשנת גאולה וישועה - והנני ידידכם דושת"ה באה"ר כו"ח בכל אותות הכבוד כערככם הרם והנשא [חי"ק].

JOEL TEITELBAUM
GRAND RABBI
of SATMAR
in JERUSALEM, Palestine
P. O. B. 5105
206 RODNEY STREET
BROOKLYN 11, N. Y.
Tel. EVergreen 7-0876

יואל טייטלבוים
אבדק"ק
סאטמאר וחגלילות
בירושלם תובב"א
ת. ד. 5105
כעת בברוקלין, נ. י.

הגר"ש: מ׳האט געדעדט וועגן די מיידל שולע, האב איך פונקט געזהען אזוי קוקנדיג אהער אהין, אז עס איז אמאל געווען רבי מיכאל בער (ה"ה הגה"צ המפורסם רבי חיים מיכאל דוב וויים־מאנדל ז"ל מייסד וראש ישיבת נייטרא בארה"ב ומח"ס תורת חמ"ד) – דא האב איך אן איידעם טאקע ר׳ מרדכי יוסף וויים־מאנדל, ער איז רבי מיכאל בער׳ס אן אייניקל.

א׳ הנוכחים: ער איז א מגיד שיעור אין אונזער ישיבה קטנה דא אין וויליאמסבורג, אין ישיבה היכל התורה.

הר"ר מרדכי יוסף חי"ו: דעם רבי׳נס אייניקל האבן מיר דארט געהאט אין די ישיבה, אייזיק טייטלבוים (הב׳ החשוב נ"י בן הגה"צ רב דביהמ"ד בית ברוך שליט"א). ער איז א חשובער בחור, ער לערנט מיט התמדה און דאווענט מיט א חיות מיט א ברען.

רבינו: ברוך ה׳, א יישר כח.

הגר"ש: עכ"פ ס׳איז געווען אן אסיפת הרבנים, זענען זיי געקומען רבי מיכאל בער מיט ר׳ יצחק זאב דער מהרש"א הארוך (הגאון ר׳ יצחק זאב מאיער ז"ל), און נאך א רב, און ס׳איז געווען א גרויסער טרעפיק, מ׳האט געדארפט קומען דורך די וויליאמסבורג בריק, און יענער רב האט נישט אויפגעהערט צו האקן אויף דעם וואס דעמאלטס האט דער רבי ז"ל מחדש געווען די מיידל סקול׳ס (בית חינוך לבנות), אינדערהיים איז דאס נישט געווען...[12] און דער רב האקט אז מ׳מאכט נייע זאכן ... רבי מיכאל בער לאזט אים רעדן און נאכדעם רופט ער זיך אהן צום אים, ׳כ׳האב מורא אז דער בריק גייט איינפאלן׳, פרעגט ער אים ׳וואס איז געשעהן׳, זאגט אים רבי מיכאל בער, ׳כ׳זעה די אינזשענירן האבן עם נישט גוט געבויעט, דער בריק גייט איינפאלן׳...

רופט זיך אהן יענער רב דארטן, איר זענט שוין אן אינזשעניר געווארן אויכעט, איר וויסט וויי אזוי מ׳בויעט א בריק, וואס מאכט איר אייך נארישׁ, ס׳וועט איינפאלן דער בריק? דאס האבן דאך געבויעט אינזשענירן וואס זענען מומחים אויף דעם.

זאגט אים רבי מיכאל בער בחכמתו, ׳אהה! כ׳האב דאס טאקע געוואלט הערן פון אייך..., האט איר א תשובה אויף אייערע טענות..., דער אינזשעניר פון אידישקייט יעצט אין אמעריקא איז דער סאטמאר׳ער רב, וואס ער מאכט דארף

12 עיין מה שכ' מרן רביה"ק ז"ל (מאמר לשה"ק אות מא) בזה"ל: ...מהראוי לעשות עכשיו בדורינו איזה בית חינוך לבנות ללמדם מה שמותר ללמדם עפ"י השו"ע, ראשית הנה מבואר בשו"ע שמחוייבת האשה ללמוד דינים השייכים לאשה, וביותר צריך להודיעם קצת מדברי מוסר ומדות המבוארים בתוה"ק ובדברי חכמז"ל... עכלש"ק.

מען מקבל זיין באימה וביראה, וואם פאר א רעכט האט מען אריין צו רעדן אין וואם דער סאטמאר'ער רב טוהט וועט מ'פארשטייט נישט דערצו... איר באלאנגט גארנישט צו דעם, אזוי ווי איך בין נישט קיין אינזשעניר דא, זענט איר אויך נישט קיין אינזשעניר דא, נו וואם רעדט איר אריין אים דעם...', ער האט אים אזוי בחכמתו געגעבן א גוטע פארציע אין הנהגת הכלל....

דאם איז א מוסר השכל, רבי מיכאל בער איז דאך געווען א מה עצום, אבער ער האט זיך מבטל געווען כעבדא קמא מריה פארן רבי'ן ז"ל.

א' הנוכחים: ביים עירוב אין די גרויסע שטעט האט ער זיך אויך מבטל געווען פארן רבי'ן.

הגר"ש: יא, ביים עירוב אויך.

ער איז געווען א מה עצום, ביי די מקוה זאגט מען דאך אז דער פאטענט (שסידר לבנות בור ע"ג בור וכו') שטאמט פון אים (בעת שבנה רביז"ל את המקוה הראשונה בוויליאמסבורג).[13]

רבינו: יא, אבער דער געדאנק פון א בור על גבי בור איז שוין אויך געווען דעם מהרש"ב'ס מהלך.

פאר א צוואנציג יאר צוריק האט מען אפגעקויפט זיין הויז, וואו ער האט געוואוינט פאר הונדערט יאר צוריק,[14] און מ'איז געגאנגען דארט זוכן אין קעלער, האט מען געטראפן א מקוה, און אונטער די מקוה איז נאך געווען די זעלבע וואסער וואם ער האט אריינגעגאסן דארטן נאך דעמאלטס, ס'איז געווען די אלע יארן באגאסן מיט זאמד, און ס'האט זיך געהאלטן אזוי ווי אין א קען (קאנזערווירט).[15]

13

ועתיק מה שמובא בס' איש חמודות (תולדות הגרמ"ד וויסמאנדל ז"ל עמ תכ"ג): בשנת תשי"ב בנה הרה"ק מסאטמאר זצ"ל את המקוה טהרה שע"י קהל יטב לב, וכמה דברים נעשו שם על פי עצת רבינו (רבי מיכאל בער), הראשון הי' המצאה כדי לינצל מחשש נתן סאה ונטל סאה שעל ידי שעושים השקה בכל יום מן הבור של מי גשמים להבור שטובלים בו ע"י מתערבים המים, ולאחר זמן קצר לא ישאר רוב מי גשמים ופסול לדעת כמה פוסקים, ולזה המציא רבינו שיבנו בור מתחת להבור של מי גשמים עם נקב בשפופרת הגוד ביניהם, וע"י שהבור תחתון יהי' מלא מים, ואין בו אלא נקב קטן אחד לא יאבד כ"כ ממימיו, כי המים נדחקים ואין יכולים לצאת אלא אם כן יש נקב שיכניס אויר תחתיו.

עוד המציא רבינו להעלות מים מן המעיין בלי שישאבו בכלי ושלא יבואו ע"י דבר המקבל טומאה, והי' זה בבקשת הרה"ק מסאטמאר זצ"ל שרצה לעשות כתקנת הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע לעשות מקוה ממי מעיין דוקא, והמעיין שמצאו כשחפרו המקוה הנ"ל הי' בעומק יותר מדאי, ולא היו יכולים לטבול בעומק ההוא, והמציא רבינו עצה שיחפרו עוד נקב סמוך לנקב המעיין שחפרו, ויכניסו פאמפ בנקב השני לא להוציא מים, אלא להכניס לחץ של אויר, ועי"ז יודחקו המים שבנקב השני ויעלו בגובה מחמת כח הדוחק של האויר, וכך יוכלו לטבול במקוה של מי מעיין, וכן הנהג מאז ועד היום ברוב מקואות העיר במקום שהמעיין נמוך מן המקוה.

גם מה שנהוג בכל המקואות היום לקבץ את מי הגשמים שירדו מן הגג להבור ע"י צנורות של פלעסטיק שאין מקבלים טומאה כיון שלא נזכרו בתורה בין כל הכלים המקבלים טומאה, היתה זו המצאתו של רבינו.

14

היינו בחודש חשון שנת תשנ"ח לפ"ק קנו חסידי ליבאוויטש את דירתו של הרש"ב בעיר ראסטאוו, ופרשה בפני עצמה היתה חיפוש המקוה שבנה במרתף, אשר נסתמה על ידי הנכרים.

בית הרש"ב בעירת ראסטאוו

מקוה הרש"ב בראסטאוו כהיום

15

כ"ק האדמו"ר המהרש"ב זי"ע התיישב בתחילת שנת תרע"ו בעיר ראסטאוו, ובשנת תרע"ח קנה בית גדול עם מרתף, אך לא היה רחוק מאוד מהנהר כדי לחפור בור תחת המקוה והמים יימשכו מאליהם, ועיין בכל הדרכים, עד שהמציא שהדרך הישרה והמקובלת הוא לעשות מקוה על גבי מקוה בתוכבי המרתף שלו, והיינו שמי הגשמים מצטברים באוצר שבחצר, משם נמשכים לבור שתחת מקוה הטבילה, ואל מקוה הטבילה שעל גבו ממשיכים מים מהברוא, שמתכשרים ע"י השקה למי הגשמים שבאוצר התחתון, דרך הנקב שברצפה שביניהם.

והיות שהרש"ב בעצמו היה צריך אז לשהות במעיינות הרפואה מחמת בריאותו, מינה את תלמידו הגאון רבי יעקב לאנדא ז"ל [לימים רב ואב"ד העיר בני ברק] שיפקח על כל עניני המקוה, מראשית ועד סופו.

בערך בשנת תש"ח רשם הגאון הנ"ל את כל אזהרת רבו הרש"ב בעניני המקוה, לו לזכרון, ונדפסו בהרחבה והרבה הגהות ושרטוטים וציורים, בס' תיקוני מקואות, ובס' טהרת מים, ובקובצים יגדיל תורה.

א' הנוכחים: דאם איז שוין א אלטע מעשה, הונדערט יאר צו וויפיל (המהרש"ב ז"ל נסתלק בשנת תר"פ).

רבינו: יא, יא, אבער דאם איז נאך געווען זיין מהלך. מ'זאגט נאך אז דער פעטער ז"ל ווען ער איז געקומען אהער דעמאלטס (מירושלים עיה"ק בתחילת שנת תש"ז), האט ער געהאלטן ביים צוריק פארן, ער האט נישט געהאט קיין דירה, ער האט געוואוינט דארט ביי ר' מרדכי פליישמאן,[16] און רבי מיכאל בער איז געווען דא, און דער פעטער האט אים גזאגט דעמאלטס, איך טראכט צוריק צו פארן, האט ער גזאגט איך קען זעהן דעם שיף'ס קארטע? האט ער אים געווייזן דעם קארטל, האט ער צוריסן דעם קארטל און גזאגט 'דער סאטמאר'ער רב בלייבט דא, מ'דארף אויפבויען אידישקייט אין אמעריקא'.[17]

הגר"ש: ער האט דעמאלטס שוין געלאדנט דעם רבי'ן זאל קומען צו אים.

רבינו: אויף שבועות איז ער נאך געווען דארט.

הגר"ש: ער איז דארט געווען פון נאך פסח ביז נאך שבועות [בערך על תשעה שבועות].

הררמ"י: דער רבי האט דאך געזאגט א פשעטל (דבר שמועתא בפלפול עצום לכבוד יו"ט הנקרא קרעפל פשעטל) דארט אום שבועות.[18]

רבינו: אין די ישיבה האט ער געזאגט דעם פשעטל.[19]

בקיץ שנת תרפ"ד עזב האדמו"ר הרש"ב את העיר ראסטאוו, והנכרים סתמו את המקוה ובנו על גביו הרצפה של המרתף, ובשנת תשנ"ח שהיא יותר משבעים שנה, נגאל הבית מידי הגוים, וע"י עדותם של זקני החסידים על מקומו המדוייק של המקוה מצאו אותה בשלימותה ממש, והאוצר התחתון נתגלה עם המי גשמים שהיו שמורים בתוכה עדיין מאותה התקופה, ובס' הנ"ל יש תמונות מהמקוה בעת שנתגלתה בשנת תשנ"ח.

ולאחרונה יצא לאור ספר "בתוך הגולה" והיא תולדות העיר ראסטאוו, ובו מובא גילויים חדשים מכתבי ידות עתיקים ושרטוטים מהרש"ב ומקורביו על ההמצאה של עשיית בור ע"ג בור, שנעשה על ידו בעיר ראסטאוו.

16 הרה"ח ר' מרדכי פליישמאן ז"ל מסר את דירתו לרביז"ל, וזה הי' ברחוב ראדני ממול בית המדרש דחסידי קארלין סטאלין, כעת ביהמ"ד דקהל נייטרא.

17 עיי בס' איש חמודות (עמ' תכ"ז) שסיפרה הרבנית מנייטרא שאמר לה רבינו (רבי מיכאל בער) שבאם יחזור הרה"ק מסאטמאר לארץ ישראל, אז יעקור גם הוא את הישיבה וכו' ויעלה לא"י, כי מבלעדיו אין שום עתיד לאמעריקא.

18 עיי"ש בס' הנ"ל (עמ' הל"ג): הרה"ק מסאטמאר זצ"ל למד שיעורים עם התלמידים ולמד או עמהם הסוגיא שעלי' דרש בחג השבועות הבא, והתבטא אז שזה לו בראשונה שמרגיש תענוג הרוחני בלימוד ועסק התורה הקדושה מעת שנתשחרר מעמק הבכא.

וסיפר הרה"ג אב"ד פאיע זצ"ל שאמר להרה"ק מסאטמאר זצ"ל אחד אותו יו"ט שבועות, שהי' יו"ט זה ברוח מרומם ועלה ביותר, ואמר לו האדמו"ר: ווייסטו פארוואס, ווייל עם איז ריינע לופט דא.

ועיי"ש עוד: באותה שנה חל חג שבועות ביום א' וב', והרה"ק מסאטמאר נשאר עד לאחר שבת אחר שבועות, ורבינו פירסם לכל החסידים שמי שרוצה לבא ליו"ט שבועות להאדמו"ר מוזמן לבא בכל הכבוד, ואכן נתקבצו כששים או שבעים חסידים שבאו לסאמערוויל. והבחורים נתנו להאורחים את מיטותיהם והבחורים הלכו לישן בחצר על העשבים, כשהרה"ק מסאטמאר זצ"ל קרא התואים שבין ישראל לאביהם שבשמים כשהגיע למלים 'ערב קבלן מצד הכלה תנוקות של בית רבן'... פרץ רבינו בבכי' רבה ועצומה מאין הפוגות מרוב התעוררות, מרבבות תנוקות של בית רבן שלא טעמו טעם חטא, ולוקחו בערבים בשנות הזעם רח"ל ונשמע קולו בכל ביהמ"ד... ע"כ.

19 כידוע בשנת תש"ז כשרבינו זי"ע הגיע לאמעריקא עדיין היה דעתו לחזור להתגורר בארה"ק, והגאון רבי מיכאל בער הפציר בו שישאר שם וישהה אצלו בעיירת סאמערוויל, והזמין את רבינו על חג השבועות לישיבה וישוב נייטרא שהי' אז בעיר סאמארוויל, ובשו"ת דברי יואל עמוד תקנ"ה נדפס פלפול עצום שאמר אז רבינו ז"ל בחג השבועות הנקרא "קרעפל פשעטיל".

ונעתיק כאן מה שמובא בס' זקיניך ויאמרו לך: אין חודש אדר תש"ז ווען רבי מיכאל בער איז געזעסן ביים רבי'ן אין שטוב און דורכגעשמועסט ענינים העומדים על הפרק, איז אינמיטן אריינגעקומען דער משב"ק הרב החסיד ר' יוסף אשכנזי ז"ל און האט איבערגעגעבן פארן רבי'ן די טיקעטס וואס ער האט געקויפט פאר די שיף קיין ארץ ישראל וואס האט געדארפט אפפארן אין שושן פורים, וואו רבי מיכאל בער האט געזען אז די זאך ווערט ערנסט און דער רבי האלט ביים צוריק פארן קיין ארץ ישראל האט ער זיך אנגערופן צו ר' יוסף "צייגן זי מיר נאר די בילעטן", ווען ר' יוסף האט אים אהינגעגעבן די טיקעטס האט ער דאס צוריסן אויף פיצלעך פארן רבי'נס אויגן און ער האט גזאגט מיט א דרייסטקייט "דער רבי וועט דא בלייבן!", דער רבי האט געהערט זיינע ווערטער און געשמייכעלט, עכ"ל.

ווען דער רבי האט גזואלט נאך פסח וויטער צוריק פארן קיין ארץ ישראל צוליב דעם וואס ער איז נישט געווען געהעריג אינגעארדענט אין א דירה און עס איז אים נאר שווער זיך אנצולייגן אויף מענטשן, האט רבי מיכאל בער אינגעלאדענט דעם רבי'ן צו קומען קיין סאמערוויל צו די נייטרער ישיבה און דארט פארברענגען עטליכע וואכן, דער רבי האט אנגענומען דעם פארשלאג און ער האט דארט פארבראכט פון נאך פסח ביז נאך שבועות אין א אויסערגעווענליכע גוטע אטמאספערע. די דירה וואס דער רבי האט דארט געהאט איז געווען צוגעפאסט צום רבי'נס באגער ווי אויך איז דאס געווען שטארק ברחבות און איינגענעם.

לויט די פערזענליכע בקשה פון רבי מיכאל בער האט דער רבי דארט פארגעלערנט טעגליכע שיעורים פאר די תלמידי הישיבה, דער רבי האט דערפון גאר שטארק הנאה געהאט ווייל עס איז שוין געווען א לענגערע

הרמ"ש: יא, ס'האט געדויערט גאר א לאנגע צייט, מיין זיידע האט זיך דארט ארום גע'טענה'ט אסאך מיט אים אין די סוגיא. ר' יצחק זאב מאיער (הגאון בעל מהרש"א האריך) האט מיט געהאלטן און ר' יעקב הארנשטיין (מראשי הישיבה ז"ל) און נאך תלמידי חכמים, ס'איז געווען א מלחמתה של תורה.[20]

הגר"ש: פון דעמאלטס זאגט מען דאך נאך די מעשה, זיין זיידע (הג"ר מיכאל בער ז"ל) איז זייער נישט געזונט געווען אין שווייץ, ער איז אדורך געגאנגען פערצן הארץ אטאקעם ל"ע, ביז איינמאל איז געווען ממש סכנת נפשות ר"ל, און דער רבי ז"ל מיטן סטראפקובער רב (הגה"ק ר' מענדעלע ז"ל בעל דברי מנחם) זענען געזיצן ביי זיין בעט א גאנצע נאכט, און זיי האבן מרבה געווען בתפילה ובתחנונים, און זיי האבן אים צוריק געברענגט מיט זייערע תפילות. נאכדעם האט ער גענומען צו לערנען, ער האט דאך שוין געוואלט לערנען, אבער דער רבי האט נישט געוואלט, ער האט נישט געוואלט שטארק לערנען, ער האט אויפגעמאכט אזוי אביסל די טיהר, אז דער רבי האט אריין געקוקט, און געזעהן ווי מיט אזא התמדה איז מען געזיצן און געלערנט, האט דער רבי ז"ל פשוט זיך גענומען וויינען, ער האט געזאגט 'איך זעה אין אמעריקא קען מען יא מרביץ תורה זיין, מ'דארף נאר וועלן, אז רבי מיכאל בער האט געקענט...', נאכדעם געבט ער זיך א דריי אוים צום נייטערער רב,[21] און זאגט אים, 'און נאכדעם פרעגט ער (הגה"צ רבי מיכאל בער ז"ל) פארוואס מ'האט אים צוריק געברענגט אויף דעם עולם.... אהער צו שטעלן אזא ישיבה איז נישט גענוג?'

רבינו: מ'דערציילט א מעשה, ס'איז געווען א בחור דארט אין די ישיבה אין נייטרא וואס איז נישט געזונט געווען, מ'האט אים געדארפט אפערירן, אן ערנסטע זאך געווען, דער בחור איז געגאנגען צום פעטער ז"ל נעמען א ברכה פאר די אפעראציע, און דער פעטער האט אים געזאגט מ'זאל נישט אפערירן. דער בחור איז געווארן איבערראשט, ער האט נישט געוואוסט וואם צו טוהן, רבי מיכאל בער האט זיך געפארעט פאר איהם, ער האט דאך געלערנט דארט אין נייטרא, און ער איז געווען א יתום, און רבי מיכאל בער איז געגאנגען מיט אים צום דאקטאר, בקיצור, דער דאקטער זאגט יא, מ'זאל אפערירן, און דער רבי זאגט אז נישט..., נו וואם טוהט מען דא, רבי מיכאל בער איז אריבערגעקומען צום פעטער ז"ל, ער האט יעדן ארויסגעשיקט און ער האט אים געפרעגט 'איך פארשטיי אז ווען ס'קומט אריין א איד און ער פרעגט א שאלה וועגן גענוג, וועט ער האט מיך צוריק געברענגט אויף די טריפה'נע וועלט, איך בין שוין געווען אויף יענעם עולם, דעמאלטס האבן זיי אים צוגעגעבן דעם נאמען 'חיים'. אזוי האט ער געהייסן נאר 'מיכאל דוב'.

און דער רבי איז געווען דעמאלטס אין סאמארוויל, און ער רבי מיכאל בער האט זיך אזוי גערעדט, פארוואס האט מען מיך צוריק געברענגט אויף דעם עולם? אזוי האט ער ווי מ'זאגט 'קאמפלעינט'... (התמרמר ע"ז), דער נייטרא רב מיט רבי מיכאל בער'ן און דער רבי ז"ל האבן אזוי שפאצירט אין סאמארוויל, און מ'האט אזוי צוגעפירט דעם רבי'ן צו די ישיבה, דער רבי זאל גיין זעהן אינמיטן טאג ווי אזוי מ'לערנט, אבער דער רבי האט נישט געוואלט, ער וויל נישט שטערן, האט ער אויפגעמאכט אזוי אביסל די טיהר, און דער רבי האט אריין געקוקט, און געזעהן ווי מיט אזא התמדה איז מען געזיצן און גערעדט, האט דער רבי ז"ל פשוט זיך גענומען וויינען, ער האט געזאגט 'איך זעה אין אמעריקא קען מען יא מרביץ תורה זיין, מ'דארף נאר וועלן, אז רבי מיכאל בער האט געקענט...', נאכדעם געבט ער זיך א דריי אוים צום נייטערער רב,[21] און זאגט אים, 'און נאכדעם פרעגט ער (הגה"צ רבי מיכאל בער ז"ל) פארוואס מ'האט אים צוריק געברענגט אויף דעם עולם.... אהער צו שטעלן אזא ישיבה איז נישט גענוג?'

רבינו: מ'דערציילט א מעשה, ס'איז געווען א בחור דארט אין די ישיבה אין נייטרא וואס איז נישט געזונט געווען, מ'האט אים געדארפט אפערירן, אן ערנסטע זאך געווען, דער בחור איז געגאנגען צום פעטער ז"ל נעמען א ברכה פאר די אפעראציע, און דער פעטער האט אים געזאגט מ'זאל נישט אפערירן. דער בחור איז געווארן איבערראשט, ער האט נישט געוואוסט וואם צו טוהן, רבי מיכאל בער האט זיך געפארעט פאר איהם, ער האט דאך געלערנט דארט אין נייטרא, און ער איז געווען א יתום, און רבי מיכאל בער איז געגאנגען מיט אים צום דאקטאר, בקיצור, דער דאקטער זאגט יא, מ'זאל אפערירן, און דער רבי זאגט אז נישט..., נו וואם טוהט מען דא, רבי מיכאל בער איז אריבערגעקומען צום פעטער ז"ל, ער האט יעדן ארויסגעשיקט און ער האט אים געפרעגט 'איך פארשטיי אז ווען ס'קומט אריין א איד און ער פרעגט א שאלה וועגן

צייט וואס דער רבי האט נישט פארגעלערנט פאר בחורים וואס דאס איז געווען שאיפת חייו, די חשוב'ע ראשי ישיבה ווי הגה"צ ר' יונה פארסט ז"ל און נאך, פלעגן אויך קומען מיטהאלטן דאס פארלערנען און גאר אפט פלעגן אויסברעכן שארפע וויכוחים און פלפולי דאורייתא בשעת די שיעורים, אויך פלעגט דער רבי זאגן פשט'לעך אין די סוגיות וואס מען האט געלערנט און אויף די סוגיא וואס מען האט דעמאלטס געלערנט אין די ישיבה האט ער געזאגט דאס פשט'ל יענעם שבועות.

פאר'ן רבי'ן איז געבליבן איינגעבאקן אין הארץ די גוטע וואכן וואס ער האט פארברענגט אין נייטרא ישיבה, מיט יארן שפעטער וועט דער רבי האט געשריבן אן המלצה בריוול לטובת די נייטרא ישיבה דריקט ער זיך אויס "הישיבה הזאת קרובה אל לבי", עכ"ל.

וכן היה מרן רבינו ז"ל עוד כמה פעמים נסע לבקר אצלו בישיבת נייטרא בסאמערוויל, ואח"כ במאנט-קיסקא, דהיינו כשהגאון רבי מיכאל בער עשה סעודת שלישי למילה לבנו הרה"ג רבי יוסף עמרם, ואח"כ כשהגה"צ אבד"ק נייטרא ז"ל גיסו של רבי מיכאל בער ז"ל עשה ברית לבנו הרה"ג רבי שמואל דוד אונגאר [כ"ק הגה"צ אב"ד ור"מ נייטרא שליט"א במאנט-קיסקא], וככמו כן הרה"ח ר' חיים מרדכי שטיינבערג עשה ברית לבנו רמ"א הי"ו, ואז שהה שם רבינו על שבת קודש על פי הפצרותיו המרובות של רבי מיכאל בער ז"ל.

20 ויש להוסיף עובדא נאה המובא שם בס' איש חמודות (עמ' רל"ה) המוכיח גודל החיבה וההתקשרות של התלמידים לרבינו הק', וכה מסופר:

אחרי החג כשרצה הרה"ק מסאטמאר זצ"ל לחזור לניו יארק, הגיע אחד מאנ"ש יהודי עשיר עם מכונית חדשה להסיעו, אחד מבני הישיבה החליט לעשות מעשה נועז - הוא נגש בחשאי למכונית ופירק את החלק שמחבר בין המאטאר למפתח... כל נסיונות הנהג להתחיל בנסיעה היו לשוא... הרה"ג ר' יונה פארסט זצ"ל אמר להאדמו"ר: נראה לי שרוצים מן השמים שהאדמו"ר ישאר כאן למשך זמן ארוך יותר, אך האדמו"ר נשאר יושב במכונית, כשנהג המכונית היקרה דואג ומשתאה איך יתכן שהמכונית החדשה שלו נתקלקל?... כעבור זמן נודע הדבר שיד בחור באמצע, לכן הכריזו בבנין הישיבה שהאשם לא ייענש, ובלבד שיתקן את הנזק, ואז החזיר החלק הגנוב למקומו ותיקן הקאר.

21 כ"ק הגה"צ ר' שלום משה אונגאר ז"ל בעל משאת משה, בנו ומ"מ של כ"ק הגאון הצדיק בעל נאות דשא מנייטרא ז"ל הי"ד חותנו של רבי מיכאל בער ז"ל בזיוו"ר.

מסחר וכדו' אלין איז דא צדדים לכאן ולכאן, אבער אויף דעם, דער דאקטער זאגט קלאר אז ער דארף זיך אפערירן, און דער רבי זאגט אז ניין, וויאזוי? מיט רוח הקודש?!', אזוי האט געפרעגט פונעם פעטער.

האט אים דער פעטער ז"ל געענטפערט 'כ'וועל אייך זאגן, ס'איז נישט קיין רוח הקודש, אבער איינער וואס היט זיך אפ די מחשבה מיום עמדו על דעתו, געט מען אים אריין פון הימל א מושכל ראשון.....',[22] אזוי האט ער אים געזאגט, און ער האט נאך צוגעענדיגט 'און איר קענט דאס אויך אזוי טוהן'.

רבי מיכאל בער האט דאס נאכדערציילט, ער האט זיך נישט געקענט בארואיגן אז א איד קען אויף זיך דאס זאגן.

הגר"ש: זיי זאגן נאך אזא מעשה, זיין יונגסטער קינד – דאס איז גראדע מיין מחותן, זיין טאטע, ר' יעקב ישראל הייסט ער – ווען ער האט התונה געהאט מיט די טאכטער פונעם באר שבע'ער רב (הגה"צ ר' אלעזר קליין ז"ל מח"ס קרית ארבע), איז רבי מיכאל בער"ס רביצין געקומען נעמען א ברכה פונעם רבי'ן ז"ל, און די רביצין איז אריין געקומען מיט איר, א פרוי איז דאך נישט אריין אליינס, און זי שטעלט איר פאהר, 'דער רבי וויסט דאך ווער זי איז, רבי מיכאל בער"ס רביצין...' רופט זיך דער רבי אהן, 'וועגן אים זענען מיר אונז דא געבליבן (באמעריקא וכנ"ל)...', און דער רבי איז געזעצן אזוי מיטן פנים צום פענסטער פונעם גארטן אזוי ווי ער פלעגט צו זיצן (בשנותיו האחרונים), דאס איז שוין געווען אין קרית יואל (בשנת תשל"ח), און דער רבי וויזט אזוי 'אלעם וואס דא איז דא איז אדאנק אים... אלעם וואס איז דא איז אים צו פארדאנקען...'

נאכדעם געט זיך דער רבי א דריי אוים צו איר און זאגט 'זאגט'ס עפעם נאך פון אייער מאן'. זי האט נישט געווואוסט וואס צו זאגן, א פרוי, וואס זאל זי נאכזאגן... אבער דער רבי לאזט נישט נאך 'זאגט'ס עפעם נאך, מוז נישט זיין קיין תורה'. בקיצור האט זי אנגעהויבן צו פארציילן, אז זי פלעגט אליינס צו נייען די הויזן פון די קינדער, עס איז נישט געווען קיין געלט, מ'האט געקויפט סחורה און מ'האט אליינס געניייעט די הויזן, האט ער מיר אנגעזאגט, מאך נישט קיין טאשן אין די הויזן, זאלסט מאכן הויזן אהן א טאשן...

22 עיי' בס' מפי ספרים וסופרים (פר' שופטים) שמביא בשם החידושי הרי"ם ז"ל ומדברי האמת ליעקב מבלעדוב ז"ל, ומד' הדברי ישראל מסאדיגיר ז"ל ומעוד צדיקים בגודל כח ה'מושכל ראשון' של צדיקים שהיא בבחינת רוח הקודש, עיי"ש באריכות.

דער רבי איז אזוי שטיין געבליבן און האט געזאגט 'זי האט נישט וואס צו פארציילן? דו הערסט אזא מעשה? דו הערסט אזא קדושה?...'

הרמ"י: ער האט געזאגט פאר די מלמדים פון זיינע קינדער, אז די מלמדים זאלן פאר קיין שום זאך נישט געבן קיין פעטש פאר די קינדער, נאר פאר צוויי זאכן, אדער אז מ'זאגט א ליגנט, אדער אז מ'לייגט די הענט אין די הויזן טאש, אויף די צוויי זאכן זאל מען געבן פעטש פאר די קינדער.

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן בריאות השלימות, מ'זאל קענען עוסק זיין וויטער בתורה, מיט הרבצת התורה, מזכה זיין את הרבים צו לערנען משניות מיט הבנה, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל קענען מסיים זיין אלע משניות, אלע מסכתות מיט הרחבת הדעת, ברכה והצלחה וכל טוב.

והציג הגר"ש את חתניו ובירכם רבינו בברכת לחיים

ונפרד רבינו בברכה: דעם אויבערשטער זאל העלפן, מ'זאל זיין געזונט בבריאות השלימות, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל זוכה זיין עוסק צו זיין בתורה מיט הרחבת הדעת, מ'זאל גומר זיין אלע מסכתות מיט סייעתא דשמיא..., ברכה והצלחה, ויפוצו מעיינותיך חוצה.[23]

הגר"ש: אמן, און א יישר כח פאר די חיזוק. כ'וויל בעטן דער רבי זאל געבן א ברכה פאר די אם הבנים שמחה.

בדרך צאתו בירך רבינו להרבנית: דער אויבערשטער זאל העלפן איר זאלט זיין געזונט, מיט די גאנצע משפחה אינאיינעם, אריכת ימים ושנים מיט אלעם גוטן תמיד.

הגר"ש: אמן, און נאכאמאל א יישר כח פאר די טירחא, א גוטע נאכט.

23 ראוי לציין שהגאון ר' שמעי' ז"ל התחיל להדפיס ספריו בשם 'סייעתא דשמיא' עוד בשנת תשכ"ט, והדפיס ג' ספרים יקרים על מסכת הש"ס ועל שו"ע, וגם ספר יקר על חו"ר פרשיות של יציאת מצרים (שמות, וארא בא, בשלח), משקר בהסכמות נהדרות מזקני שארית הפליטה גדולים וצדיקים מדור הקודם ז"ל, ואח"כ נתעורר מרבנן ותלמידהון לסדר ולהדפיס ביאור על ששה סדרי משנה, ובס"ד זכה להו"ל ספרים מתוקים ועמוקים על רוב המסכתות של ששה סדרי משנה, והשאיר אחריו עוד על כמה מסכתות שעדיין לא עלה בידו לסדרו ולהעלותו לדפוס. וגם זכה ששיעוריו הנחמדים בכמה וכמה מקצועות התורה שנלקטו על טעיפ'ס וכדו', נשמעים עד היום ע"י אלפי ישראל בכל פינות העולם הצמאים לדבריו, וכאשר המליץ ע"ז מרן רבינו שליט"א בהספידו של חכם לפני מטתו, הפסוק 'ושמע"ו הולך בכל המדינות'.

ניחום אבלים אצל כ"ק האדמורי"ם שליט"א
בני כ"ק האדמו"ר מוויזניץ מאנסי וצ"ל

יום ב' פרשת צו תשע"ח לפ"ק

רבינו: ס'איז געווען פרשת משפטים תשכ"ח, דער פעטער ז"ל (רביה"ק בעל דברי יואל) איז אהיים געקומען פון פלאריד, איך בין מיטגענאנגן מיטן טאטן ז"ל שלום נעמען, כ'געדענק ווי ער איז געזעצן, דער פעטער ז"ל איז נאך געווען געזונט דעמאלטס, און אייער טאטע איז אויך דעמאלטס געקומען, האט ער אים געפרעגט, וואם מאכט מען?, וואם מאכט דער טאטע (האדמו"ר בעל אמרי חיים מוויזניץ ז"ל)?, ארויס גייענדיג האט ער אים געזאגט, זאלסט געבן א פריסת שלום פאר"ן טאטן, ער האט אים ארויס באגלייט, מ'האט געעפנט די טיהר, עם איז געווען דארטן (בצד ימינו של רביו"ל בחדר הספרים) די הויכע טיהר ארויסצוגיין, מ'האט עם כמעט נישט גענוצט, ער האט אים דעמאלטס ארוים באגלייט דורך יענעם טיהר...

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: ער האט געשיקט א פריסת שלום קיין ארץ ישראל?

רבינו: יא, פאר מיין שוועד האט ער אויך אלעמאל געשיקט א פריסת שלום.

כ'געדענק וועז דער זיידע איז געווען דאהי אום תשי"ח, איך בין נאך געווען א יונגל דעמאלטס, כ'געדענק ער איז געקומען אויף א באזוך צום טאטן ז"ל, ס'איז געווען דארט איז היוז סט (בדירתו בבנין ביהמ"ד דקהל עצי חיים סיגוט בווילאמסבורג). זיי זענען געזיצן אזוי דריי, דער וויזניצער רבי, דער טאטע, און אייער טאטע, אלע דריי. איך בין אריין געקומען אין שטוב און דער טאטע האט מיר געזאגט, גיב שלום דאם איז דער וויזניצער רבי,

דאם איז געווען תשי"ח דעמאלטס האב איך אים געזעהן.

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: דער זיידע (כ"ק האמרי חיים ז"ל) האט שטארק מחשיב געווען (את רבינו שליט"א) אז מ'האט נישט אויסגערעדט מיט די תפילין? אזוי האט מען אמאל פארצייילט די מעשה.

רבינו: יא, דאם איז שוין געווען אין ארץ ישראל נאך די התונה, כ'האב געהאט מיטן אמרי חיים אזא מעשה, כ'האב געדאוונט שחרית מיט זיין מנין יעדן טאג אינדערוואכן, ער האט געדאוונט אין שטוב, און דער מנין האט געדאוונט אויף די טעראסע, און איך האב אויך געדאוונט אין שטוב אינעווייניג, דארט איז געווען אזא פייער קאסע, דארט האב איך געדאוונט, איינמאל ביי 'אשרי ובא לציון' האט ער מיך צוגערופן און האט מיך עפעס געפרעגט, האב איך אים געווייזן אז איך רעד נישט מיט די תפילין, ער איז געבליבן אזוי איבערראשט, און האט מיר גארנישט געזאגט.

נאכ'ן דאוונען בין איך צוגענאנגען זיך אנטשולדיגן, און כ'האב אים געזאגט אז כ'האב נישט געענטפערט ווייל איך רעד נישט מיט די תפילין, פרעגט ער מיר 'דו האסט נאך קיינמאל נישט גערעדט מיט די תפילין? האב איך געזאגט 'ניין', און כ'האב געזעהן אז ס'איז געווען פאר אים אזא חידוש.

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: איך בין אויך געווען אמאל אין ארץ ישראל צוזאמען (עם רבינו שליט"א).

רבינו: יא יא, איך געדענק.

איך געדענק אייער טאטע איז אמאל געקומען קיין ארץ ישראל אויף ראש השנה ווען איך בין דארט געווען, ער האט געדאוונט פארן עמוד שחרית דעם צווייטן טאג ראש השנה.

דער זיידע האט מיך געפרעגט נאך ראש השנה, ווי אזוי עם געפעלט מיר דעם וויזניצער נוסח, כ'בין דאך נישט געווען צוגעוואוינט צו דעם. האט ער מיר געזאגט, איך וואלט נישט געקענט דאוונען ערגעץ אנדערש.

*

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: כ'האב פארגעסן, כ'וויל מיך זייער אנטשולדיגן בשם די גאנצע משפחה, אונז האמיר באקומען גריסן אז בשעת די לויה איז געווען אזא איבערקערעניש, נישט נאר ס'איז נישט געווען בדרך כבוד,... אונז מוזן מיר פשוט מפיים זיין.

*

האדמו"ר מוויזניץ ומ"ס: וועגן תפילין לייגן, ביים טאטן ז"ל ווען ער פלעגט צו לייגן תפילין פאר א בר מצוה בחור האט ער אים אנגעזאגט אז ער זאל זעהן נישט אויסצורעדן מיט די תפילין.

רבינו: מיין טאטע ז"ל האט אויך אזוי אנגעזאגט פאר יעדן בר מצוה בחור. מ'זאל נישט רעדן מיט די תפילין.[24]

---

24 כן ידוע שמרן רבינו בעל הברך משה ז"ל הזהיר לכל א' שהגיע להניח תפילין אצלו, שיבטיח לו שלא ידבר עם התפילין דברים בטלים. והרבה פעמים אמר, שלכן אמר הפסוק למען תהיה תורת 'בפיך' דהיינו שהתורת ה' יושפע ע"י התפילין, וזה תלוי 'בפיך' אם יזהר שלא לדבר עם התפילין שיחה בטילה יזכה לתורת ה'. ובשעה שאמר זאת להבר מצוה בחור והזכיר תיבת 'בפיך' הראה באצבעו על פיו, שהכל תלוי בפה.

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: אין סקווירא פלעגט מען אויך אנזאגן, דער בעלזער רב האט אויך אנגעזאגט.

רבינו: אין בעלזא האט מען אנגעזאגט נאך צוויי זאכן. וועגן גוף נקי, און שטיין אויף אין פלאץ.[25]

עם קען טאקע זיין דער טאטע ז"ל האט עם טאקע געזומען פון בעלזא. ער האט זיך געהאלטן א שטארקער בעלזער חסיד.

מיין טאטע האט מיר אליינם אויך אזוי אנגעזאגט, וועז איך בין געווארן בר מצוה. ער האט מיר געזאגט דעמאלטם אז איך קען ביי אים אויסבעטן וואם איך וויל, נאר איך זאל נישט רעדן מיט די תפילין. און ס'איז ביי מיר געווען א שטארקע אזהרה, איך רעד קיינמאל נישט מיט די תפילין.

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: אין סאטמאר בכלל איז אזוי געווען?

רבינו: ביי מיין טאטן איז אזוי געווען, ס'איז געווען ביי אים זייער חמור. ער האט דאם אנגעזאגט פאר אלע בחורים.

האדמו"ר מוויזניץ וומ"ס: פאר יעדן בר מצוה בחור האט ער אויך אזוי אנגעזאגט?

רבינו: יא, פאר יעדן בר מצוה בחור.

*

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי שאל מרבינו: מ'איז געווען אמאל א שבת אין סקווירא אויך אויף א שבע ברכות ביים סקווערער זיידן, נישט אזוי?

רבינו: יא, ביי די חתונה פון ר' אברהם דוב.[26]

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: כ'געדענק דער סקווערער זיידע ז"ל איז דעמאלטם געווען פארנומען מיטן כיבוד, מ'מוז געבן א כיבוד (לרבינו שליט"א), כ'געדענק ס'איז געווען דארטן עלטערע רבנים. ס'איז מיר געווען א חידוש דער זיידע זאל זיך אזוי זארגן אויף דעם, מ'איז געווען אינגאנצן א פאר חדשים פון די חתונה.

רבינו: יא, איך בין נאך געווען א פרישער אינגערמאן.

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: ביי רבי פיני'עם חתונה (הרה"צ רבי פנחס שלום ז"ל רב דקהל תורת חיים וויזניץ ב"פ, בנו בכורו של האדמו"ר מוויזניץ מאנסי ז"ל), וועז מ'איז אהיים געקומען פון די חתונה, האט דער זיידע ז"ל געפרעגט מיין טאטן 'דער סיגוטער רב איז נישט געווען?', רופט זיך אהן ר' פיני'ע צום זיידן, ער איז יא געווען, כ'האב גזעזהן אז ער האט געגעבן די הענט פארן זיידן, און דער זיידע האט זיך עפעם נישט... זאגט ער כ'האב אים נישט באמערקט, האט ער געזאגט פארן טאטן, כ'וויל דיך בעטן א טובה, דו גייסט דאך מאכן שבע ברכות, וועז דו מאכסט שבע ברכות אין מאנסי, דעמאלטם קום איך אויך, און דו זאלסט אים דעמאלטם אויך רופן, ער האט אים געראופן און ער איז טאקע געקומען.

ער האט געבענטשט דעמאלטם ביי די שבע ברכות.

האדמו"ר מוויזניץ וומ"ס: מ'האט דא פריער געזעדט אז דער טאטע (האדמו"ר מוויזניץ מאנסי ז"ל) איז געווען מזכיר זיין ביים סאטמארער רב, וועז דער זיידע דער אמרי חיים האט באקומען דעם סטראוק.

רבינו: יא, כ'האב אויך געהערט פון די מעשה, איינער האט מיר דאם פארציילט אז אייער פאטער איז דעמאלטם געקומען מזכיר זיין, ר' יעקב הערש היימאן האט פארציילט אז ער איז געווען א בחור,[27] און ער איז דעמאלטם געווען אינדרויסן אין פאהר צימער, אפאר בחורים האבן זיך דארט געדרייט, ס'איז געווען דאנארשטא נאכט ליל שישי, דער רבי האט אים ארוים באגלייט און געזאגט פאר די בחורים דארט 'גייט'ס אין ביהמ"ד זאגן תהלים'.

האדמו"ר מוויזניץ וומ"ס: מיין טאטע איז אריבער געלאפן מזכיר זיין, ער האט געזאגט ס'איז שוין נאך חצות, מ'קען שוין זאגן תהלים, ער האט געבעטן מ'זאל מאכן א מנין תהלים.

---

25 עיין בקובץ פארות (ה"א) שאדמור"י בעלזא נהגו לומר לבחור בר מצוה שלשה דברים א. שלא לדבר עם התפילין, ב. להיזהר על גוף נקי, ג. לעמוד על מקום אחד בביהמ"ד ושלא להסתובב בעת התפילה.

ועי"ש שפע"א נכנס בנש"ק לקבל ברכתו ממהר"א ז"ל לפני הבר מצוה, והוא הזהירו על הג' דברים הנ"ל, והוסיף לספר לו - פעם אחת הגיע בחור אל זקני מרן מהר"ש זי"ע וזקני אמר לו הדברים הנהוגים לומר, לאחר מכן ברכו ופטרו לשלום, לפני חתונתו שוב בא לבעלזא לקבל את ברכת הקודש, שאלו זקני: נו, האם נזהרת שלא לדבר עם התפילין, כשלא ענה, הבין מזה זקני שאכן דיבר עם התפילין, אמר לו זקני: אם כן הבטח לי עתה שלא תדבר עם הטלית, והושיט לו את היד, ובירכו בברכות ופטרו לשלום.

כאשר סיפר זקני מרן מהר"י ז"ל את הסיפור אמר: היהודי הזה אכן שמר את הדברים, ולא דיבר עם הטלית, כאשר נפטר היהודי והגיע לעולם האמת, העמידוהו לפני הבית דין של מעלה כדי ליתן דין וחשבון על מעשיו, כאשר שאלוהו על מעשיו בעולם הזה, לא ענה, רק הראה להם שאינו יכול לענות היות והוא לבוש עם הטלית, כי בחו"ל קוברים עם טלית, והתחילו לבדוק מה הם הדברים, ובדקו וראו שהיהודי היה נוהג שלא לדבר עם הטלית, ולכן אינו יכול לענות, אמרו בבי"ד שאם לא דיבר לעולם עם הטלית, אזי גם עתה לא יצטרך לענות ופטור הוא מלתת דין וחשבון, בדקו ומצאו שלא דיבר אף פעם עם הטלית, סיים זקני ז"ל ואמר: אין אזוי האט ער זיך דארף געשטופט.

26 ה"ה הרה"צ ר' אברהם דוב טווערסקי שליט"א אבד"ק ראכמיסטרייווקא מאנסי, שנשא את בתו של האדמו"ר מוויזניץ מאנסי ז"ל חתן האדמו"ר מסקווירא ז"ל.

27 ה"ה הרבני הנכבד מוה"ר יעקב הערש היימאן הי"ו מנכבדי קהלתינו הק' בווילאמסבורג יצ"ו

*

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: כ'געדענק וועז כ'בין געווען מיט מיין טאטן ביים סאטמארער רב ז"ל, וועז ער איז געפארן קיין פוילן דאס ערשטע מאל שנת תשל"ו מיט א גרופע (אויף קברי צדיקים), האט דער טאטע געפרעגט פונעם סאטמאר רב ז"ל אז ער פארט קיין פוילן צי ער זאל גיין קיין אוישוויץ? האט ער געפרעגט, פארוואס מ'וויל גיין אהין?, האט ער געזאגט ס'איז דא מענטשן וואס זאגן אז מ'גייט זאגן קדיש דארטן, האט ער זיך אנגערופן, זיי זענען קדושים וטהורים אהן אונזער קדיש אויך. איך מיין טאטע טאקע נישט געפארן קיין אוישוויץ.

רבינו: ער האט געזאגט אז אין זוהר הק' שטייט (בפ' בראשית) אז דארט וואו קין האט גע'הרג'ט הבל, איז געבליבן א רושם פון רציחה.

מ'זאגט נאך פונעם בעל שם הק', אז ער איז אמאל געפארן מיט א פערד און וואגן, און עס איז געווען א גוי'אישער בעל עגלה, אויף איינמאל האט זיך אויפגעשטעלט דער בעל עגלה, ס'איז אריין אין אים א רציחה, און האט געוואלט הרגענען דעם בעש"ט הק', האט אים דער בעש"ט הק' געבעטן 'דו ווילסט מיך הרגענען, פאהר אביסל ווייטער און דארטן וועסטו קענען...', איז מען ווייטער געפארן, און דארט איז דער בעל עגלה נהפך געווארן לאיש אחר, און האט געבעטן מחילה אויף דעם וואס ער האט פריער געוואלט טוהן. האט דער בעש"ט הק' מסביר געווען, אז אויפן ערשטן פלאץ האט מען אמאל גע'הרג'עט א איד, במילא איז דארט מסוגל אויף רציחה ר"ל, דערפאר האט ער אים געבעטן ער זאל אוועק גיין פון דארטן [ואז ישיב ממחשבתו הרעה, וכך הוה].[28]

במילא האט דער פעטער ז"ל געזאגט אז מ'זאל נישט גיין קיין אוישוויץ וואס דארט האט מען אזויפיל אידן גע'הרג'עט ר"ל... דאס פלאץ איז נישט מסוגל.[29]

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: דער טאטע איז טאקע נישט געפארן אהין.

ס'איז דא אידן וואס מ'האט אומגעברענגט דארט די עלטערן, במילא האבן זיי געוואלט זאגן דארט א קדיש. ס'איז געווען דעמאלטס אידן וואס זענען דעמאלטס יא געפארן אהין, אבער דער טאטע איז נישט געפארן.

הגה"צ אבד"ק סיגוט שליט"א: מיין זיידע, דער ישועות משה, איז יא געפארן אהין.

האדמו"ר מוויזניץ לאנדאן: איך געדענק וועז דער טאטע ז"ל האט געפרעגט די שאלה האט ר' יוסף אשכנזי זיך אהנגערופן, ער פרעגט צי זיי דארפן האבן אונזערע קדישים, דאס געדענק איך. האט דער סאטמאר רב זיך אהנגערופן אז קדיש איז אלעמאל א גרויסע זאך... האט דער טאטע ז"ל געזאגט, כ'האב נישט דאס געפרעגט, כ'האב געפרעגט צי כ'זאל פארן קיין אוישוויץ צי נישט. און פון דעם האט דער טאטע געזעהן אז ער האט נישט געהאלטן פון דעם, במילא איז ער טאקע נישט געפארן.

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: כ'האב אים איינמאל געזעהן לייגן תפילין, דעם סאטמארער רב ז"ל, כ'בין איינמאל זיך געגאנגען געזעגענען, כ'האב געדארפט צו פארן קיין ארץ ישראל, און ס'איז מיר אויסגעקומען אז מ'האט געדארפט צו טוישן דעם טיקעט, איז מיר אויסגעקומען אז כ'האב געמוזט פארן מיט אל–על, דער טאטע איז שוין נישט געווען דאהי, בין איך געגאנגען צום דאוונענען דארטן, כ'האב געקלערט אז נאכן דאוונענען וועל איך מיך גיין געזעגענען, כ'וועל אים נישט זאגן גארנישט פון אל–על, דעמאלטס בין איך צוגעגאנגען נאכן דאוונענען, מיין טאטע האט אלעמאל גערעדט פון די תפילין לייגן, האב איך געקלערט איך וועל מיך גיין געזעגענען, נאכן דאוונענען בין איך צוגעגאנגען, זאגט ער מיר, דער טאטע איז שוין געפארן פריער, האב איך געזאגט, יא, ער איז שוין דארטן.

זעהט אויס אז דער טאטע ז"ל איז זיך געקומען געזעגענען בעפאר דעם.

כאן הגיע כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: וועז דער טאטע ז"ל האט זיך געטראפן, האט ער אליין געריידט פון די לולבים.

ואמר לרבינו: דער טאטע ז"ל איז געגאנגען מיטן באבובער רב ז"ל שניידן לולבים.

האדמו"ר מבאבוב: ס'איז אזוי, מיט א אתרוג האט ער זיך געפארעט חדשים פריער האט ער באקומען, אבער א לולב האט ער נישט געהאט, עס איז געווען ממש ערב יו"ט, און דער טאטע האט געהאט אן עצה, ער איז געגאנגען... פון דארט האט ער ארויס געזוכט אפאר לולבים... ער איז ארויף געפאלן אויף דעם.

---

28 עיי' בס' ויחי יוסף (פר' ואתחנן) שמביא עובדא זו מהבעש"ט הק' זי"ע, ומבאר בזה ד' הגמ' (מכות ט:) שבגלעד שכיחי רוצחים, דהיינו שיש רוצחים גוים, וע"כ נגרם שיהודי רוצח שם בשוגג, עיי"ש.

29 וע"ע בספורנו בראשית (ט, ט), וכן במלבי"ם (ישעיה כד, ה) מה שכתבו בזה.

וע' בספר אלה מסעי (עמ' ק"י) שכאשר היה מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל על המקומות הקדושים בשנת תשנ"ב, שמע שכמה ממשתתפי מסע הקודש נסעו לבקר בעיר הדמים אוישוויץ, נצטער עד למאוד, ואמר שאינו מסוגל לנסוע למקום ההוא, אשר נשפך שם דם ישראל כמים, ושורה רוח הטומאה על המקום ההוא, הי"ד במהרה, עיי"ש.

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: דער טאטע האט אויך פארציילט אז ווען מ'האט געכאפט די מאמע, איז דער באבובער רב געקומען צו לויפן קיין גראסווארדיין צו די פענסטער, ער האט געקלאפט אין די פענסטער, און דער טאטע האט אים פארצופאל געהאלפן עפענען די פענסטער, ער האט נישט געוואוסט ווער ער איז.
מיר האט דער טאטע געזאגט, ער איז מיר דעמאלטס געפעלן...

האדמו"ר מבאבוב: כ'האב עס אויך געהערט פון אים.

א' האדמו"רים מוויזניץ: מ'האט אמאל געפרעגט דעם טאטן צי ער איז געווען א תלמיד פונעם סאטמאר רב? האט ער געענטפערט, א תלמיד וויים איך נישט, כ'בין געווען ביים שיעור אבער כ'האב נישט אזוי געהערט מיטגעהאלטן, אבער א חסיד בין איך געווען.
ער איז אנגעקומען דארט חול המועד סוכות, הושענא רבא.[30]

*

האדמו"ר מוויזניץ מאנסי: ווען רבי חיים'ל איז אוועק אין סאטמאר,[31] איז דער טאטע ז"ל געווען דארט, אינדערפרי האט ער נאך מיט אים נערעדט.

רבינו: ער איז פלוצים אוועק.

דער זיידע רבי שלום אליעזר'ל ז"ל איז דעמאלטס געפארן קיין סאטמאר צו די לויה, אבער די באבע (הרבנית הצ' שרה מרים ע"ה) נישט, מ'האט איר נישט פארציילט. דער זיידע רבי שלום אליעזר'ל איז געזעצן שבעה אין סאטמאר, און איז אהיים געקומען און גארנישט פארציילט פאר די באבע, אן אזוי איז אדורך א שטיקל צייט און זי האט דאך אינגאנצן נישט געוואוסט, ביז א איד איז געקומען פון סאטמאר, יענער האט נישט געוואוסט אז זי ווייסט נישט און זי פרעגט אים עפעס ווענן איר זוהן, און ער זאגט איר 'רבי חיים'ל ז"ל'.... זי איז געבליבן שטיין.... זי איז געווארן אוים מענטש, און זי איז ארײן געלאפן צום זיידן און זי האט זייער געווײנט. האט ער איר בארוהיגט ער האט געזאגט **'א' ב' ג' ד' ה'**, איך טראכט אריין ווער האט עס געטאן? דער **א'**לעמען **ב'**אליבטער **ג'**רויסער **ד'**ערבארעמדיגער **ה'**יליגער באשעפער, **א' ב' ג' ד' ה'**.

האדמו"ר מבאבוב: אין ארץ ישראל איז געווען דער נוה אחיעזר רב.

רבינו: יא, ר' אברהם הערש וויים האט ער געהייסן, ער איז געווען דיין אין סאטמאר.[32]

האדמו"ר מבאבוב: יא, אים האט מען געשיקט ער זאל אקיגן גיין דעם זיידן רבי שלום אליעזר'ל, און מ'האט אים אנגעזאגט זאלסט וויסן אז ער וויסט נישט גארנישט, זאלסט נישט רעדן קיין ווארט, אז ער וועט דיך פרעגן זאלסטו זאגן גארנישט.... ער איז אהנגעקומען איז ער צוגעגאנגען זאגן מ'האט מיך געשיקט אפווארטן, אקיגן גיין, פרעגט ער אים תיכף, 'ווען איז די לויה?'...

ער האט געזעהן אז ער וואונדערט זיך, ער האט זיך אזוי כאילו פארענטפערט פון וואנעט ער וויסט, זאגט ער, 'כ'האב געדאוועט יעצט מנחה אויפן וועג', זעהט אוים ער האט זיך אפגעשטעלט ערגעץ מיט די באהן אונטערוועגנס,

---

30

ע' בספר המאזרינו חי"ל (במדור הסיפורים) מה שסיפר הגה"ח ר' חנני' יו"ט ליפא שווארץ ז"ל: כשלמדתי בישיבת רבינו בעיר סאטמאר הוצרכתי להתייצב לפני הגיוס לעבודת הצבא, ואז היה חוק שאם קנה החייל סוס לצורך הצבא נתמעט זמן עבודתו בצבא רק למשך שלש חדשים, ולכן נהגו הבחורים לקנות סוסים לצורך הצבא כדי שיוכלו לחזור להישיבה אחר שלשה חדשים, וגם אני עשיתי כן, והלכתי לעבוד עבודת הצבא למשך שלש חדשים, ואתי עמי היו עוד כמה בחורים שעשו כן.

וחזרנו מן הצבא ביום ערב שבת קודש לפני סליחות, וכיון שכבר לא הספיק הזמן בידינו להגיע מבעוד יום לסאטמאר, על כן נכנסנו לגראסווארדיין לשבות אצל האדמו"ר האמרי חיים מוויזניץ זצ"ל, והשתתפנו בתפילותיו ובעריכת שולחנו בליל שבת קודש, ובמשך השבת נתקשרתי בקשרי ידידות עם בנו האדמו"ר מוויזניץ מאנסי שליט"א אשר חקר ודרש אצלי לדעת סדרי הלימוד בישיבתו של רבינו, ואמרתי לו באריכות סדרי הדברים עד שנכספה נפשו לבוא ללמוד בישיבתו של רבינו, ואכן ביום הושענא רבה נסע לסאטמאר לחסות בצל קדשו של רבינו.

וביום הושענא רבה נכנס רבינו לבית המדרש מאוחר מאוד, ולכן ביקש שיכריזו שכל האוחזים לא יעברו לקבל ברכת שלום לפני התפילה, אולם האדמו"ר מוויזניץ שהגיע אז לא שמע את קול הכרוז, ועל כן כאשר נכנס רבינו לבית המדרש נעמד בתוך השורה והושיט את ידו לרבינו לקבל ברכת שלום, ורבינו לא החזיר לו את ידו ואמר "נא" כאומר שמאוחר מאוד, ואחר כמה פסיעות שאל רבינו את המשב"ק לדעת מי נתן לו שלום, והשיב לו שהבחור מרדכי האגער בנו של האדמו"ר מוויזניץ נתן לו שלום, ומיד חזר רבינו לאחוריו כמה פסיעות וכמאור פניו החזיר לו את ידו לברכת שלום, ונשאר ללמוד בישיבתו של רבינו משך כל ימות החורף ורבינו קירבו במאוד והאיר פניו אליו.

31

ה"ה הגה"צ ר' חיים הלבערשטאם ז"ל בן הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל מראצפערט ז"ל, שהי' דומ"ץ בעיר סאטמאר ונפטר פתאום ביום י"ט כסלו תש"ג לפ"ק.

32

נולד בי"א באייר תרס"ב לפ"ק בעיר בענדקאוויץ שבאונגארין להגאון ר' מנחם וויים ז"ל דומ"צ מונקאטש, אחיו של ה'אמרי יוסף'. נסמך להוראה על ידי זקינו ועל ידי המהר"ש ענגיל מראדומישלא, הגאון רבי אברהם יוסף גרינוואלד אב"ד אונגוואר, הגאון רבי אליעזר דוד גרינוואלד אב"ד סאטמאר ומבידצ"ץ מונקאטש. הי' דומ"ץ בעיר סאטמאר, ולאחר המלחמה עלה לארי"ו, והי' רב הקהילה החרדית ביפו ובשנת תשי"ד נתקבל לרב שכונת נוה אחיעזר, עד פטירתו בשנת תשל"ט לפ"ק.

זאגט ער ס׳איז דא א ספעציעלער יחוד וואם מ׳איז מכוון ממשיך צו זיין א רפואה, תיקף אנהייב שמונה עשרה ביי די ערשטע ברכה ווען כ׳האב געזאגט ׳רופא חולים׳ האב איך מיך מתאמץ געווען צו דאוועננען מיט כוונה, און כ׳האב מיך שוין געזעהן ביי קדושה... נאכדעם ביי ׳רפאינו׳ האב איך נאכאמאל זיך מתאמץ געווען, און גלייך האב איך שוין געהאלטן נאך רפאינו אויך.... נאכדעם ביי ׳שמע קולינו׳ האב איך געוואלט מכוון זיין, האב איך מיך געזעהן אז איך האלט שוין ביי ׳מודים׳, האב איך פארשטאנען אז ס׳איז שוין נישטא וואם אויפצוטוהן, כ׳האב פארשטאנען אז ס׳איז שוין לאחר המעשה...׳, אזוי האט ער פארציילט, ער האט עם אליין געהערט פון אים, ער האט עם אים געזאגט...

רבינו: ער איז אהנגעקומען אהין איז ער זייער איינגעהאלטן געווען... מ׳האט גארנישט געזעהן אויף אים...[33]

האדמו״ר מבאבוב: אין סיגוט אויך (כשנסתלק התנו מרן הגה״ק בעל עצי חיים ז״ל).

רבינו: יא, ווען דער זיידע ז״ל איז נסתלק געווארן איז ער געפארן קיין סיגוט און איז אריין אין די פאדערשטע שטוב, און האט זיך אפגעשטעלט שמועסן מיט איינעם.

האדמו״ר מבאבוב: יא, מיט ר׳ אייזיק לעפקאוויטש (ממארגערטען).

רבינו: אזוי האט ער געשמועסט דארט א שטיקל צייט פארשידענע ענינים.[34] ביז ער האט געזאגט, כ׳האב דאך עפעס צו טוהן דא, איז ער איז אריין געגאנגען מנחם זיין.[35]

האדמו״ר מוויזניץ לאנדאן: א הספד האט ער נישט געהאלטן?

רבינו: ניין, ער האט נישט געזאגט קיין הספד.

האדמו״ר מבאבוב: דאם האט געהייסן נוסח צאנז.

האדמו״ר מוויזניץ ומ״ס: דער טאטע ז״ל איז געגאנגען מנחם אבל זיין רבי שלום אליעזר׳ל אין צאנז.

רבינו: ס׳שטימט, ער איז געזיצן אין צאנז.

האדמו״ר מוויזניץ מאנסי: כ׳וויל מיך נאכאמאל אנטשולדיגן, כ׳האב מיך פריער אנטשולדיגט פארץ סאטמאר׳ער רבי׳ן, אויף די לויה וואם איז געווען אן איבערקערענישׂ, בשם אלע ברודער׳ס, מ׳האט אפגעשמועסט אז מ׳וועט מוזן זאגן, אונז זעמיר שולדיג, כ׳וויים נישט צי אונז זעמיר טאקע שולדיג, אונז האבן מיר גארנישט געטוהן, אבער מ׳האט עם נישט מסדר געווען ווי מ׳האט געדארפט בדרך כבוד.

ושאל רבינו את האדמו״ר מבאבוב: וואו האט מען געמאכט די הקפות ביי אייער טאטן?

האדמו״ר מבאבוב: אין בית המדרש.

רבינו: אזוי?! כ׳האב געמיינט אז ס׳איז געווען אין שטוב.

האדמו״ר מוויזניץ מאנסי: ניין, ביים זיידן ביים אמרי חיים איז אויך געווען די הקפות אין בית המדרש. ביי די רביצין איז געווען אינדרויסן. ביים ישועות משה האט מען אויך געמאכט אין בית המדרש. ביי ר׳ פינעע (בנו הגדול של האדמו״ר מוויזניץ מאנסי ז״ל) האט מען געמאכט אין בית המדרש.

רבינו: ביים פעטער ז״ל האט מען נישט געמאכט די הקפות אין בית המדרש.

וקם רבינו ואמר: המקום ינחם אתכם בתוך אבלי ציון וירושלים, מ׳זאל נישט וויסן פון קיין צער, נאר תמיד מיט שמחה.

---

33 עיי׳ בס׳ רבינו הקדוש מראצפערט (עמ׳ ש״ע) שהרה״ח ר׳ יהודה שטערן הי״ו שלמד בסאטמאר נכח שם, סיפר שכאשר רבינו המהרש״א הגיע להלויה וירד מהעגלה היו שפתותיו מרחשין (בראשית ה, ל) הילד איננו ואני אנה אני בא...

ועיי׳ שם (עמ׳ שנ״א) שסיפר הרה״ח ר׳ וואלף לעוו מניו יארק שהיה נוכח שם, וראה איך שהאדמו״ר מסאטמאר היה שרוי בדכאון ובעצבון לב, ורבינו אמר לו: עה עה (בסגול), מען ברויך זיך מחזק זיין, עס קומט חנוכה, דער אור הגנוז...

34 עיין בס׳ הרה״ק מראצפערט (עמ׳ שנ״ב) שכשהרה״ק רבי שלום אליעזר׳ל מראצפערט הגיע לעיר סיגעט לנחם את בתו הרבנית ע״ה על הסתלקות בעלה הק׳ העצי חיים נתרבו הילולות מאוד, אבל הרה״ק רבי שלו׳ אליעזר לא נכנס אליהם אלא נתיישב בבית הסמוך, ופנה להרה״ח רבי אייזיק לעפקאוויטש ע״ה ממארגערטען ואמר לו: שלום עליכם אייזיק, אבל אתה יודע שעדיין לא שלחת לי את הגחלים שהבטחת לי, ומזה נמשכה השיחה להרבה ענינים שאינם קשורים כלל להמאורע, ושם בבית היה אוויר של שמחה, ובחוץ היו יללות. ולאחר ב׳ שעות נענה ואמר: נו, יש לי כאן בת, ואני צריך להיכנס לראות מה היא עושה...

35 תחת אחד השיחים סיפר רבינו שליט״א כדלהלן: ״דער זיידע ז״ל (מרן הגה״ק העצי חיים) איז אוועק יונגערהייט, און ס׳איז געווען א איבערקערענישׂ, און דער זיידע רבי שלום אליעזר׳ל איז געקומען קיין סיגוט, און ס׳איז געווען א טראגעדיע, דער זיידע ז״ל דער עצי חיים האט איבער געלאזט קליינע קינדער יתומים, האט דער זיידע רבי שלום אליעזר׳ל געזאגט, וואס איז געשעהן דא?, דער אייד עם איז דאך געווען א תלמיד חכם און א ערליכער איד, און וואו גייט ער? למקום מנוחתו אין גן עדן, ביז יעצט האט ער געווארטן דא, און ער האט זיך אוועק געצויגן אין א בעסערע דירה, וואס איז דען געשעהן?!.

הספדו של חכם

דברי הספד מכ"ק רבינו הגה"ק שליט"א

לפני מיטתו של הגאון הצדיק המפורסם, המלמד תורה לעם ישראל, ממובחרי תלמידי רביה"ק זיע"א

רבי **שמעי' גרינבוים** זצ"ל

בעמח"ס סייעתא דשמיא

בחצר ביהמ"ד הגדול דקרית יואל יצ"ו במעמד אלפי ישראל

ראש חודש תמוז תשפ"ד לפ"ק

די גמרא זאגט אין מסכת ראש השנה דף י"ח, **שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו**, מיתת צדיקים איז אזוי ווי תורבן בית המקדש. אין מדרש איכה שטייט (איכ"ר א, לז) **קשה סילוקן של צדיקים יותר מצ"ח קלות ומשריפת בית המקדש**, אז מיתת צדיקים איז נאך אסאך מער ווי שריפת בית המקדש.

קען זיין אזוי, עס איז נישט קיין סתירה, א צדיק וואס ער ארבעט זיך אוים, ער זיצט און ער לערנט תורה בהתמדה, ער איז א עובד ה', ווען עס קומט די צייט און ער גייט אוועק פון דעם עולם, אזודאי איז עס א גרויסע אבידה, אזא צדיק איז שקול אזוי ווי שריפת בית אלקינו.

נאכדעם איז דא אן אנדערער צדיק, א עובד ה', ער מאכט א נחת רוח פאר"ן הייליגן באשעפער, ער זיצט און איז עוסק בתורה בהתמדה רבה, משים לילות כימים, און אויסער דעם איז ער נאך א מרביץ תורה לרבים מיט זיין לישון לימודים וואס דער אויבערשטער האט אים חונן געווען, ער האט מחבר געווען חיבורים יקרים וואס לומדי תורה האבן הנאה פון דעם, די פטירה פון אזא צדיק איז זייער שווער, יותר משריפת בית אלקינו.

די ווערטער קען מען זאגן דא אויף דעם נפטר וואס אונז זעמיר עוסק בהספדו, הגם ס'איז ראש חודש, אבער א חכם בפניו מעג מען מספיד זיין. דער נפטר **הרב הגאון רבי שמעי' זכרונו לברכה**, איז געווען א תלמיד חכם גדול און א מתמיד עצום מנעוריו, אן אייניקל פונעם גרויסן גאון דער ערך ש"י ז"ל, ער האט זוכה געווען 'ללמוד' צו לערנען תורה, ער האט אבער אויך זוכה געווען 'ללמד' צו לערנען שיעורי תורה ברבים אין אסאך מקצועות התורה, צענדליגער יארן האט ער מרביץ תורה געווען כולם שווים לטובה, כלל ישראל הקרובים והרחוקים, האבן נהנה געווען מבאר תורתו, דאס איז געווען זיין תורה שבעל פה.

חוץ פון דעם האט ער זוכה געווען מחבר צו זיין א טייערן פירוש אויף משניות מיטן נאמען '**סייעתא דשמיא**', שמו נאה לו, ווייל נאר מיט סייעתא דשמיא קען מען מחבר זיין אזא פירוש אויף משניות, א פירוש אויף מקצועות עמוקות בלשון צח ונקי, ארום צו נעמען די משנה און די מפרשים בלשון קצר, א דבר השוה לכל נפש פאר תלמידי חכמים און פאר פשוטי עם.

מ'קען זאגן '**ושמעו חולך בכל המדינות**', לטוב, זיין גוטער נאמען גייט אין אלע מדינות איבעראל, כולם מהללים ומשבחים, זיינע טייערע ספרים, ווער עס וויל לערנען א משנה באנוצט זיך מיט זיין ספר.

די גמרא זאגט (שבת קה:) '**תלמיד חכם שמת**', די גמרא טראכט אריין צו 'הכל קרוביו' צי 'הכל בקרוביו', אזא תלמיד חכם איז 'הכל בקרוביו', כל בית ישראל יבכו את השריפה, די גרויסע אבידה וואס כלל ישראל האט פארלוירן, אן אבידה שאין לו תמורה.

דער חשוב'ער נפטר איז געווען פון די חשוב'ע תלמידים פונעם פעטער ז"ל, ער האט זוכה געווען לשמוע לקח מפיו. ער האט זוכה געווען צו פארן קיין ארץ ישראל בשליחות פונעם טאטן ז"ל, ווען עם האט זיך געהאנדלט דער ענין פון די בחירות אין ארץ ישראל, האט ער בטוב טעם ובלשון לימודים, מיט זיין רייכן שפראך האט ער דאס מסביר געווען, און עם האט געמאכט א געוואלדיגן גרויסן רושם אין ארץ ישראל.

אודאי, **דער פעטער ז"ל בעולם העליון איז אים מחזיק לו טובה**. און מ'קען זאגן **רבינו הקדוש דער מסדר המשניות ווען אים מחזיק טובה זיין בעולם העליון**, אויף דעם חיבור וואס ער האט געמאכט אויף משניות.

יעצט אין די צייט ווען אידן קומען זיך צוזאם און מ'באווייזט די גרויסע אבידה, ווילן מיר בעטן דעם חשוב'ן נפטר, ער גייט ארויף בעולם העליון, ער זאל זיין א מליץ טוב פאר כלל ישראל, ער קומט ארויף אויפן עולם העליון, ער וועט זוכה זיין אנצוקומען צו די היכלים, בהיכל פון די מסדרי משניות, און בהיכלם פון ראשונים ואחרונים וואס ער האט זיך מיגע געווען צו לערנען זייער תורה.

ער זאל זיין א מליץ יושר פאר כלל ישראל, פאר די חשוב'ע משפחה, פאר יעדן איינעם, דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל שוין זיין סוף וקץ לכל צרותינו. יעצט שטיי מיר ראש חודש תמוז, א חודש פון שריפת בית אלקינו ווען ס'האט זיך אנגעהויבן דער תורבן, זאל ער זיין א מליץ יושר מ'זאל שוין זוכה זיין צו די גאולה שלימה, הימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה, מיר זאלן שוין זוכה זיין צו ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ושלמו ימי אבלך

בשם תלמידי מוסדותינו, נביע את כאבינו, ומשתתפים אנו באבלו הכבד של כבוד ידידינו, העומד במסירות לימינו, מימם הוסד מוסדותינו, עוסק בצרכי ציבור באמונה, מוכתר בכל מדה נכונה, איש אשכולות ורב תבונה, איש נכבד מאד נעלה, מראשי המוסדות וזקהילה, בקהלתנו הק' בבני ברק הנודע לתהלה, עושה ומקים רצון צדיק מרן רבינו הגה"ק שליט"א במסירה, רב פעלים לתעודה ולתורה, שמו הטוב הולך לפניו לתפארה

ה"ה הרב החסיד המפואר כש"ת

מוה"ר יחזקאל ראטנר שליט"א

מראשי הנהלת מוסדותינו הק' בעיר התורה בני ברק

ובכן נביע דברי תנחומינו, מעמק לבנו, קדם אחיו הנעלה, פאר המעלה, דבוק בתורה וחסידות, בגמילות חסדים לו עשר ידות, מפרסם לשם ולתפארת, כתר שם טוב על גבו שורת, ה"ה

ה"ה הרב החסיד המפואר כש"ת

מוה"ר שלום אליעזר ראטנר שליט"א

מחשובי חברי קהילתינו הק' בבני ברק יצ"ו

ואתו עמו כל המשפחה הרוממה שיחיו

שאו מספד וקינה ברוב יגון ואנחה, על אשר גלה משוש וערבה כל שמחה, מש"ה עלה למרום בחלקה מאתם אביהם הדגול, האי חסיד האי עניו, ירא אלוקים ודחיל חטאין, מימי נעוריו דבק בתורה וחסידות ויראה טהורה, העמיד דור ישרים ומבורך הולכים בדרך ישראל סבא

הרב החסיד

רבי משה יעקב ב"ר שלום אליעזר זצ"ל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבילי ציון וירושלים, וידי רצון שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, וימולין טוב בעדכם ובעד כל ידידיו ומעריציו, ונוכה לראות במהרה בנחמתן של כל ישראל, בביאת משיח צדקנו, ומלכנו בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

החותם מתוך צער ואנחה, בשם הנהלת המוסדות בית שמש

צבי עקיבה ברייטשטיין

יו"ר ומנהל מוסדות "יטב לב" בית שמש

ג"א משתתף מתוך צער ויגון

נחמן בראך

מנהל התלמוד תורה

כולל עצי חיים

צדקת

רבי מאיר בעל הנס

מסמרים של המחה"ק מעלז"ת

סיגט • סאטמאר

אלקא דמאיר עננו

החזקת אנ"ש עניי ארץ ישראל על שהרת הקודש

וְכֻלָּם יְרֵאִים וְיִשְׁמְרוּ וְיִשָּׂרִים עֲלֵיהֶם

באותות כבוד הערכה והוקרה, ומתוך לב מלא שמחה ושידה, נשגר ברכת מזלא טבא, אל מול פני מעלת כבוד האי גברא רבא, רב פעלים לתורה ולתעודה במסירות רבה, פאר מקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דודשים ומבקשים, משליך עצמו מנגד לבוא בעזרתינו, נושא בעול במשא הקודש יומם ולילה בהתמסרות רבה ועצומה למען הדרמת והחזקת כוללינו, כבוד שמו תפארתו, על ישראל הדדתו, ה"ה

כ"ק הרב הגה"צ

רבי שלום אליעזר טייטלבוים שליט"א

רב קהל יושב לב דסאטמאר 15 עזה.

נשיא כוללינו הק' צדקת רבי מאיר בעל הנס

בני הבכור וזקנו של מרן הבית"ק זי"ע טייטל בוים

לרגל שמחת אירוסי נכדו למז"ט

הבה"ח הפו"מ בתוי"ש נ"י בן חתנו

הרה"ג רבי **חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים** שליט"א

רב דק' סאסוב

עב"ג הכלה החשובה והמהוללה שתחי' בת מחותנו

הרה"ג רבי **הערשל אשכנזי** שליט"א

מנה"ר ישיבת באר התורה שע"י מוסדותינו הק' בוומסב"נ יצ"ו

וזאת הברכה, שמשמחה זו יושפע לו רב ברכות ושובע של שמחה, וזכות מעשיו הכבירים למען הפרט והכלל, ילווה אותו על כל צעד ושעל, ואלקא דמאיר יענהו בכל משאלות לבו לטובה, בשכר פעולותיו הטובים לעניי ארה"ק, וזכות קיום רצון קדשו והמשכת דרכו של אביו מרן רביה"ק זי"ע יגן בעדו להתברך בכל מילי דמיטב

החותמים למען שמו בכבוד והערכה

הנהלת הכולל בארה"ק

הנהלת הכולל בארה"ב

רבני ולומדי הכולל